BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

IX

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

FOLKEUDGAVE

NIENDE BIND

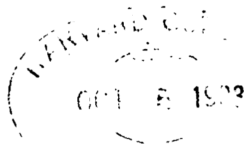

KØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG

FR. BAGGES BOGTRYKKERI

1901

En Fallit er optrykt efter 4de Oplag (1897), Kongen efter 3die Udgave (1885). Tekstrevision og ændret Retskrivning ved Carl Nærup.

INDHOLD.

EN FALLIT

DE HANDLENDE.

Tjælde, grosserer.
Fru Tjælde.
Valborg, } deres døtre.
Signe, }
Løjtnant Hamar, Signes forlovede.
Sannæs, Tjældes fuldmægtig.
Jakobsen, bryggermester hos Tjælde.
Advokat Berent.
Administrator.

Sognepræsten, }
Overtoldbetjent Pram, }
Konsulerne Lind, }
Finne, }
Ring, } gjæster.
Grossererne Holm, }
Knutzon, }
Knudsen, }
Falbe, }

FØRSTE HANDLING.

Stor stue hos Tjælde mod en åben veranda, omslynget of blomster; sjøen; i ramme af et vestlandsk holmeparti sees sejlere over sjøen i halvdødt vejr. En stor sejlbåd med opslagne sejl lige ved verandaen til højre. Rummet er yppigt og fyldt med blomster. To vinduer, som går helt ned til gulvet, til venstre, to døre til højre. Bord i midten, læne- og gyngestoler omkring. En sofa i forgrunden til højre.

FØRSTE MØDE.

Løjtnanten og hans forlovede; (senere) fru Tjælde; (senere) Valborg.

Løjtnant Hamar
(ligger på sofaen).

Hvad skal vi finde på idag?

Signe
(gyngende).

Um! **(Stilhed.)**

Hamar.

Sejlturen inat var dejlig. **(Gispende.)** Men jeg er træt idag. — Skal vi ride en tur?

Signe.

Um! **(Stilhed.)**

Hamar.

Det blir varmt i sofaen. — Jeg tror, jeg flytter mig. **(Gjør så.)**

Signe
(begynder at nynne, mens hun fremdeles gynger).

Hamar.

Spil lidt, Signe!

Signe

(halvt syngende).

Pianofortet er ustemt.

Hamar.

Så læs lidt for mig!

Signe

(som før, seende ud af vinduet).

Der bader de hestene. Der bader de hestene. Der bader de hestene.

Hamar.

Jeg tror også, jeg vil bade mig. — Eller jeg venter til nærmere middagen.

Signe

(som før).

Det gir bedre appetit. Bedre appetit. Appetit.

Fru Tjælde

(kommer langsomt gående fra højre).

Hamar.

Hvor du ser tankefuld ud!

Fruen.

Ja; jeg ved ikke, hvad jeg skal finde på.

Signe

(som før).

Til middag mener du?

Fruen.

Ja.

Hamar.

Skal her komme nogen?

Fruen.

Ja, far skriver, at Finnes kommer.

Signe

(talende).

Nu, nogen kjedsommeligere kan det dog ikke være.

Fruen.

Hvad tror du om afkogt laks og kyllinger?

Signe.

Det havde vi jo nylig.

Fruen
(sukker).

Vi havde alting nylig. Her kommer så lidet på torvet nu.

Signe.

Så må vi bestille fra hovedstaden.

Fruen.

Ja, den maden, den maden!

Hamar
(gispende).

Den er dog det beste, vi har.

Signe.

At spise, ja! men ikke at lage; jeg vil aldrig lage mad.

Fruen
(sætter sig ved bordet).

At lage kan endda gå an; men bestandig at finde på noget nyt!

Hamar.

Hvorfor har I ikke, som jeg så ofte har sagt, en udlært hotelkok?

Fruen.

Å, vi har prøvet det med. Det gir bare endnu mere styr.

Hamar.

Ja, fordi han savnede opfindsomhed. Tag en fransk!

Fruen.

Så måtte jeg jo stå ved siden af og oversætte. Nej, jeg kommer aldrig længere end til maden. — Og i den senere tid, da det er blet så svært for mig at gå! —

Hamar.

Jeg har ingensteds hørt så megen tale om maden som her i huset.

Fruen.

Du har vel aldrig før været i et stort handelshus.

Vore venner er jo især kjøbmænd, — og de fleste af disse har ingen større fornøjelse.

Signe.

Nej, det er vist.

Fruen.

Har du den kjole på idag?

Signe.

Ja.

Fruen.

Det er én for hver dag.

Signe.

Når Hamar er kjed både af den blå og af den grå, hvad skal jeg så gjøre?

Hamar.

Å, jeg er just ikke gladere i den der.

Signe.

Se så! — Ja, da skal du sandelig få vælge en ud selv.

Hamar.

Kom med til hovedstaden!

Signe.

Ja, mor, Hamar og jeg har overlagt, at vi må derind igjen.

Fruen.

I var der jo for fjorten dage siden.

Hamar.

Akkurat fjorten dage for længe siden —!

Fruen
(i tanker).

Nej, hvad skal jeg finde på.

Valborg
(sees fra verandaen, stigende op fra venstre).

Signe
(som just har vendt sig).

Der kommer hendes højhed.

Hamar
(vender sig også).

Med en buket? — Å—hå! Den har jeg set før.

Signe.

Så? — Du har gi't hende den?

Hamar.

Nej, jeg kom gjennem lundene — og der, i Valborgs lund, stod den på bordet. Er det din fødselsdag?

Valborg.

Nej.

Hamar.

Det trodde jeg heller ikke. — Er her nogen anden højtidelighed på færde?

Valborg.

Nej.

Signe
(pludselig).

Ha, ha, ha, ha!

Hamar.

Hvad ler du ad?

Signe.

Af forståelse! Ha, ha, ha, ha!

Hamar.

Hvad forstår du?

Signe.

Hvilke hænder som har farvet altaret! Ha, ha, ha, ha!

Hamar.

Du tror formodentlig, det er mine?

Signe.

Nej, hænder meget rødere end dine! Ha, ha, ha, ha!

Valborg
(kaster buketten).

Signe.

Å, det er ikke godt at le så meget i varmen. Men

det er kosteligt. Har han nu også fundet på dette? Ha, ha, ha, ha!

Hamar
(i jubel).

Skulde det være —?

Signe
(ligeså).

Jo! Du må vide, at Valborg —

Valborg.

Signe! —

Signe.

— som har uddelt så mange landskjendte kurver, endelig får sine kurver fyldte af et par røde hænder — ha, ha, ha, ha!

Hamar.

Sannæs?

Signe.

Ja! — (Peger ud af vinduet.) Der står synderen! Han venter dig, Valborg, at du skal komme drømmende med buketten i hånden — ja, så som du kom.

Fruen
(rejser sig).

Nej, det er far, han venter. Han har altså set ham.
(Går ud på verandaen til venstre.)

Signe.

Ja, det er virkelig far. På brunen.

Hamar
(op).

På brunen! Kom lad os gå ned og hilse på brunen!

Signe.

N—e—j.

Hamar.

Vil du ikke hilse på brunen? — En kavalerists hustru må elske hesten næst efter manden!

Signe.

Og han hustruen næst efter hesten.

Hamar.

Hvad? Er du da skinsyg på brunen?

Signe.

Å, det ved jeg godt, at du aldrig har holdt så meget af mig som af brunen.

Hamar.

Kom nu!

(Løfter hende op af stolen.)

Signe.

Men jeg bryr mig ikke det ringeste om brunen.

Hamar.

Vel, så går jeg alene!

Signe.

Nej, så går jeg med!

Hamar
(til Valborg).

Vil ikke du også hilse på brunen?

Valborg.

Nej, så skulde det da være på far!

Signe
(baglængs, mens de danser ud).

Ja, naturligvis på ham også!

(De går.)

ANDET MØDE.

Valborg. Sannæs.

(Valborg går hen til vinduet længst fremme og står og ser ud. Hendes dragt har samme farve som det lange gardin, og hun skjules noget af blomsterne og en statue. Sannæs kommer ind fra venstre med en liden to-delt ridevæske og et rejsesjal. Han lægger begge dele på en stol ved døren. Idet han vender sig, ser han buketten og går frem.)

Sannæs.

Der er den! Har hun tabt den eller kastet den? Lige meget, hun har båret den.

(Tar den op, kysser den og vil gjemme den.)

Valborg
(frem).

Lad den ligge!

Sannæs
(taber den).

De her? — Jeg så ikke —

Valborg.

— Men jeg ser Deres hensigt. Hvorledes tør De understå Dem at ville forfølge mig med Deres blomster og Deres — røde hænder? (Han lægger begge hænder på ryggen.) Hvòrledes kan De våge at se på mig således, at jeg blir til latter for hele huset og derved naturligvis for hele byen?

Sannæs.

Jeg, — jeg, — jeg ...

Valborg.

End jeg da? Har ikke også jeg et jeg, som der skal tages hensyn til? De kommer uopholdelig ud af huset, hvis De ikke tar Dem i agt. — Skynd Dem afsted, før de andre kommer ind!

Sannæs
(vender sig, flyttende hænderne foran, og går til højre ud af verandaen).

TREDJE MØDE.

Tjælde. Fruen. Hamar. Signe. Valborg.
(Endnu inden de sees at komme op over verandaen fra venstre, høres de første replikker af Hamar og Tjælde.)

Tjælde.

Ja, det er et prægtigt dyr.

Hamar.

Prægtigt? Jeg påstår, der er ikke dens mage i landet.

Tjælde.

Kan såmæn gjærne være. — Så du: — den er ikke svedt engang?

Hamar.

Den har et åndedræt som en hval! Og dens skabning? Dens hode, dens ben, dens hals, dens ... noget så dejligt, så fint er ikke til!

Tjælde.

Ja, den er vakker. — Har du været ude og sejlet?

(Stanser og ser på båden.)

Fruen

(går frem og ud af øverste dør til højre).

Hamar.

Jeg var ude om øerne inat, kom imorges indover sammen med fiskerne, — en ypperlig tur!

Tjælde.

Ja, den, som havde tid til det!

Hamar.

Men det må være indbildning, dette, at du aldrig har tid?

Tjælde.

Nu, tid vel; men ikke humør.

Signe.

Ja, hvorledes var det, der du kom fra?

Tjælde.

Slet!

Valborg.

Velkommen, far!

Tjælde.

Tak! —

Hamar.

Kan du ingen ting redde?

Tjælde.

Foreløbig ikke; — og det var derpå, det kom an.

Hamar.

Brunen blir altså det eneste, som fallitten gir dig?

Tjælde.

Ved du, at jeg kan sige, den hest nu koster mig 15 à 20,000 spd.

Hamar.

Ja, det er jo den eneste lyde, den har! Men når galt skal være, og du har råd til det — hesten er over enhver pris! —

Tjælde
(vender sig om, lægger hatten, oversjalet og tar hanskerne af).

Signe.

Det er yndigt at høre din begejstring, når du taler om hester. — Det er, tror jeg, den eneste, du ejer.

Hamar.

Ja, var jeg ikke kavalerist, så vilde jeg være hest.

Signe.

Tak! Hvad skulde så jeg være? —

Valborg
(gående forbi).

»O, var jeg sadlen på din ryg!
o, var jeg pisken på din lænd!«

Hamar.

O, var jeg blomsten i din — (For sig.) »hænd« kan ikke gå.

Tjælde
(er kommen frem, har mødt fruen, som kom ind fra højre).

Nu, hvordan har du det så?

Fruen.

Å, jeg har mer og mer ondt for at gå.

Tjælde.

Bestandig fejler du noget, min kjære! — Har du lidt mad til mig?

Fruen.

Ja, den har længe ståt færdig. Der er den.

(En jente ind med et bræt, som sættes på bordet.)

Tjælde.

Det var godt.

Fruen.

Vil du ha en kop te?

Tjælde.

Nej tak.

Fruen
(som sætter sig hos ham og skjænker ham et glas vin).

Hvorledes stod det så til hos Møllers?

Tjælde.

Slet, har jeg sagt.

Fruen.

Jeg har ikke hørt det.

Valborg.

Jeg fik idag brev fra Nanna. Hun fortæller, hvorledes det gik til, da retsbetjentene kom, og familjen intet vidste.

Tjælde.

Ja, det skal ha været oprørende scener.

Fruen.

Fortalte han dig noget selv —?

Tjælde
(spisende).

Jeg talte ikke med ham.

Fruen.

Kjære —? I er jo gamle venner.

Tjælde.

Bah, — venner! — Han sidder der og er halv idiot. — Ellers fik jeg nok af familjen. — Men jeg var jo ikke kommet for at høre på den.

Signe.

Det var vel sørgeligt?

Tjælde
(bestandig spisende).

Græsseligt.

Fruen.

Hvad lever de af?

Tjælde.

Boet, naturligvis.

Signe.

Men alt, som de har havt.

Tjælde.

Solgt.

Signe.

Alle de dejlige ting ... deres møbler, deres vogner, deres —?

Tjælde.

Solgt, solgt.

Hamar
(som er kommen til).

Og hans ur? Det er det smukkeste ur, jeg har set, — næst efter dit.

Tjælde.

Pretiosa! — måtte gå med! — Giv mig lidt vin, jeg er varm og tørst.

Signe.

De stakkars mennesker!

Fruen.

Hvor bor de nu?

Tjælde.

I huset hos en af hans forrige skippere. To små rum og et kjøkken.

Signe.

To små rum og et kjøkken!
(Stilhed.)

Fruen.

Hvad tænker de at ta sig for?

Tjælde.

Der går en indsamling omkring for at sætte fruen istand til at overtage værtskabet på klubben.

Fruen.

Skal hun ha endnu mer af madlagningen!

Signe.

Sendte de ingen hilsen til os?

Tjælde.

Det gjorde de vist. Jeg la' ikke videre mærke til det.

Hamar
(som tildels har ståt på verandaen).

Men Møller ... hvad sa' han? Hvad gjorde han?

Tjælde.

Jeg ved ikke, hører du.

Valborg

(som har gåt op og ned under den forrige samtale og undertiden stanset).

Han har også sagt og gjort nok.

Tjælde

(som uafladelig har spist og drukket, blir opmærksom).

Hvad mener du med det?

Valborg.

At om jeg var hans datter, vilde jeg aldrig tilgive ham.

Fruen.

Kjære Valborg, sig ikke sådant!

Valborg.

Jo! Den, som bringer slig skam og slig ulykke over sin familje, fortjener ikke dens skånsel.

Fruen.

Alle behøver vi skånsel.

Valborg.

I én forstand, ja. Men jeg mener, at min agtelse, min hengivenhed kunde han aldrig mere vinde. Han havde for dybt mishandlet mig.

Tjælde

(som har ophørt at spise, rejser sig).

Mishandlet dig?

Fruen.

Er du allerede færdig?

Tjælde.

Ja.

Fruen.

Ikke mere vin?

Tjælde.

Jeg sa', jeg var færdig. — Mishandlet? — Hvorledes? —

Valborg.

Ja, jeg kan ikke godt tænke mig en større mishandling end den at la' mig indtage en løjet stilling,

så min omgang ikke engang blir min, men hviler, som alt, på en bedragersk forudsætning. Mit eget væsen, min egen kjole blev jo endog en løgn! Sæt, at jeg var en karakter, som følte en viss trang til at bruge min stilling som den rige mands datter, bruge den helt ud, lige til dens grænser: ... den dag, da jeg opdagede, at det var stjålet, alt det, som min far havde gi't mig — at det var løgn, alt, han havde bragt mig til at tro, ... ja, da vilde min harm, min skam heller ikke kjende nogen grænse!

Fruen.

Mit barn, du har intet prøvet. Du ved ikke, hvorledes sådant kan komme ... Gud, barn, du ved ikke, hvad du selv siger!

Hamar.

Å, Møller kan, minsjæl, trænge det, han får! Han skulde bare hørt det selv.

Valborg.

Han har hørt det. Nanna har sagt ham det.

Fruen.

Hans egen datter! Børn, er det om sådant, I skriver til hverandre! Så tilgive gud eder begge!

Valborg.

Å, at vi er sande, tilgiver han os nok.

Fruen.

Barn, barn!

Tjælde
(kommer henimod Valborg).

Du fatter vistnok ikke, hvad handel er. Idag held, imorgen uheld.

Valborg.

Aldrig skal nogen få indbildt mig, at handel er lotteri.

Tjælde.

Den sunde ikke.

Valborg.

Ja, det er den usunde, jeg dømmer.

Tjælde.

Men selv den sundeste må tåle svære overgange.

Valborg.

De overgange, som nærmer sig en krise, holder ingen ærlig mand sin familje eller sine kreditorer uvidende om, — gud, som Møller har bedraget sine!

Signe.

Valborg taler bestandig om handel!

Valborg.

Ja, jeg har havt lyst til handelen, fra jeg var barn. Jeg dølger ikke for det.

Signe.

Du tror i alle fald, at du forstår dig på den.

Valborg.

Å nej; men man skaffer sig jo gjærne lidt indsigt i det, man har lyst til.

Hamar.

Og til at dømme om Møllers færd skal der ikke stor indsigt i handelen. Den var forståelig for enhver, — ligesom hans familjes! Hvem har slåt så stort på det som Møllers? Jeg husker Nannas slæb. —

Valborg.

Nanna er min beste veninde; jeg ønsker intet udfald mod hende.

Hamar.

Deres højhed tillade mig, at det går an at være — endog en meget rig mands datter og dog at føre et mindre hoffærdigt og forfængeligt væsen end — end den, som jeg ikke tør nævne.

Valborg.

Nanna er hverken hoffærdig eller forfængelig. Hun er en tilbunds sand karakter, som havde evne til at være, hvad hun trodde, hun var, den rige mands datter.

Hamar.

Har hun nu »evne« til at være fallentens?

Valborg.

Det har hun. Nanna har solgt alt, hvert smykke, hver kjole, hver stub, hun ejede, på auktionen. Det, hun går i, har hun tjent, eller lånt for senere at tjene det.

Hamar.

Tør jeg spørge: har hun ikke engang beholdt strømperne?

Valborg.

Hun har sendt alt på auktionen.

Hamar.

Havde jeg vidst det, vilde jeg sandelig ha indfundet mig der.

Valborg.

Ja, der var sager nok at forlyste sig med og vistnok også dagdrivere nok, som ikke undså sig for det.

Fruen
(bestandig siddende).

Børn, børn!

Hamar.

Hvad dagdriveriet angår, så sendte vel frøken Nanna det med på auktionen? Ti et større oplag deraf end hendes har jeg aldrig set.

Valborg.

Hun trodde, hun ikke behøvede at arbejde.

Tjælde
(kommer til Valborg).

For at optage tråden: Du misforstår, hvorledes en kjøbmand kan ha håb fra den ene dag til den andre, bestandig nyt håb. Han er derfor ingen bedrager. Han er en sangviniker, en digter, om du vil, som lever i en tænkt verden, — eller han er et virkeligt geni, som ser land, hvor ingen anden øjner.

Valborg.

Jeg tror ikke, det er sagen selv, jeg misforstår. Men måske dig, far. Ti det, du kalder håb, digt, geni,

— er det ikke spekulation med andres ejendom, — når manden vitterlig skylder mer, end han ejer?

Tjælde.

Netop at bestemme, når han gjør det, kan være meget vanskeligt.

Valborg.

Så? — Jeg tænkte, han førte bøger —

Tjælde.

— over aktiva og passiva, ganske vist. Men værdierne er fluktuerende, og altid er en spekulation i gang, som ikke er til at opføre, — men som kan ændre hele stillingen.

Valborg.

Står det fast, at han skylder mer, end han ejer, så er dog spekulationen spekulation med andres penger.

Tjælde.

Nu — ja, om du så vil; men ikke med stjålne penger, — med betrodde penger.

Valborg.

Betrodde på en falsk forudsætning, den, at han var solvent.

Tjælde.

Disse penger kan måske redde alt for alle.

Valborg.

Det undskylder ikke, at han får dem på en løgn.

Tjælde.

Du bruger svære ord.

Moderen

(gjør her, som et par gange før, tegn til Valborg. Valborg ser det, men ænser det ikke).

Valborg.

Fortielse er i dette tilfælde løgn.

Tjælde.

Men hvad skal han da gjøre? Spille med alle kort på bordet og således både ruinere sig og de andre?

Valborg.

Ja, han skal sætte alle vedkommende ind i sin stilling.

Tjælde.

Bah! I så fald fik vi tusen fallitter flere om året — og formuetabene blev grænseløse! Nej, du er et stærkt hode, Valborg, men et indskrænket. Hør, hvor er aviserne?

Signe

(som har båret ud og ind og sist talt med løjtnanten ude på verandaen med et ømt udfald, — kommer nu frem).

Jeg bar dem ned på kontoret. Jeg vidste ikke, at du vilde være her.

Tjælde.

Å, lad mig være fri for kontoret endnu en stund! Hent dem!

Signe

(går; løjtnanten følger).

Fruen

(sagte til Valborg, som går).

Hvorfor hører du aldrig på din mor, Valborg?

Valborg

(går videre ud på verandaen. Hun stiller sig ved rækværket, støtter hodet i hånden, ser ud).

Tjælde.

Jeg tror, jeg bytter frak. Å, nej, jeg venter til middagen.

Fruen.

Middagen! Og jeg, som sidder her!

Tjælde.

Skal vi ha fremmede?

Fruen.

Ja, — husker du ikke —?

Tjælde.

Det er sandt, ja!

Fruen
(idet hun går).

Hvad i al verden skal jeg finde på —!

Tjælde
(går frem, da han er alene, og sætter sig på en stol med et træt, smerteligt udtryk og gjemmer sukkende ansigtet i sine hænder).

Signe og Hamar
(kommer tilbage; den første har aviserne. Hamar vil gå bagover mod verandaen, men Signe drager ham med).

Signe.

Her, far, er —

Tjælde.

Hvad? Hvem?

Signe
(forundret).

— aviserne.

Tjælde.

Nu, så giv hid!

(Åbner hastigt, det er mest udenlandske tidninger, han ser kun på fonds-artiklerne i den ene efter den anden.)

Signe
(efter fortsatte underhandlinger med sin kjæreste).

Du, far?

Tjælde
(bestandig søgende).

Nu? — (For sig, smerteligt.) Falder, bestandig falder!

Signe
(som før).

Hamar og jeg har sådan lyst til at rejse ind igjen til hans tante Ulla.

Tjælde.

I var der jo for en fjorten dage siden. Jeg fik regningerne igår. Har du set dem? —

Signe.

Det behøver jo ikke vi, når du ser dem, far! — Hvorfor sukker du?

Tjælde.

Å, — fordi jeg ser, at priserne er vedvarende flaue.

Signe.

Pyt, hvad behøver du at bry' dig om det? — — Nu sukker du igjen. Der kan du selv føle, hvor slemt det er ikke at se sine kjæreste ønsker opfyldte. — Du vil vel ikke være så hård imod os, hvad?

Tjælde.

Nej, børn, det kan ikke gå.

Signe.

Hvorfor?

Tjælde.

Fordi — fordi — ja, fordi her kommer så mange nu her i sommertiden, som må underholdes.

Signe.

Men det er det kjedeligste, vi ved, begge to, både Hamar og jeg.

Tjælde.

Tror I da, det er så morsomt, alt det, jeg står i, børn?

Signe.

Men, kjære, du er jo formelig højtidelig! Det klæ'r dig så pudsigt, far!

Tjælde.

Alvorlig talt, barn, det er ikke uvigtigt for et stort handelshus med så udstrakte forretninger som vort, at her kommer folk fra alle kanter, og at de alle finder sig vel her. Så meget må I kunne gjøre for mig.

Signe.

Hamar og jeg får aldrig være alene på den måden.

Tjælde.

Jeg synes, I mest slås, når I er alene.

Signe.

Slås? Det er så stygge ord, du bruger, far.

Tjælde.

Og så er I da ikke mere alene inde i hovedstaden.

Signe.

Å, der er så ganske anderledes, der!

Tjælde.

Det tror jeg nok, — således som I sætter penger overstyr!

Signe
(ler).

Penger overstyr! Hvad har vi andet at gjøre? Er det ikke derfor, vi er der? Far! hør nu, søde far —!

Tjælde.

Nej, mit barn, nej. —

Signe.

Så lej har du aldrig været før.

Hamar
(har gjort tegn, at hun skal slutte. Nu hvisker han).

Kan du ikke engang slutte! Du ser jo, han ikke er i humør!

Signe
(hviskende).

Å, du kunde bare ha hjulpet til, du, så havde det gåt.

Hamar
(ligeså).

Nej, jeg er da en smule klogere end du.

Signe
(ligeså).

Du er så sær i den senere tid. — Jeg skjønner ikke, hvad det er, du vil?

Hamar
(ligeså).

Ja, nu kan det også være det samme. For nu rejser jeg ind alene.

Signe
(ligeså).

Hvad gjør du?

Hamar
(gående).

Jeg rejser ind alene. Jeg vil ikke gå her sådan.

Signe
(efter).

Ja, du kan prøve!

(Begge efter hverandre fort ud på verandaen og ned til højre.)

Tjælde
(slipper alle aviser med et smerteligt langt suk).

Valborg
(som nu ser ud til højre).

Far! (Han vækkes.) Der går advokat Berent fra Kristiania.

Tjælde
(rejser sig).

Advokat Berent? Her? Ved værftet?

Valborg.

Ja. (Hun kommer ind. Tjælde ser ud af vinduet.) Jeg siger dig det, fordi jeg igår så ham ved tømmeroplagene og lidt før ved bryggeriet og fabrikken.

Tjælde
(for sig).

Hvad skal det betyde? (Højt.) Å, han gjør gjærne sommerrejser til forskjellige steder af landet; jeg ved det. Nu er han her, — og han har vel lyst til at se den største bedrift på stedet. Her er ellers ikke meget at se. — — Men er det også ham? Jeg synes —

Valborg
(ser ud af det åbne vindu).

Jo, det er ham! Se nu; når han går —

Tjælde.

— og slår benene langsomt i kors, — jo det er ham. — Det ser ud til, at han kommer hid.

Valborg.

Nej, der bøjer han af.

Tjælde.

Nu, lad ham så gå! (For sig i tanker.) Skulde der virkelig —?

FJERDE MØDE.

De forrige. Sannæs (fra højre på verandaen).

Sannæs.

Er det belejligt?

Tjælde.

Er det Dem, Sannæs?

Sannæs

(ser nu først Valborg, der står i det øverste vindu, men nu går frem. Han forskrækkes og lægger straks hænderne på ryggen).

Tjælde.

Nu, hvad er det?

Valborg

(ser på ham og går ud på verandaen og ned til højre).

Tjælde.

Men hvad er det, menneske? Hvordan pokker står De?

Sannæs

(får hænderne frem, straks hun er forbi, og ser efter hende).

Jeg vilde ikke i frøkenens nærværelse spørge, om De kom på kontoret idag.

Tjælde.

Er De forrykt? Tør De ikke i frøkenens nærværelse spørge om sligt?

Sannæs.

Jeg mener — for ellers må jeg, hvis det er belejligt, få tale med Dem her.

Tjælde.

Hør, De skal lægge bort dette kejtede væsen; det klæ'r ikke en handelsmand. En handelsmand må være ferm, smidig og ikke falde i staver, fordi en dame går forbi. — Jeg har mærket dette oftere. — Nu, hvad er det? Fort!

Sannæs.

De kommer altså ikke på kontoret i formiddag?

Tjælde.

Posterne går jo først ikvæld.

Sannæs.

Ja. — Men her er veksler.

Tjælde.

Veksler? Nej.

Sannæs.

Jo, Møllers fjerde protesterede — og den store engelske.

Tjælde
(opfarende).

Har De endnu ikke besørget dem? — Hvad skal det betyde?

Sannæs.

Bankstyrelsen ønskede først at tale med hr. konsulen.

Tjælde.

Er De blet gal? — (Fatter sig.) Det må være en misforståelse, Sannæs.

Sannæs.

Jeg trodde det også og talte ikke alene med den jour-havende direktør, men også med konsul Holst.

Tjælde.

Og konsul Holst —?

Sannæs.

Gjentog det samme.

Tjælde
(efter at ha gåt frem og tilbage).

Jeg skal gå til ham, — eller rettere: jeg går ikke til ham; ti dette er dog noget, som — — Vi har jo endnu nogle dage på os?

Sannæs.

Ja.

Tjælde.

— Og bestandig intet telegram fra konsul Lind?

Sannæs.

Nej.

Tjælde
(for sig).

Jeg forstår ikke dette. — (Højt.) Vi skal nok ordne

det fra hovedstaden af alligevel. Godt, det skal vi, Sannæs, — og la' den smule bank her i fremtiden være i fred. — Vel, Sannæs! (Viser ud med hånden; siger for sig selv.) Den fordømte Møller! Alle er blet mistænkelige! (Vender sig, ser Sannæs.) Står De der endnu?

Sannæs.

Det er klareringsdag, — og jeg har intet i kassen.

Tjælde.

Intet i kassen! En så mangfoldig forretning, og intet i kassen på en klareringsdag! Hvad fanden er dette for en orden? Skal jeg atter og atter begynde med at lære Dem A, B, C? — Nej, man kan dog aldrig være fraværende en halv dag og ingen enkelt gren af sin forretning slippe! Jeg har ingen, absolut ingen, jeg kan stole på! — Hvorledes har De båret Dem ad, menneske?

Sannæs.

Der var også en tredje veksel, og den udløb idag; Holm & Comp. 2000. Jeg havde desværre stolet på banken, — og da der intet var at få, måtte jeg tømme kassen, — både her og i bryggeriet.

Tjælde
(går op og ned).

Hm, hm, hm! — Hvem har dog sat konsul Holst dette i hodet? — Nu ja! (Viser ud med hånden.)

Sannæs
(går, men vender straks tilbage, hviskende).

Advokat Berent fra Kristiania!

Tjælde
(overrasket).

Kommer han her?

Sannæs.

Han stiger just opad trapperne!

(Går til højre, indad den bagerste dør.)

Tjælde
(roper efter ham, hviskende).

Vin og forfriskninger! — Så var det dog, som jeg

anede! (Idet han kaster øjet i et spejl.) Gud, hvor jeg ser ud! (Vender sig smertelig fra spejlet; til det igjen; smiler — og iler således mod baggrunden, hvor advokaten sees at komme langsomt op fra venstre.)

FEMTE MØDE.

Tjælde. Advokat Berent.

Tjælde
(høflig, men på en tilbageholden måde).

Det er mig en stor ære at modtage en så berømt mand i mit hus!

Berent.

Hr. konsul Tjælde.

Tjælde
(med bestandig lav røst).

Til tjeneste! Jeg har just hørt af min ældste datter, at hun har set hr. advokaten spasere om på min ejendom.

Berent.

Ja, det er en overmåde stor ejendom — og en stor bedrift.

Tjælde.

For stor, hr. advokat. For mangeartet. Det ene har draget det andet efter. — Vær så artig at ta plads.

Berent.

Tak; det er en varm dag.

(Forfriskninger og vin sættes ind på bordet.)

Tjælde.

Hr. advokaten ønsker et glas?

Berent.

Nej tak.

Tjælde.

Forfriskninger!

Berent.

Tak; jeg skal intet ha.

Tjælde
(tar sit cigaretui frem).

Kan jeg byde en cigar, om hvilken jeg tør sige, at den er god?

Berent.

Jeg holder meget på en god cigar. Men i øjeblikket skal jeg ingen ha. Megen tak!

(Stilhed.)

Tjælde

(som også har sat sig. Hans væsen er stille, tilforladeligt).

Har hr. advokaten været længe her?

Berent.

Et par dage. — Hr. konsulen har været bortrejst?

Tjælde.

Ja; Møllers ulykkelige affære. Møde i hans konkursbo efter auktionen.

Berent.

Tiderne er svære nu.

Tjælde.

Overordentlige!

Berent.

Tror De, Møllers fallit vil drage flere efter sig — end dem, som vi allerede har?

Tjælde.

Det tror jeg dog ikke. Dette — tilfælde er vist i enhver henseende en undtagelse.

Berent.

Bankerne er blet noget forskrækkede, hører jeg.

Tjælde.

Jeg kan tænke det.

Berent.

Ja, De kjender naturligvis stillingen best af alle.

Tjælde

(smiler).

Jeg er Dem meget forbunden for Deres smigrende tro om mig.

Berent.

Hvis disse egnes vigtigste eksportartikler fremdeles skal være faldende —?

Tjælde.

Ja; — det er ikke godt at sige; men det gjælder vist at holde alt gående.

Berent.

Så dette er Deres mening?

Tjælde.

Ubetinget.

Berent.

Kriser plejer i almindelighed at åbenbare et og andet usundt.

Tjælde
(smilende).

Derfor mener De, at krisen må få arbejde?

Berent.

Jeg mener det.

Tjælde.

Hm! — De solide huse ere måske enkelte steder ikke strængt skilt fra de usolide.

Berent.

Kunde her virkelig være sådan fare?

Tjælde.

Ja, — nu tænker De vistnok for stort om min kundskab til forholdene; — men jeg skulde være tilbøjelig til at tro det.

(Stilhed.)

Berent.

Jeg er bemyndiget af bankerne at skaffe et skjøn over stillingen, — hvilket jeg foreløbig alene betror til Dem.

Tjælde.

Jeg er Dem meget forbunden.

Berent.

De mindre banker her i byerne har sluttet sig til; der handles i overensstemmelse.

Tjælde.

Ja så! — (Stilhed.) De har altså talt med konsul Holst?

Berent.

Naturligvis. — (Stilhed.) Hvis man skulde la' de usolide huse falde og hjælpe de solide, var det vist best, at alle betrodde bankerne sin status.

(Stilhed.)

Tjælde.

Er dette konsul Holsts mening?

Berent.

Også hans. (Stilhed.) Jeg har rådet til foreløbig, altså til vi har opgjørene, at sige nej til alle nye krav, — uden forskjel.

Tjælde
(opklaret).

Således at forstå!

Berent.

Kun en foreløbig forholdsregel —

Tjælde
(som før).

Således!

Berent.

— men som bør ramme uden undtagelse.

Tjælde.

Udmærket!

Berent.

Handler man ikke ligeligt mod alle, så kaster man en måske forhastet mistanke over den enkelte.

Tjælde.

Jeg er ganske af samme mening.

Berent.

Det fornøjer mig. De misforstår mig altså ikke, når jeg også ber Dem om et opgjør af Deres status.

Tjælde.

Intet skal være mig kjærere, når jeg derved kan tjene det hele.

Berent.

Det forsikrer jeg Dem. Ti sådant øger den almindelige tillid.

T j æ l d e.

Når ønsker advokaten at modtage mit opgjør? Det kan naturligvis bare bli løseligt.

B e r e n t.

Naturligvis. Jeg skal tillade mig at afhente det.

T j æ l d e.

På ingen måde. De kan gjærne få det straks, om De så vil. Jeg har nemlig for vane meget ofte at gjøre sådanne løse overslag — efter de vekslende priser naturligvis.

B e r e n t.

Så? — (Smilende.) Man siger ellers om svindlerne, at de gjør tre opgjør om dag, alle forskjellige. — Men nu hører jeg —

T j æ l d e
(leende).

— at også andre kan ha den slemme vane! Nu — netop tre forskjellige om dag er det jo ikke.

B e r e n t.

Nej, jeg spøger naturligvis. —

(Rejser sig.)

T j æ l d e
(rejser sig også).

Naturligvis. — Om en times tid skal det være i Deres hotel. Ti jeg forudsætter, at advokaten bor i vort eneste, såkaldte hotel. — Skulde ikke advokaten under sit ophold her ville flytte over hid og tækkes med et par gjæsterum, som netop står ledige.

B e r e n t.

Tak; — mit ophold her er ubestemt, og de vaner, min helbred pålægger mig, generende for alle, men mest for mig selv, når jeg er blandt fremmede.

T j æ l d e.

Men at De spiser middag med os idag, tør jeg vel håbe? Her kommer et par andre. Bagefter måske en sejltur; — her er meget smukt mellem holmerne.

Berent.

Tak; min helbred er ikke så god for tiden, at jeg bør komme på rangel.

Tjælde.

He, he, he! — Skulde jeg ellers kunne være Dem til nogen tjeneste —?

Berent.

Ja, måtte jeg få en samtale med Dem, før jeg rejser, — helst så snart som muligt.

Tjælde
(noget overrasket).

De mener, — når De har fåt alle opgjør?

Berent.

Gjennem konsul Holst har jeg allerede i stilhed fåt de fleste.

Tjælde
(mere forundret).

Altså — endnu idag, mener De —?

Berent.

Klokken 5? — Er det Dem belejligt?

Tjælde.

Jeg er ganske til Deres tjeneste! Jeg skal ta mig den frihed at besøge Dem kl. 5.

Berent.

Jeg skal være her kl. 5.

(Hilser, går.)

Tjælde
(følger).

De er jo sygelig; De er den ældre; De er den berømte mand —

Berent.

Men De er hjemme her. Farvel!

Tjælde.

Jeg takker så meget for den ære, Deres besøg har været mig!

Berent.

Ulejlige Dem ikke!

Tjælde.

De tillader mig at følge Dem ud af min gård.

Berent.

Jeg kan godt finde vej.

Tjælde.

Det tviler jeg ikke om. Men det er mig en ære!

Berent.

Som De vil!

(Idet de skal nedad trappen, stikker hoderne op af Signe og Hamar, som kommer arm i arm. Man gjør plads for hverandre.)

Tjælde.

Må jeg forestille — ja, jeg behøver naturligvis ikke at forestille: Hr. advokat Berent fra Kristiania. Min yngste datter — og hendes forlovede, kavaleriløjtnant Hamar.

Berent.

Jeg tænkte, at kavaleriet nu lå på eksercits.

Hamar.

Jeg har fåt orlov —

Berent.

— for vigtigere forretningers skyld. — Farvel!

Tjælde.

Ha, ha, ha!

(De to unge hilser; Tjælde og Berent forsvinder i trappen.)

SJETTE MØDE.

Hamar. Signe.

Hamar.

Uforskammet! — Men det er han jo mod alle.

Signe.

Ikke mod min far, så vidt jeg kunde se.

Hamar.

Din far er også uforskammet.

Signe.

Det siger du ikke om far!

Hamar.

Hvad skal jeg da kalde det, at han ler ad en sådan uforskammethed som Berents?

Signe.

Godt humør!

(Sætter sig og gynger.)

Hamar.

Så du vil også —? Du er ikke elskværdig idag.

Signe

(bestandig gyngende).

Nej, for jeg er stundom så kjed af dig.

Hamar.

Og endnu vil du ikke la' mig rejse?

Signe.

For det er endnu kjedeligere.

Hamar.

Nu vil jeg sige dig én ting: jeg tåler snart ikke længer den måde, man her behandler mig på!

Signe.

Ja så.

(Hun tar sin ring af og lader den glide mellem pege- og tommelfinger, mens hun gynger og synger.)

Hamar.

Jeg vil ikke en gang tale om, hvorledes du er. Men se nu Valborg! Se din far! Har han endnu en eneste gang så meget som budt mig at ride på brunen?

Signe.

Så har han havt andet at tænke på, som kanske var vigtigere. (Synger igjen.)

Hamar.

Nej, vær nu snil, Signe! — Og da må du indrømme mig, at intet kunde være naturligere! — Ja, rent ud sagt — for til dig kan jeg jo sige, hvad det skal være, — jeg, som skal bli hans svigersøn, og som er kavalerist (og andre sønner har jo ikke din far) — kunde jeg ikke næsten vente, — — at han forærede mig brunen?

Signe.

Ha, ha, ha!

Hamar.

Er det da så urimeligt?

Signe.

Ha, ha, ha!

Hamar.

Hvorfor ler du ad det, Signe? Jeg skulde dog mene, at det kastede glans over huset, når mine kammerater beundrede min hest, og jeg kunde svare: den har min svigerfar foræret mig! — For du må vide, at der findes ikke dens mage i Norges land.

Signe
(stanser stolen).

Og derfor skal du ha den? Ha, ha, ha!

Hamar.

Jeg tåler ikke dette!

Signe.

Kavaleriløjtnant »Mageløs« på hesten »uden mage«. Ha, ha, ha!

Hamar.

Signe, nu holder du op!

Signe
(syngende).

Hvor du er morsom!

Hamar
(nærmere).

Hør nu, Signe! — Ingen har så meget at sige hos din far som du. Hør nu, Signe! — Kan du ikke snakke lidt alvorligt med mig et øjeblik?

Signe.

Jo, så gjærne!

(Begynder atter at synge.)

Hamar.

Jeg tænkte mig til, at hvis jeg nu ejede brunen, så vilde jeg bli her i sommer og tilgagns ride den ind.

(Signe stanser både stolen og sin sang. Hamar kommer hen og læner

sig over hende.) Og så rejste jeg ikke til byen før til høsten, og da fulgte du brunen og mig ind en tur. Skulde du ikke synes best om det så?

Signe

(ser en stund på ham).

Du, min ven, du tænker det altid så smukt ud!

Hamar.

Ikke sandt? Men det hele beror jo nu på, at du får hesten af din far, — hvad, søde Signe?

Signe.

Og da vilde du ikke rejse fra mig i hele sommer?

Hamar.

— ikke i hele sommer!

Signe.

Men bli her og øve brunen ind.

Hamar.

— bare øve brunen ind!

Signe.

Og så skulde jeg følge med eder ind til høsten, — var det ikke så, du?

Hamar.

Ja, — kunde det ikke bli prægtigt?

Signe.

Skal brunen også bo hos tante Ulla?

Hamar

(ler).

Hvad er det, du siger?

Signe.

Ja, for når du nu har ta't dig ferie bare for brunens skyld, som jeg altså kan forstå, og vil bli her bare for at øve den ind — og så la' mig følge med brunen ind til tante Ulla —

Hamar.

Men, Signe, er du nu igjen —?

Signe

(med én gang bagover, sættende stolen i stor fart).

— Ih! Gå med dig!

Hamar.

— skinsyg på brunen! Ha, ha, ha!

Signe.

I stalden med dig!

Hamar.

Skal det være en straf? Der er da morsommere end her?

Signe
(kaster ringen).

Der! Sæt den på brunen!

Hamar.

Så længe kaster du den ring —

Signe.

Å, det har du sagt mig så ofte, så det kjeder mig, det med!

(Vender stolen helt om, så hun vender ryggen mod ham og tilskuerne.)

Hamar.

Du er et så forkjælet barn, at det vilde være synd mod dig at ta alting for alvor —

Signe.

Det med — for hundrede og tyvende gang! Uf, gå!

Hamar.

Men indser du ikke selv, hvor latterlig du gjør dig ved at være skinsyg på en hest? Har du nogensinde hørt tale om noget sådant?

Signe
(springer op).

Å, du kunde få mig til at skrige, stortude. Jeg føler slig beskjæmmelse ved dig ... (Stamper i gulvet.) Jeg foragter dig!

Hamar
(ler).

Og det for brunens skyld ...?

Signe.

Nej, for din, din, din skyld! Der kommer stundom en sådan følelse af ulykke over mig, at jeg skulde kunne kaste mig i gulvet og jamre — eller løbe

bort og aldrig mere komme hjem! Kan du ikke la' mig være! Kan du ikke gå!

Hamar.

Ja, jeg har heller ikke denne gang ta't ringen op.

Signe.

Nej, bare gå, gå, gå, gå!

(Brister i gråd, sætter sig igjen.)

Hamar.

Nu vel! — Der ser jeg dampskibet kommer. Jeg skal rejse straks.

Signe.

Å, du ved så godt som jeg, at det dampskib går vestover. Uf! (Brister i gråd igjen.)

(Man ser nu omtrent midt i landskabet et dampskibs master og piber over øerne. Røgen drager sig ud over den klare luft. — I det samme høres)

Tjælde
(udenfor).

Skynd jer! Tag løjtnantens båd; den ligger færdig!

Signe
(springer op).

Hamar.

Der skal hentes nogen på dampskibet!

Tjælde
(nærmere).

Gjør du båden i stand!

Hamar.

Han kommer hid! (Løber efter ringen, kommer igjen skyndsomt.) Signe!

Signe.

Nej, jeg vil ikke!

Hamar.

Men, Signe, dog! Hvad skal dette betyde? Hvad har jeg da egentlig gjort dig?

Signe.

Jeg ved ikke; men jeg er så grænseløs ulykkelig!

(Atter i gråd.)

Hamar.

Men jeg gjør jo tilsist alt i verden, som du vil! Hvad ønsker du så mere?

Signe.

Jeg kan ikke for det, jeg kunde ønske mig død, — og det kommer så ofte igjen!

(Påny i gråd.)

Hamar.

Men, Signe? — Du, som så uendelig ofte har sagt, at du holder af mig!

Signe.

Det gjør jeg også. Men stundom synes jeg, vor forlovelse er så forfærdelig! — Nej, kom mig ikke nær!

Hamar.

Signe! —

Tjælde
(i trappen, men udenfor).

Ja vist: alle mand i fuld dress! (Roper højere.) Sannæs! (Langt borte svares ja.) — Glem ikke at ta hansker på!

Hamar.

Tør dine øjne, Signe! lad ham ikke se det!

(Han vil gi ringen, men hun vender sig væk, mens hun tørrer sine øjne.)

SYVENDE MØDE.

De forrige. Tjælde.

Tjælde
(allerede i trappen).

Nu, er I der! Det var bra. Her kommer konsul Lind med dampskibet; — telegram i dette øjeblik! (Tilbage og roper ud over verandaen.) Men så kom da engang med flagene, og drag bådene frem og læg masterne ned! (Forsøger at løse båden.) Den er fast. (Hamar løber til.) Ja, skaf du den los! (Hamar løser båden, som hales ud til højre. Tjælde går imens frem igjen.) Hør, Signe! — (Ser på hende.) Hvad? Har I nu igjen slås?

Signe.

Far!

Tjælde.

Ja, nu er ingen tid til narrestreger! I får alle gjøre huset ære idag! — Sig til Valborg —

Signe.

Sig det heller, du! Valborg, ved du, gjør bare, hvad hun selv vil.

Tjælde.

Kom mig ikke med historier nu! Dette er et vigtigt øjeblik. I gjør alle, som jeg siger! Sig Valborg, at hun pynter sig og møder her. Det samme gjør du! (Hun går.) Signe!

Signe
(stanser).

Ja.

Tjælde.

Vi må be' en seks, otte mennesker mer til middag. Til Finnes må gå bud, at vi spiser 3 præcis istedetfor 4. Lind rejser igjen kl. 5 med næste damp, — forstår du?

Signe.

Men har mor mad til så mange?

Tjælde.

Hun skal ikke alene ha mad, men af beste sort! Jeg forlanger af min hustru, at mit hus skal være vel forsynet den hele sommer; — hvor ofte skal jeg gjentage det?

Signe
(ved gråden, som hun dog dæmper).

Men mor, som er så syg idag —!

Tjælde.

Å, passiar med den evindelige sygdom! Idag har ingen tid til sligt. Nu skynd dig!

Signe
(går skjult gråtende ud af den øverste dør).

Tjælde
(til Hamar, som også er kommet).

Hent dig pen, blæk, papir; vi må sætte op et selskab! I en fart!

Hamar
(søgende).

Her er ingen ting!

Tjælde
(utålmodig).

Så ud efter!

(Hamar styrter ud af døren, som er nederst mod tilskuerne.)

Tjælde
(læser det telegram, han har i hånden, efter først at ha draget et langt befrielsens suk. Hånden skjælver, mens han læser langsomt, en del to gange).

»Fik Deres brev afrejsens øjeblik. Før indlade mig på at overtage alt, — samtale. Kommer idag, første dampskib, rejser 5. En grej oversigt i orden! Lind.« Jeg kan næsten ikke læse det! Men det er jo dog så! Ja, — dersom dette lykkes, — så er alle havne åbne! (Til Hamar, som kommer.) Nu, er du der? Men at skrive indbydelser er for vidtløftigt. Bare navnefortegnelsen, — og en af kontorbetjentene kan løbe med den. Altså: (Dikterer.) Præsten ... Apropos: champagnen! Hvordan er den?

Hamar.

Den ny, mener du?

Tjælde.

Ja.

Hamar.

Præsten roste den meget.

Tjælde.

Godt. Altså:

Hamar
(skriver).

Præsten.

Tjælde.

Konsul Ring.

Hamar.

Konsul Ring.

Tjælde.

Og ... og ... og ...

Hamar.

Konsul Holst?

Tjælde.

Nej, ikke Holst. (Hamar meget forundret. Tjælde for sig selv.) Jeg tør dog nok nu vise ham, at jeg ikke trænger til ham! (Pludselig.) Grosserer Holm. (For sig.) Hans fiende.

Hamar.

Grosserer Holm.

Tjælde
(for sig).

Endskjønt Holm er en filur. Dog — det ærgrer Holst. (Højt.) Politimesteren.

Hamar.

Politi —

Tjælde.

Nej, stryg politimesteren!

Hamar.

Politimesteren strøget.

Tjælde.

Har vi præsten?

Hamar.

Han står nr. 1.

Tjælde.

Det er sandt.

Hamar.

Men amtmanden.

Tjælde.

Nej, han bor for langt undaf. Desuden — når han ikke er første høne i kurven, — og så snakket om embedsmændenes gager ... Nej! Men — lad mig se: — Knutzon med z.

Hamar.

Knutzon med z.

Tjælde.

Å — ja — også Knudsen med s.

Hamar.

Knudsen med s.

Tjælde.

Hvor mange har vi?

Hamar.

Præsten, Ring, Holm, politi —, nej, politimesteren strøget. Knutzon med z, Knudsen med s, det er 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Tjælde.

Og Finne, du, jeg, det er ni. Vi må ha tolv.

Hamar.

Damerne?

Tjælde.

Nej, — damerne passer ikke i et grossererlag. De gjør honnør efter bordet, d. v. s. først cigarerne, så damerne. — Men hvem skal vi —?

Hamar.

Den ny sagfører? En pen mand; — hvad er det, han heder —?

Tjælde.

Nej, han går her og smigrer sig ind ved at holde taler. — Overtoldbetjent Pram!

Hamar.

Men han? Han blir jo altid fuld.

Tjælde.

Ja, det er denne indadvendte fuldskab. Han gjør ingen skade, — tværtom! Overtoldbetjent Pram!

Hamar.

Overtoldbetjent Pram!

Tjælde.

Det er vanskeligt i en så liden by, når det skal være fint, — hør: (Knipser med fingrene.) Falbe, agent Falbe! meget net og ingen meninger.

Hamar.

Du mener net i klæder?

Tjælde
(mumler).

Å — ja, også det. Men jeg mener sådan i det hele. — Den tolvte? Morten Schultz?

Hamar
(oprørt).

Morten Schultz! (Rejser sig højtidelig.) Nej, ved du hvad; her må jeg tillade mig at protestere! — Siste gang han var her i stort selskab, — ved du, hvad han gjorde? Midt under middagen (Gjør det efter med hænderne.) tog han sit gebiss ud af munden og viste det frem. Han vilde, det skulde gå rundt! Er det fint selskab, — så!

Tjælde.

Ja, han er jo rå. Men han er den rigeste mand vidt omkring.

Hamar
(som har sat sig).

Så måtte han sandelig også ha råd til at skaffe sig en ny paryk! Det går jo ikke an at sidde ved siden af ham!

Tjælde.

Ja, ja, han er et svin, men en slu kar, og han sætter pris på det! Ser du, min unge ven, den rigeste mand holder man et og andet tilgode.

Hamar.

Jeg forstår ikke, hvad slags fordel du kan ha af ham.

Tjælde.

Hm, hm! —Nej, kanske det går ikke.

Hamar.

Nej, det er vist!

Tjælde
(mumler).

— Skjønt konsul Lind vilde forstå betydningen af, at Morten Schultz —

Hamar.

— Og de samtaler, han fører! Damerne må jo gå!

Tjælde.

Ja, du har ret; (Mumlende.) — jeg trænger ham jo i grunden ikke længer. — Men den tolvte? — lad mig se —

Hamar.

Kristoffer Hansen?

Tjælde.

Fy for pokker, så får vi politik! Nej, lad mig se — (Stanser.) Ja, jeg tror, jeg våger det? Hm, hm, hm ... netop ham! (Med vægt på hver stavelse.) Bryggermester Jakobsen.

Hamar
(overgit).

Men Jakobsen —?

Tjælde.

Hm, hm, hm! — Jakobsen vil gjøre godt. Jeg kjender Jakobsen.

Hamar.

Han er en prægtig fyr, det ved vi alle; — men i fint selskab —?

Tjælde.

Hm, hm, hm! — Skriv du Jakobsen!

Hamar.

Jakobsen! — Se så!

(Rejser sig.)

Tjælde.

Lad så Skogstad gå med det! Husk, kl. 3 præcis! Skynd dig! (Roper efter ham.) Og kom igjen, om her kunde være mere!

(Hamar går ud af døren nærmest tilskuerne.)

Tjælde
(alene).

Det er sandt! (Tar et brev op af sin lomme.) Skal jeg sende med opgjøret til advokat Berent —? Jeg trænger nu ikke til bankerne. — Dog, det er endnu ikke afgjort. — Og opgjøret er i hvert fald godt gjort! — Konsul Holst får se det: det kan være til nytte; ...

det kan kanske også ærgre ham. — Desuden: om jeg ikke sender det, så vil de tro, at jeg virkelig var i knibe, da jeg lovede det, — og er nu sluppet ud af den ved Lind. — Jeg risikerer mindst ved at sende det.

Hamar
(kommer tilbage).

Tjælde.

Hør, lad ham ta dette brev med til advokat Berent, Viktoria.

Hamar.

Er det en indbydelse? Så blir vi jo tretten tilbords?

Tjælde.

Det er ingen indbydelse. Skynd dig, før han går!
(Hamar atter afsted.)

Tjælde
(alene).

Å, måtte det nu lykkes! Konsul Lind er af dem, som kan tages! Og han må, han må tages! Jeg har (Ser på uret.) hele fire timer til ham alene.

Så fuld af håb har jeg ikke været ... nej ikke på — (Falder i tanker. Siger derpå stille.) En krise er dog stundom en god ting, — en stor bølge, som hjælper over! Nu er alles opmærksomhed vakt, alle iler til for at redde. (Med suk.) — Ja, kunde jeg nu med alt mit komme over, — så ingen anede det! Denne frygt og spænding ved nat og dag! ... Denne uklarhed, disse påfund, denne fordølgelse, dette spil; jeg omgåes mennesker og ting som i en drøm! — (Fortvilet.) Men dette må være siste gang, — siste forstillelse — slut! — det er jo bare hjælp, jeg trænger til, — og nu får jeg den! — — Ja, får jeg den også? Se, det er sagen! — — Kunde jeg fra nu af, — å, kunde jeg få smage en eneste nats god søvn og vågne igjen en morgen uden angst! Gå tilbords og være fri, komme en kvæld hjem og være færdig! — Kunde jeg atter få stå på noget, som jeg turde kalde mit, — trygt hen mit, mit, mit, (Stampende på gulvet.)

-- å, det er næsten ikke til at tro på, — jeg er blet for ofte skuffet!

Hamar
(kommer ind).

Se så!

Tjælde.

Død og pine, krudt! Han må modtages!

Hamar.

Vi har krudt.

Tjælde.

Send straks bud til Ole artillerist på holmen!

(Ud.)

(Tæppet falder.)

ANDEN HANDLING.

Samme rum. Bordet draget noget ud og står fuldt af champagneflasker og dessert. Fru Tjælde, Signe, en jente og en tjener, alle sysler ved bordet. Fra højre høres livlig samtale, et par gange med stort udbrud af latter.

FØRSTE MØDE.

Fruen. Signe.

Fruen
(træt).

Nu tænker jeg, det er i orden.

Signe.

Dette er en langvarig middag.

Fruen
(ser på sit ur).

Ja, man får kun en halv time til desserten, hvis konsul Lind skal rejse kl. 5.

(Stilt udenfor.)

Signe.

Nu er de færdige! — Hør, der rejser de sig fra bordet. (Man hører under stærk larm og samtale stolerne at skydes tilside.) Der kommer de!

Fruen.

Ja, lad os nu drage os tilbage.

(Jenten ud af den øverste dør; moderen støttes af Signe, idet de begge følger efter. Tjeneren begynder at drage champagneflaskerne op.)

ANDET MØDE.

Først kommer konsul Lind, ført af Tjælde. Man hører den første forsikre den andre, at middagen var udmærket, og Tjælde at svare, at den var efter fattig lejlighed på landet ved en småby. Begge ser på sine ur; man har kun en liden halv time tilbage; Tjælde opfordrer til at bli over; men forgjæves. Lige i hælene på disse grossererne Holm og Ring i stærk samtale om trælastpriserne; den første mener, at de vil synke endnu dybere, den andre, at de vil stige, og det snart; de står i omvendt forhold til kullet og jærnet, hvilket den første på det allerstærkeste benægter. Umiddelbart efter disse præsten, ført af husets svigersøn. Den første forsikrer den andre, som er lidet ædru, at han har mindre imod sognebåndets løsning, dersom menighedslemmerne fremdeles skal være bundet til at betale sin lovlige sognepræst, hvad enten de bruger en anden eller ej; — ti der må være orden i alle ting, såsom orden er en væsenlig bestanddel af guds rige. Hamar søger at få indført nogle ord om brunen; men det lykkes ikke. Samtidig Knutzon og Falbe i ordveksel om en danserinde, som Falbe har set i Hamburg, og som kunde hoppe tre alen i højden, hvilket den første tillader sig at drage i tvil; men det er udenfor al tvil, såsom Falbe har engang spist ved samme table d'hôte som hun. Finne, Knudsen, Jakobsen lige efter. Man hører Jakobsen byde de andre sit hode. Det gjælder, at han har ret, — og man hører de andre forsikre med megen iver, at det aldeles ikke var således ment, som han havde opfattet det; — men Jakobsen kan forsikre dem, at han gir fan, hvad de har ment, men at hans principal er den største handelsmand, den hæderligste kar i verden, i alle fald i Norge. Overtoldbetjent Pram går for sig selv i stille indadvendthed. Alle samtaler føres på én gang.

Tjælde
(slår på et glas).

Mine herrer! (Stilhed. Kun hører man endnu Falbe og Jakobsen, som der blir hysset på.) Mine herrer! Jeg må beklage, at middagen har draget så langt ud.

Alle
(enstemmig).

Nej, nej!

Tjælde.

Vor ærede gjæst skal desværre rejse om en liden halv time. Tillad mig at sige nogle ord, idet jeg indbyder til desserten.

Mine herrer! Vi har idag en fyrste iblandt os. Jeg siger: en fyrste. Ti er det sandt, at pengene regjerer verden, — og det er sandt, mine herrer! —

Overtoldbetjent Pram
(med hænderne støttede på bordet, længst fremme, siger højtideligt, men roligt).

Ja.

Tjælde.

— så er denne mand en fyrste! Hvilket større foretagende har vi, som ikke han har grundet, jeg mener, sat sit navn under?

Overtoldbetjent Pram.

Hr. konsul Lind, må jeg ha den ære!
(Vil drikke med ham.)

Flere.

Hys!

Tjælde.

Ja, mine herrer, hans navn står under alt, som skal ske. Det er umuligt at få noget istand, uden at hans navn står under.

Overtoldbetjent Pram.

— Står under.

Tjælde.

Er han ikke så en fyrste?

En tynd stemme (Falbes).

Jo!

Tjælde.

Mine herrer! Nu igjen griber dette navn kraftigt, jeg kan sige skabende ind i begivenhederne. Jeg siger, han er i dette øjeblik landets største velgjører.

Overtoldbetjent Pram.

Stort.

Tjælde.

Skål for ham! Hans hus blomstre evigt, hans navn være udødeligt i Norden! Leve hr. konsul Lind!

Alle.

Leve hr. konsul Lind!

(Almindelig klinkning.)

Tjælde

(til Hamar, som han noget ublidt drager frem, mens de andre begynder at forsyne sig).

Men hvor blir salutten af?

Hamar

(forfærdet).

Det er sandt! (Styrter til vinduet og kommer tilbage.) Jeg har intet lommetørklæde. Jeg må ha lagt det tilbage derinde.

Tjælde.

Tag mit! (Søger det frem.) Man kan ikke stole på dig i det mindste! Nu kommer salutten for sent. Prostitution!

(Hamar vifter som en rasende. Salutten falder endelig. Grossererne står med sine desserttallerkener i en klynge.)

Holm.

Den kommer noget sent.

Knutzon.

Der prosit, der kommt spät —

Ring.

Imidlertid er det et meget betydningsfuldt moment —

Holm.

— i alle fald et meget uventet.

Knutzon.

Under kanonernes torden præsenteres verden en mand, som er ta't ved næsen!

Ring.

Å, — konsul Tjælde er et overordnet hode!

Tjælde.

Hr. konsul Lind vil ha den godhed at udbringe en toast.

(Alle samler sig i ærbødig taushed.)

Konsul Lind.

Vor ærede vært har i smigrende ord udbragt min skål. Jeg vil dertil kun sige, at de store formuer betroes os for derved især at understøtte flid, geni og store foretagender.

Overtoldbetjent Pram
(stilling som før).

Ædelt talt.

Konsul Lind.

Jeg er kun forvalter, ofte en meget skrøbelig og kortsynt.

Overtoldbetjent Pram.

Smukt.

Konsul Lind.

Men jeg fejler neppe, når jeg siger, at hr. Tjældes storartede virksomhed, som vi alle må beundre, har et sundt fundament; ti derom kan i dette øjeblik neppe nogen bedre dømme end jeg. (Man ser på hinanden i overraskelse.) Jeg tør derfor sige, at denne virksomhed er til held for denne by, denne egn, dette land, — hvorfor den også i sin genialitet og sin kraft fortjener støtte. På husets velgående!

Alle.

På husets velgående!

(Hamar gir tegn til ny salut; den kommer.)

Tjælde.

Jeg takker Dem meget, hr. konsul! Jeg er dybt rørt.

Konsul Lind.

Ikke mere end min overbevisning, hr. konsul!

Tjælde.

Tak! (Til Hamar.) La'r du kanonerne dundre for værten? Prostitution!

Hamar.

Skålerne skulde jo ha salut?

Tjælde.

Å, du er en —!

Hamar
(for sig).

Nej, dersom jeg længer —!

Holm.

Det er altså en fuldbragt kjendsgjærning?

Knutzon.

Fait accompli! Skålen repræsenterer 100,000 spd. — mindst.

Ring.

Tjælde er et overordnet hode! Jeg har altid sagt det!

(Falbe sees at drikke i ærbødighed med Lind. Jakobsen kommer fremover i samtale med Knudsen.)

Jakobsen
(dæmpet).

Det er ikke mere sandt i det end bag på min hånd!

Knudsen.

Men, beste Jakobsen, De misforstår mig!

Jakobsen
(højere).

Å, nejgu gjør jeg ej, jeg kjender mine folk!

Knudsen.

Tal da ikke så højt, menneske!

Jakobsen
(endnu højere).

Hvad jeg siger, kan hvert menneske høre.

Tjælde
(næsten samtidig).

Hr. pastoren har begjært ordet.

Knudsen.

Stille, pastoren har begjært ordet.

Jakobsen
(meget højt).

Skal jeg tie stille, når sligt forbandet —

T j æ l d e
(befalende).

Hr. pastoren har ordet!

J a k o b s e n.

Om forladelse!

P a s t o r e n
(ikke med stærk stemme).

Som dette huses sjælesørger har jeg det kjære hverv at velsigne gaverne, som så rigelig strømmer ind over vært og venner; — måtte de bli til sjælens sande gagn, i tid og ævighed!

O v e r t o l d b e t j e n t P r a m.

Amen.

P a s t o r e n.

Jeg tillader mig at tømme en pokal for de kjære børn, — de hulde piger, hvis fremtids vel er i mine bønner fra konfirmationstiden af, — denne uforglemmelige tid, hvori huset og sjælesørgeren kommer hinanden så nær.

O v e r t o l d b e t j e n t P r a m.

Ak, ja!

P a s t o r e n.

Gid de må fremdeles som hidtil vokse i sand gudsfrygt, ydmyghed og taknemlighed mod kjærlige forældre!

A l l e.

Frøken Valborg, frøken Signe!

H a m a r
(forskrækket).

Skal jeg salutere —?

T j æ l d e.

Å, gå —!

H a m a r.

Nej, dersom jeg længer —!

T j æ l d e
(samtidig).

Jeg takker Dem, hr. pastor! Jeg håber som De

på, at det inderlige forhold mellem forældre og børn i dette hus —

Pastoren.

Ja, det har altid glædet mig at komme her hos Dem, til disse hyggelige —

Tjælde.

Må jeg ha den ære at drikke et glas med Dem?

Pastoren.

Jeg forsikrer, at champagnen er højst ædel.

Konsul Lind
(til Holm).

Men hvad De der siger, gjør mig ondt. Dette sted, som skylder Tjælde så meget, lønner ham altså med utak?

Holm
(dæmpet).

Man kan aldrig rigtig komme til at tro på ham.

Lind.

Virkelig? Da har jeg dog hørt ham meget rose.

Holm
(som før).

De misforstår mig. Jeg mener hans stilling —

Lind.

Hans stilling? Det må være misundelse! Man er ofte så slem mod dem, hvis foretagelsesånd hæver dem over mængden.

Holm.

Det var imidlertid ikke i nogensomhelst —

Lind
(lidt uvillig).

Jeg tviler ikke derom.

(Går fra ham.)

Jakobsen
(med hvem Tjælde har drukket et glas).

Mine herrer!

Knutzon
(til Holm i forbigående).

Skal nu den grobian virkelig få ordet! (Foran Lind.)

Må jeg, hr. konsul, ha den ære at drikke et glas med Dem?

(Flere taler, som vil de ikke høre på Jakobsen.)

Jakobsen

(med frygtelig røst).

Mine herrer! (Stilhed. Jakobsen fortsætter nu med sædvanlig stemme.)*) Må det være en simpel mand tilladt også at sige et ord ved denne festlige begivenhed.

Jeg kom til konsul Tjælde som en liden fattig gut; men han drog mig op af skarnet. (Latter.) Jeg er ... det, jeg er, mine herrer! Er der derfor nogen her, som kan tale om konsul Tjælde, så er det jeg; for jeg kjender ham. Jeg ved, han er en bra mand.

Konsul Lind

(til Tjælde).

Af børn og fulde folk —

Tjælde

(ler).

Skal man høre sandheden!

Jakobsen.

Der er mange, som både siger det ene og det andre, — og han kan vel ha sine fejl, han også. Men når jeg er i så fint selskab, så siger jeg, at Tjælde er, fan rive, for god for hele pakket!

(Latter.)

Tjælde.

Lad det nu være godt, Jakobsen!

Jakobsen.

Nej, det er ikke godt. For der er en skål, vi alle har glemt, skjønt vi har spist og drukket godt allesammen.

(Latter. Falbe klapper i hænder og roper bravo.)

Jakobsen.

Ja, det er ikke noget at le ad, det, for det er fru Tjældes skål, — den har vi ikke drukket!

---

*) Jakobsen bryder på dialekt; især bruger han ofte diftonger for enkeltvokaler.

Lind.

Bravo!

Jakobsen.

Hvad hun er som hustru og mor, — ja, jeg siger, som sandt er, hun går her og steller og er syg og har hele strævet og siger ingen ting. Gud velsigne hende, siger jeg, og så siger jeg ikke mere.

Flere.

Fru Tjældes skål!

Overtoldbetjent Pram.

Det var bra, Jakobsen!

(Tar hans hånd. Konsul Lind kommer; overtoldbetjent Pram viger meget ærbødig.)

Konsul Lind.

Må jeg drikke et glas med Dem, Jakobsen?

Jakobsen.

Jeg siger så mange tak. Jeg er kun en simpel mand.

Konsul Lind.

Men en bra mand, — skål!

(De drikker; i det samme sees båden at lægge til under verandaen. Seks mand rejser sig og skuldrer årer på orlogsmanér. Sannæs står ved roret under flaget.)

Holm
(hviskende).

Tjælde ved, hvad han gjør, når han byder Jakobsen med!

Knutzon
(hviskende).

Se båden, se båden!

Ring.

Tjælde er et overordnet hode, — et overordnet hode!

(Damerne sees at komme opad trappen til højre.)

Tjælde.

Mine herrer, afskedens time slår; der ser jeg damerne komme for at ta afsked med vor højt ærede gjæst. Vi samler os for siste gang omkring ham, — vor fyrste!

Vi takker ham, vi hilser ham med et tre gange tre hurra, mine herrer!

(Man roper ni gange hurra; overtoldbetjent Pram halvt på det tiende.)

Lind.

Jeg takker, mine herrer! Tiden er så kort; jeg må indskrænke mig til at byde hver enkelt farvel! Farvel, beste frue! De skulde ha hørt den udmærkede skål, De fik! Mange tak for her! Undskyld det bryderi, jeg har gjort. — Farvel, frøken! Jeg beklager, at jeg ikke kunde ha den ære straks at gjøre Deres nærmere bekjendtskab, De synes så livlig! Men kommer De som sagt snart til byen …

Signe.

Så skal jeg ha den ære at hilse på Deres hustru.

Lind.

Tusen tak, — velkommen! (Til Valborg.) Frøken, er De ikke vel?

Valborg.

Jo.

Lind.

De ser så alvorlig ud? (Da Valborg ikke svarer, lidt koldt.) Farvel, frøken! (Til Hamar.) Farvel, hr. … hr. …

Tjælde.

Kavaleriløjtnant Hamar.

Lind.

Å, det er Dem, som talte til mig om hesten, — svigersønnen! — Undskyld, at jeg ikke —

Hamar.

Siger intet!

Lind.

Farvel!

Hamar.

Lykkelig rejse, hr. konsul!

Lind
(koldt til Holm).

Farvel, hr. grosserer!

Holm
(uforstyrrelig høflig).

Jeg ønsker hr. konsulen en meget lykkelig rejse!

Lind.

Farvel, hr. overtoldbetjent!

Pram
(beholder hans hånd, synes at ville sige noget, men tier. Endelig).

Må jeg sige Dem tak for — for ... må jeg sige Dem tak for — for ...

Lind.

De er bestemt en meget bra mand!

Pram
(lettet).

Det glæder mig, at jeg er det! Tak!

Lind
(foran Knutzon).

Farvel, hr. grosserer ...

Knutzon
(skyndsomt).

Knutzon —

Pram.

— med z.

Lind
(foran Knudsen).

Farvel, hr. ...

Knudsen.

— også Knudsen.

Pram.

— med s.

Lind
(står foran Falbe).

Hr. —?

Falbe.

Hr. Falbe, agent Falbe.

Lind.

Farvel, hr. agent Falbe!

(Til Ring.)

Det glæder mig at ha set hr. konsulen så vel!

Ring
(dybt hilsende).

I lige måde!

Lind.

Farvel, hr. pastor!

Pastoren
(holdende hans hånd, siger stille).

Må jeg ønske Dem held og lykke, hr. konsul —

Lind.

— Tak! (Vil løs.)

Pastoren.

— til de udenrigske lande, over det farlige hav, hr. konsul!

Lind.

Tak! (Vil løs.)

Pastoren.

Må jeg ønske Dem velkommen tilbage, hr. konsul —

Lind.

— Tak, mange tak! (Vil løs.)

Pastoren.

— til det kjære fæderneland, dette land, hr. konsul, som i Dem —

Lind.

Ja, undskyld, hr. pastor, tiden iler.

Pastoren.

Må jeg takke Dem for denne dag, hr. konsul, dette møde, denne ...

Lind.

Ingen årsag! Farvel! (Foran Jakobsen.) Farvel, Jakobsen, farvel!

Jakobsen.

Farvel, hr. konsul! — Jeg er rigtignok bare en simpel mand; men jeg tør vel derfor sige lyksom rejse, jeg med?

Lind.

Det tør De, Jakobsen. — Farvel, Finne! Hør du — et ord! — (Sagte.) Du sa', at advokat Berent —

(Tar ham afsides.)

Tjælde
(til Hamar).

Nu må du huske salutten! — Nej, nej, nej! Rend da ikke i vej straks; vent, til båden lægger fra! — Du vilde atter til med en prostitution!

(Fra ham.)

Hamar.

Nej, dersom jeg længer —!

Tjælde
(samtidig til Lind, som tar hans hånd).

Farvel, hr. konsul! (Sagte.) Ingen kan takke som jeg for dette besøg. De alene kan forstå —

Lind
(lidt koldere).

— Siger intet, hr. konsul! Til lykke med forretningerne! (Varmere.) Farvel, alle! — Tak for samværet!

(Tjeneren har længst præsenteret ham hans hat, gir nu ned til Sannæs hans rejsetøj. Lind stiger i båden.)

Alle.

Farvel, hr. konsul, farvel!

Tjælde.

Endnu engang et hurra!

(Hurraerne og salutten falder sammen. Båden glider ud. Man vifter.)

Konsul Tjælde
(kommer ilende frem).

Jeg har jo intet lommetørklæde; den dumrianen har — (Ser Valborg.) Hvorfor vifter du ikke?

Valborg.

Fordi jeg ikke vil.

Tjælde
(ser på hende, siger intet; hen og triver en serviet i hver hånd, iler tilbage og vifter, ropende).

Farvel!

Signe.

Vi følger efter ud på pynten!

Alle.

Ja, ja! (De iler ned til højre.)

Tjælde
(kommer op igjen).

Jeg så advokaten komme. (Valborg er gåt ud af døren til højre, Tjælde kommer frem, kaster hastig servietterne på bordet og sig selv i en stol.) Å, — å! — Men dette må også være siste gang! — Nu behøver jeg det jo ikke mere! Nu behøver jeg det jo ikke mere! (Rejser sig træt.) Det er sandt: advokaten!

(Tæppet falder for sceneændring.)

SCENEÆNDRING

(som må foregå i største hurtighed. Til venstre en kontorpult med handelsbøger og papirer ovenpå og i; til højre en kamin, så høj, at en mand kan stå og hvile sig til den. En lænestol ved kaminen, lidt fremfor den. Et bord i forgrunden til højre; et blækhus med penne på dette. To lænestoler, den ene tæt ved bordet, men vendt frem, den andre ved siden af. Vinduer på begge sider af pulten, en dør ovenfor kaminen. En dør i baggrunden, førende til de øvrige kontorer. Klokkestreng. En stol på hver side af døren. En vinkeltrap længst bag til venstre som snarvej til sengkammeret).

FØRSTE MØDE.

Tjælde, advokat Berent (fra baggrunden).

Tjælde
(alvorlig).

Undskyld, at jeg fører Dem hid. Der er uorden ovenpå efter et middagsselskab.

Berent.

Jeg har hørt, her var selskab.

Tjælde.

Konsul Lind fra Kristiania.

Berent.

Ja så.

Tjælde.

Vær så artig at ta plads.

Berent

(sætter fra sig hat og lægger fra sig frakken på stolen ved døren. Kommer langsomt frem, sætter sig ved bordet, så at han har dette ved siden, tar papirer frem af sin brystlomme).

Tjælde

(har sat sig ved siden af i den anden lænestol og iagttager ham ligegyldigt).

Berent.

Det gjælder nu at få et fast udgangspunkt for bestemmelserne af værdierne, især de faste. Har De noget imod, om vi lægger Deres forretninger til grund?

Tjælde.

På ingen måde.

Berent.

Tør jeg så gjøre mine bemærkninger og spørsmål ved enkelte af Deres kalkyler?

Tjælde.

Som De behager.

Berent.

For da at begynde med noget, ... lad os ta de nærmest liggende ejendomme; de viser best egnens priser. Altså f. eks. Mjølstadskogen; De har sat den, ser jeg, til 84,000 spd. Det forekommer mig at være nóget højt.

Tjælde

(ligegyldigt).

Så.

Berent.

De kjøbte den for 50,000 spd.

Tjælde.

For fire år siden. Skogerne stod den gang lavt.

Berent.

De har siden hugget i den for mere end 100,000 spd.?

Tjælde.

Hvem har sagt det?

Berent.

Konsul Holst.

Tjælde.

Det kjender konsul Holst ikke til.

Berent.

Det gjælder her at være meget forsigtig.

Tjælde.

Ja, den hele værdiansættelse kommer jo ikke mig ved; men de, det kommer ved, vil protestere.

Berent
(uden at ænse indvendingen).

Jeg tror altså, vi reducerer de 84,000 til 50,000.

Tjælde.

Til 50,000! (Ler.) Vær så artig.

Berent.

Efter samme målestok kan vi vel neppe sætte Stavskogen til mere end 20,000 spd.

Tjælde.

Jeg tillader mig at sige Dem, at, behandlet på den måde, er hele kysten bankerot.

Berent
(smilende).

Det får vi altså opleve. Værftet med beholdninger har De sat til 60,000.

Tjælde.

Iberegnet de to skibe under bygning.

Berent.

— Men som i så ufærdig stand vel vanskelig nu vil kunne finde en kjøber.

Tjælde.

Så?

Berent.

Derfor tør vi vel neppe sætte værftet med oplag højere end til 40,000. Jeg tror endogså, at dette vil findes højt.

Tjælde.

Kan De skaffe mig et værft med dettes oplag og

med disse fordele, — jeg skal nårsomhelst indkjøbe det for 40,000 og være viss på at ha tjent over 20,000 — alene på handelen.

Berent.

Tillader De mig at gå videre?

Tjælde.

Som De vil! — Jeg begynder selv at bli nysgjærrig efter at se mine ejendomme i en så aldeles ny belysning.

Berent.

Hvad der imidlertid er sat altfor højt er selve denne ejendom, hvorpå vi sidder, altså dens jorder, dens haver, dens huse, pakhuse, lastepladser, — ikke at tale om bryggeriet og fabrikken, som jeg senere skal komme til. Selv som handelssted betragtet er det, synes mig, overvurderet.

Tjælde.

Nu vel?

Berent.

Dertil kommer, at luksusen i husebygningerne, end sige de for andre rent overflødige huse, umulig kan sættes op som fuldttællende i et salg. Sæt, det blev en landmand, som kjøbte stedet? Og dette er endog det sandsynligste.

Tjælde.

De har altså allerede kastet mig ud?

Berent.

Jeg må i alle beregninger gå ud fra salg.

Tjælde
(rejser sig).

Hvad har De så sat det til — på en slump?

Berent.

Jeg har sat det ned til mindre end halvdelen, d. v. s. til —

Tjælde.

Nej, undskyld, at jeg bruger et ord, som jeg længe har holdt tilbage: — dette er uforskammet! Således at

bryde ind i en mands ejendom og — under påskud at høre hans mening — på papiret, i kalkylen ta ejendommen ifra ham!

Berent.

Dette forstår jeg ikke. Jeg søger et udgangspunkt for priserne på stedet, — og De har selv sagt, at det hele vedkommer ikke Dem?

Tjælde.

Naturligvis! Men selv om det er for spøg — om jeg så skal udtrykke mig —, man tar ikke en bra mands velvillig frembudte kalkyle og behandler den som et løgnagtigt dokument.

Berent.

Anskuelserne om værdierne er i denne tid højst forskjellige, som jeg ser. Jeg øjner intet andet deri.

Tjælde.

Men fatter De ikke, at dette er som at skjære i mit levende kjød?

Stykke for stykke er disse ejendomme sammenbragt eller bygget af mit arbejde, værget af den overordentligste anstrængelse under forfærdelige handelsforhold; — de er også viet af min familje, mine kjære; — de er blet dele af mit liv!

Berent
(bukker).

Jeg fatter det fuldkomment. — Bryggeriet har De sat til —

Tjælde.

Nej, jeg tillader Dem ikke at vedblive på denne måde. De får vælge Dem en andens ejendom til udgangspunkt for Deres beregninger ligesom en anden konsulent, der nærmer sig mere Deres egen snurrige opfatning af forholdene.

Berent
(læner sig bagover).

Dette er skade. Bankerne burde få del i Deres svar til mine bemærkninger.

Tjælde.

Har De sendt mit opgjør til bankerne?

Berent.

— Tilligemed konsul Holsts og mine bemærkninger.

Tjælde.

Dette har altså været en overrumpling? Jeg trodde, jeg havde med en gentleman at gjøre!

Berent.

Bankerne eller jeg, — jeg eller bankerne, det er jo det samme, når jeg er deres fuldmægtig.

Tjælde.

En så selvtagen dristighed kan derved ikke undskyldes!

Berent.

Jeg foreslår, at vi skyr stærke ord — i alle fald foreløbigt — og heller betænker følgerne af de indsendte beregninger.

Tjælde.

Det skal en af os komme til! —

Berent.

Bankierhuset konsul Lind f. eks.

Tjælde.

— Skal mine beregninger, forsynede med Deres og Holsts mærkelige randgloser, også fremlægges for konsul Linds hus?

Berent.

Da den megen skydning underrettede mig om forholdet, tillod jeg mig at anmode bankerne derom.

Tjælde.

De har altså ligget på lur her? De vil prøve på at undergrave mine forbindelser?

Berent.

Deres stilling er altså sådan, at De har frygt?

Tjælde.

Her er ikke spørsmål om min stilling, men om Deres opførsel!

Berent.

Jeg mener, at vi heller holder os til sagen. — Bryggeriet har De sat til —

Tjælde.

Nej, Deres adfærd er så topmålt jesuitisk, at jeg som en retskaffen mand må frasige mig al videre forhandling med Dem. Jeg er, som sagt, vant til i mine forbindelser at ha med gentlemen at gjøre.

Berent.

Jeg tror, De misforstår stillingen. Deres gjæld til bankerne er så betydelig, at et opgjør kan kræves. — Men så får De også finde Dem i, hvad vi gjør med det.

Tjælde
(efter at ha betænkt sig).

Nu vel! Men ikke de enkelte poster. Resultatet kort og godt?

Berent
(blader i papirerne).

Resultatet kort og godt er, at De har gi't Dem i aktiva 454,000 spd. Jeg har gi't Dem 203,000 spd.

Tjælde
(rolig).

De får mig altså i en passiva af over halvandet hundre tusen?

Berent.

Der er at bemærke derved, at heller ikke Deres beregning af passiva stemmer med min.

Tjælde
(rolig).

Nej, naturligvis!

Berent.

F. eks. den dividende, Møllers bo gir.

Tjælde.

Ikke de enkelte poster! Mine passiva blir i det hele?

Berent.

Lad mig se. — Deres passiva blir i det hele —

efter Deres beregning 350,000, — efter min henved 400,000, d. v. s. detaljeret 396,860.

Tjælde.

Det er en underbalance af omtrent —

Berent.

Det er en underbalance af omtr. 197,000, eller med en rund sum 200,000 spd.

Tjælde.

Ja, lad os endelig holde os til de runde summer!

Berent.

Der er altså den forskjel mellem Deres opgjør og mit, at De gir Dem selv et overskud af 124,000 spd., og jeg gir Dem en gjæld af henved 200,000.

Tjælde.

Jeg er Dem særdeles meget forbunden. — Ved De, hvilken følelse jeg har ved dette?

Berent
(ser op).

Tjælde.

At jeg er i stue sammen med en gal mand.

Berent.

Den har jeg længe havt. — Trælasten, som De har i oplag i Frankrige, har jeg ikke kunnet notere; ti De har nemlig glemt at føre den ud. Måske vil den kunne rette på noget.

Tjælde.

Behøves ikke! Jeg har nok hørt tale om Deres hensynsløshed, om Deres hjærteløshed; — men De overgår i sandhed beskrivelsen! Jeg ved ikke, hvorfor jeg ikke har vist Dem døren for længe siden; men nu gjør jeg det!

Berent.

Den vej skal vi snart begge to. — Men forinden bør vi tale om boets overgivelse til skifteretten.

Tjælde.

Ha, ha, ha! Ved De, at jeg i dette øjeblik har pr.

telegraf fåt så meget, at jeg ikke alene er dækket i den første tid, men kan område mig på alle sider?

Berent.

Telegrafen er en skjøn indretning, som står åben for alle.

Tjælde

(efter at ha tænkt sig om).

Hvad mener De med det?

Berent.

Den megen skydning gjorde, at også jeg telegraferede. Hr. Lind finder vistnok ombord telegram fra sit hus, — og pengene udbetales neppe.

Tjælde.

Dette er ikke sandt! Dette har De ikke våget!

Berent.

Jo, det er, som jeg siger.

Tjælde.

Giv hid mit overslag; — lad mig endnu en gang se det over! (Vil ta det.)

Berent

(lægger hånden på det).

Om forladelse!

Tjælde.

De våger at beholde mit egenhændige overslag?

Berent.

Ja, endog at putte det i lommen. (Gjør så.) Et uredeligt opgjør, dateret og underskrevet, er et ikke uvigtigt dokument.

Tjælde.

De har besluttet min ruin, både moralsk og juridisk?

Berent.

Den har De for længe siden selv sat i værk. Jeg kjender Deres stilling. I omtrent en måned har jeg korresponderet på alle de pladser, inden- og udenlandske, hvor De har forbindelser.

Tjælde.

Hvilken slu overlistelse en retskaffen mand kan

være udsat for! I en måned omgiven af spioner! Komplot blandt forretningsvenner og mellem bankerne! En indsnigelse i mit hus og regnskab! (Med stor kraft.) Men jeg skal sprænge igjennem! — De skal få »opleve«, hvad det betyder bagtalerisk at ville ødelægge et agtet firma!

Berent.

Nu bør frasernes tid være forbi. Agter De at opgive Deres bo straks?

Tjælde.

Ha, ha! Jeg skulde opgive det, fordi De har gjort det fallit på et stykke papir!

Berent.

De kan berge Dem endnu en måneds tid, jeg ved det. Men for Deres egen skyld, og især for andres, vilde jeg indstændig råde Dem til at slutte straks. Dette er opgaven for min rejse hid.

Tjælde.

Se, der kom det! Og De præsenterede Dem her så venlig og bekymret som den, der endelig måtte få klarhed. Man skulde skjære det sunde fra det usunde, — og dertil bad De i ærbødige udtryk om min hjælp!

Berent.

Ganske rigtigt. Men her er intet andet usundt end Deres forretning — og det, som dermed står i forbindelse.

Tjælde
(efter at ha fattet sig).

Altså kom De i mit hus med den skjulte hensigt at ville ruinere mig?

Berent.

Jeg må endnu en gang gjentage, at det er ikke mig, som har været chef for dette fallitte hus; — det er Dem.

Tjælde.

Og jeg må gjentage, at huset er kun fallit i Deres egen hjærne! — I en måned kan meget ske. Og jeg har før vist evne til at finde udveje!

Berent.

D. v. s. til at arbejde Dem altid dybere ind i en løgn.

Tjælde.

Kun en handelsmand kan forstå sådant. — Men forstod De det virkelig, — da vilde jeg sige til Dem: giv mig 100,000 spd., og jeg redder alt for alle! Det vilde være en opgave, værdig et geni som Deres; det vilde gi Dem ry af med skarpblik at ha gjennemtrængt forholdene; ti da vilde De redde mere end tusen menneskers velfærd og skabe landet en fremtidsrig virksomhed!

Berent.

På det agn bider jeg ikke.

Tjælde
(som tænker sig om).

Vil De, jeg skal lægge ud for Dem, hvorledes 100,000 spd. er nok til at bringe denne store virksomhed flot? Inden tre måneder vender remisserne tilbage, — jeg skal gjøre Dem det så klart som dagen —

Berent.

— at De styrter Dem fra skuffelse i skuffelse! Sådan har De gjort i tre år, fra måned til måned.

Tjælde.

Fordi de tre siste år har været nedadgående — å, frygtelige! Men nu er krisis kommen; nu må det gå opover igjen!

Berent.

Så tænker enhver svindler.

Tjælde.

Bring mig ikke til fortvilelse! — Ved De, hvad jeg har gjennemgåt i disse tre år, — ved De, hvad jeg kan være istand til?

Berent.

Til endnu mere usandhed.

Tjælde.

Vogt Dem! — Ja, det er sandt, at jeg står ved af-

grundens rand! Det er sandt, at jeg i tre år har gjort, hvad der står i menneskelig magt for at komme over! Jeg tør sige, der har været noget af en kjæmpes kraft i den kamp, jeg har ført. Men så fortjener den også at bli lønnet. De har fuldmagten, Dem tror man, — se Deres missjon, lad ikke mig lære Dem den! Jeg siger Dem det; ja, jeg siger Dem det: — det vil være forfærdeligt for Dem, skal nu hundreder gå unødigt tilgrunde!

Berent.

Lad dog dette engang få ende!

Tjælde.

Nej, så gid djævelen, — om jeg ender en slig kamp med en vanvittig overgivelse!

Berent.

Hvad vil De så ende den med?

Tjælde.

Der gives ingen udgang, som jeg ikke har tænkt mig — å, tusen gange! Jeg ved, hvad jeg skal gjøre! Denne usle småstads spot, denne misundelsens jubel over hele kysten skal ikke nå mig!

Berent.

Hvad vil De så finde på?

Tjælde.

Det skal De få se! — (Mere og mere ophidset.) Vil De ikke under nogen betingelse yde mig hjælp?

Berent.

Nej.

Tjælde.

De vil nu på timen, her, få mig til at opgive mit bo?

Berent.

Ja.

Tjælde.

Død og helvede! — De tør gjøre det?

Berent.

Ja.

Tjælde

(Det oprør, han er i, kuer stemmen, den lyder på en gang ganske dæmpet).

De har aldrig kjendt fortvilelse. De ved ikke, hvad for en tilværelse jeg har fristet! — — — Men er afgjørelsens øjeblik kommet, — og har jeg i mit kontor den mand, som burde frelse mig, men som ikke vil; — da skal han dele lod med mig!

Berent

(tilbagelænet).

Dette begynder at bli højtideligt.

Tjælde.

Spøg nu ikke længer; De kunde angre det! (Går hen til alle døre, låser dem med en nøgel, som han tar op af lommen, åbner derpå med en anden nøgel pulten, tar cp af denne en revolver.) Hvor længe tror De, jeg har havt denne liggende?

Berent.

Formodentlig, fra De kjøbte den?

Tjælde.

Og hvortil har jeg så kjøbt den? — Tror De, at jeg, der har været denne bys herre, hele kystens største mand, vil bære skjændselen af en fallit?

Berent.

Den har De længe båret.

Tjælde.

Det står nu i Deres hånd at ruinere eller at redde mig. De har faret sådan frem, at De fortjener ingen skånsel — og skal ingen ha! Indgiv den rapport, at jeg kan hæve 70,000 spd. — mere behøver jeg ikke —, men afdragsfrit i ét år, og jeg frelser alt for alle. Betænk Dem nu! Min familje, mit gamle firma, de altfor mange, som blir ulykkelige med mig, må De huske på! Men glem heller ikke Deres egen familje! Ti gjør De ikke, hvad jeg har ret til, så kommer hverken De eller jeg levende herifra!

Berent

(peger).

Er den ladd, den der?

Tjælde
(spænder).

Det skal De tidsnok få afgjøre. Men nu må De svare!

Berent.

Jeg har et forslag: Skyd — skyd først Dem selv og siden mig.

Tjælde
(går nu nærmere og sætter pistolen mod advokatens pande).

Den smule spøg skal jeg snart stanse.

Berent
(rejser sig og tar af sin lomme et papir, som han udfolder).

Her har jeg opsat boets overleverelse til skifteretten. Når De skriver under dette dokument, da gjør De, hvad De skylder Deres kreditorer, Deres familje og Dem selv. Ved at skyde Dem og mig føjer De kun en voldsom usandhed til alle de andre. — Gjem pistolen og tag pennen!

Tjælde.

Aldrig! — Jeg ved før idag, hvad jeg vil! Men De skal nu få slå følge!

Berent.

Så gjør, hvad De vil! men mig truer De ikke til en usandhed.

Tjælde
(som havde sænket pistolen, går et skridt tilbage, hæver den, tar sigte).

Altså!

Berent
(går lige på ham, seende ham i øjet, mens den anden uvilkårlig sænker pistolen).

Tror De ikke, jeg ved, at den, som så længe har skjælvet inde i sit inderste i usandhed og frygt, har mange tanker, men intet mod? De tør ikke!

Tjælde
(i raseri).

Det skal jeg dog vise Dem!
(Baglængs og atter løftende våbenet.)

Berent
(efter).

Skyd, så får De høre en smæld, — og det er den, De længes efter! Eller slut med alle smæld, fald ned på Deres gjærninger, tilstå og siden ti!

Tjælde.

Nej, så ta' djævelen både dig og mig —

Berent.

— og brunen med?

Tjælde.

Brunen?

Berent.

Jeg mener den stashesten, De kom galopperende på fra auktionen over Møllers bo. Lad Dem skyde tilhest, på denne Deres siste, store forretningsløgn, (Stille og nærmere.) — eller klæd af Dem løgnen, hvis De endnu er istand dertil, — og fallitten blir Dem til større gagn, end Deres rigdom har været.

Tjælde
(lader pistolen falde og synker i et udbrud af gråd ned i stolen. Stilhed).

Berent.

De har kjæmpet vidunderligt i disse tre år! Neppe én, jeg kjender, kunde ha gjort, hvad De har gjort. Men De har tabt Dem selv i denne kamp. — Flygt ikke nu fra opgjøret og dets smerte. Den alene vil renske Deres sjæl.

Tjælde
(med ansigtet i sine hænder og i stærk gråd).

Å, å, å!

Berent.

De har lastet min fremgangsmåde. Jeg svarer med at tilgive Dem Deres. — — (Stilhed.) Prøv nu at se stillingen, som den er, og at ta den som en mand.

Tjælde
(som før).

Å!

Berent.

De må i Deres dybeste grund være træt; — lad det da nu være forbi!

Tjælde
(som før).

Å!

Berent
(sætter sig ved siden af ham. Stilhed).

Skulde det ikke være bra at vinde igjen sin egen gode samvittighed eller atter at få leve sammen med sin familje? Ti det har De vel i al denne tid ikke gjort.

Tjælde
(som før).

Å!

Berent.

Jeg har kjendt flere spekulanter i mine dage og har fåt mangen tilståelse. Jeg skjønner derfor, at i tre år har De måttet undvære alt, lige til sund søvn og et af fred velsignet måltid. De har neppe lagt mærke til, hvad Deres barn gjorde, eller hvad de sa', uden når de kom i vejen. — Og Deres hustru —

Tjælde.

Min hustru!

Berent.

Ja, hun har vel trællet til de middage, som skulde dække hulheden; — hun har vistnok været den trætteste tjener i Deres hus.

Tjælde.

Min tålmodige, fromme hustru!

Berent.

Jeg tænker nok, De heller vilde være den simpleste arbejder i Deres brød — end leve op igjen, hvad De har lidt.

Tjælde.

Tusen, tusen ganger heller!

Berent.

Og så kan De betænke Dem på at gjøre hver mand

ret og skjel, for endelig en gang at komme i sandhed? Tag her og skriv under!

Tjælde
(falder på knæ).

Nåde, nåde! De ved ikke, hvad De ber om. Mine egne børn vil forbande mig. Jeg har nylig hørt det! Og mine handelsvenner, som vil ruineres ved mig, er så altfor mange, — de og deres familjer — å! — Mine arbejdsfolk, hvor skal de hen? Ved De, jeg har over 400? Tænk Dem disse og deres familjer uden udkomme! — Nåde, jeg kan ikke, jeg tør det ikke! Frels mig, hjælp mig! Det var forfærdeligt af mig at ville true; men nu ber jeg, å, jeg ber for alle dem, som fortjener det bedre end jeg, men som jeg skal ofre mit liv i troskab og arbejde!

Berent.

Jeg kan ikke redde Dem, — allermindst med andres midler. Det, som De her ber om, vilde være utroskab.

Tjælde.

Nej, nej, nej! Læg hele regnskabet åbent op! Sæt mig, om De vil, under administration! Men lad mig få holde frem det, jeg tænker mig skal gjøres, — og alle kyndige skal indse, at det må gå!

Berent.

Sæt Dem endelig! — Lad os tale om dette! — (Tjælde sætter sig.) Er ikke det, som De nu foreslår, netop, hvad De har prøvet i tre år? De har jo kunnet låne midlerne; men hvad har det nyttet?

Tjælde.

Konjunkturerne, konjunkturerne!

Berent
(ryster på hodet).

De har så længe blandet falskt og sandt, at De har glemt handelens enkleste love. Under slette konjunkturer at spekulere i de gode får bli dens sag, som kan! Andre får holde sig tilbage.

Tjælde
(indtrængende).

Men kreditorerne selv, altså også bankerne, har jo dog sin fordel af, at boet holdes!

Berent.

Den sunde handel har ingen fordel af at opretholde den usunde.

Tjælde
(endnu mere indtrængende).

Men dog af at redde sine egne kapitaler!

Berent.

Ja, boet må under administration —

Tjælde
(med håb, halvt rejsende sig).

Nu ja —? Altså?

Berent.

Når man først har fåt Dem fjærnet!

Tjælde
(synker sammen).

Når man først har fåt mig fjærnet!

Berent.

På egne midler kan naturligvis boet holdes, til bedre tider kommer, men ikke på lånte —

Tjælde.

— ikke på lånte.

Berent.

De fatter naturligvis forskjellen?

Tjælde.

Ja, ja.

Berent.

Godt. — Så fatter De også, at for Dem er intet andet tilbage end at skrive under —

Tjælde.

— end at skrive under —

Berent.

Her ligger dokumentet. — Kom nu!

Tjælde
(vækket).

Å, jeg kan ikke, jeg kan ikke!

Berent.

Godt, så sker stansningen om kort tid af sig selv, og alt står slemmere.

Tjælde
(atter på knæ).

Nåde, nåde! Jeg kan ikke slippe håbet! Tænk, efter en kamp som min!

Berent.

Sig rent ud: jeg har ikke mod til at ta følgerne.

Tjælde.

Ja, så er det.

Berent.

Jeg har ikke mod til at begynde et sandt liv.

Tjælde.

Ja, ja.

Berent.

De ved ikke, hvad De selv siger, mand!

Tjælde.

Nej, jeg ved det ikke; — men skån mig!

Berent
(rejser sig).

Ja, dette er fortvilelse! Jeg har ondt af Dem.

Tjælde
(rejser sig straks).

Ja, ikke sandt? Å prøv mig! Kræv af mig, — sig, hvad De —!

Berent.

Nej, nej, nej, med at skrive under må alt begynde!

Tjælde
(synker sammen i stolen).

Å — — Hvorledes skal jeg siden møde nogen, jeg, som har trodset alt og skuffet alle!

Berent.

Den, som har nydt megen ufortjent ære, må siden ta

megen fortjent ydmygelse; — dette er en lov, og fra den kan jeg ikke fri Dem.

Tjælde.

Men mod mig vil man bli grusommere end mod nogen anden! Jeg har fortjent det, jeg ved det; men jeg vil ikke kunne holde det ud!

Berent.

Hm! De er overmåde stærk; det viser disse tre års kamp!

Tjælde.

Vær barmhjærtig! Deres geni, Deres indflydelse må kunne åbne mig en udvej!

Berent.

Ja, den at skrive under.

Tjælde.

Ikke heller en underhåndsakkord? Når De tog det på Dem, så gik det!

Berent.

Skriv under! — Her er dokumentet! Hver time er kostbar.

Tjælde.

Å —! (Vakler hen; endnu med pennen i hånd, bønlig.) Og De tør ikke prøve mig, — efter hvad jeg nu har gjennemgåt?

Berent.

Jo, når De har skrevet under.

Tjælde

(skriver under; sætter sig i den stol, Berent har forladt, i stor smerte).

Berent

(tar dokumentet, lægger det sammen og forvarer det).

Nu går jeg til skifteretten med dette og siden på telegrafstationen. Antagelig kommer man endnu ikvæld for at optage fortegnelse. Deres familje bør altså være varskud.

Tjælde.

Hvorledes skal jeg kunne det? Giv mig lidt tid, — vær dog barmhjærtig!

Berent.

Jo hurtigere, des bedre for Dem, — ikke at tale om for alles interesser. (Ser sig om.) — Så er jeg altså færdig for det første.

Tjælde.

Nej, forlad mig ikke også! Å — forlad mig ikke!

Berent.

Nu bør Deres hustru komme til Dem, — ikke sandt?

Tjælde
(overgit).

Jo.

Berent
(foran pistolen).

Den her (Løfter den.) — tar jeg ikke med. Det har ingen fare. Men jeg lægger den på pulten for de andres skyld. Skulde nu De eller Deres trænge til mig, så send bud.

Tjælde.

Tak.

Berent.

Jeg skal ikke forlade byen, før det værste er over. — Ved nat eller dag, når De trænger til mig, så send bud.

Tjælde.

Tak.

Berent.

Vil De nu være så god at åbne døren for mig.

Tjælde
(rejser sig).

Det er sandt! — Undskyld!

Berent
(tagende hat og frak).

Vil De ikke kalde Deres hustru med det samme?

Tjælde.

Nej. Jeg må først ha lidt tid. — Nu har jeg det værste tilbage!

Berent.

Det tror jeg også; men just derfor —

(Han griber selv i klokkestrengen og ringer.)

Tjælde.

Hvad gjør De?

Berent.

Jeg vil være sikker på, før jeg går, at Deres hustru kommer.

Tjælde.

Dette skulde De ikke ha gjort!

(Kontorbudet viser sig.)

Berent

(ser på Tjælde).

Tjælde.

Bed fruen, — bed min hustru at komme til mig.

Berent

(læggende til).

— straks. (Budet går.) Farvel! (Går.)

Tjælde

(sætter sig ved døren).

(Tæppet falder.)

TREDJE HANDLING.

På kontoret.

FØRSTE MØDE.

Tjælde, (senere) fruen.

Tjælde

(alene, på stolen ved døren, i den stilling, hvori han sist såes. Han sidder en lang stund ubevægelig, farer på én gang op).

Hvorledes skal jeg begynde? — — Efter hende børnene — efter dem folkene — og så alle de andre! — —

Om jeg kunde gå min vej? Men rettens tjenere? — Å, lad mig få luft? — (Til nederste vindu.) Det er en dejlig dag, men ikke for mig! — (Åbner vinduet.) Brunen? (Vender sig.) Nej, jeg tåler ikke at se den! — Hvorfor var den opsadlet? — Det er sandt, jeg skulde jo efter samtalen med advokaten ha — — men nu er alting ude! —

(Tages af en tanke, går lidt, udbryder.) Ja, på den hest kan jeg nå udhavnene, før udenlandsdampskibet går! (Ser på uret.) Jeg kan! Og så har jeg bag mig — (Forskrækkes ved at høre nogen i trappen.) Hvem der? Hvad?

Fruen
(i trappen).

Du lod mig kalde?

Tjælde.

Ja. — (Spejdende.) Kommer du derfra?

Fruen.

Jeg hvilte mig.

Tjælde
(deltagende).

Å, — du sov; og jeg lod dig vække?

Fruen.

Nej, jeg sov ikke.

(Hun er nu kommet langsomt ned.)

Tjælde.

Du sov ikke? — (Bange.) Har du da — (For sig.) Nej, jeg tør ikke spørge.

Fruen.

Hvad vil du?

Tjælde.

Jeg vilde — (Ser, at hun ser på revolveren.) Du undrer dig over, at jeg har lagt den der frem? — Det er, fordi jeg skal rejse.

Fruen
(som holder sig i pulten).

Skal du rejse —?

Tjælde.

Ja, advokat Berent var her, som du måske hørte. (Intet svar.) Forretninger. Jeg må straks til udlandet.

Fruen
(svagt).

Til udlandet?

Tjælde.

Bare for nogle dage. Derfor kun min sædvanlige ridevæske med et ombytte og et par skjorter. — Men jeg måtte ha det straks.

Fruen.

Jeg tror ikke, væsken er udpakket siden idag.

Tjælde.

Så meget desto bedre. — Vil du hente den?

Fruen.

Du rejser nu — med det samme?

Tjælde.

Ja, — med udenlandsdampskibet — i udhavnen.

Fruen.

Da har du ingen tid at spilde.

Tjælde.

— Er du ikke vel?

Fruen.

Å — nej.

Tjælde.

— Dit tilfælde?

Fruen.

Ja! — nu skal jeg hente ridevæsken.

(Tjælde tar og støtter hende op mod trappen.)

Tjælde.

Du har det ikke godt; — men det skal en gang bli bedre!

Fruen.

Bare du havde det bedre.

Tjælde.

Enhver får bære sit.

Fruen
(har taget fast i trappen; han slipper).

Om vi bar mere sammen?

Tjælde.

Mine sager forstår du dog ikke — og om dine har jeg ikke havt tid at tale.

Fruen.

Å — nej. (Hun begynder at gå op.)

Tjælde.

Skal jeg hjælpe dig?

Fruen.

Å nej. Tak.

Tjælde
(frem).

Aner hun det? — Hun er altid sådan. — Hun har ganske ta't modet fra mig. — Men der gives ingen anden vej! Altså: — penger! Jeg har dog vel nogle guldpenger liggende? (Iler til pulten, åbner, tæller nogle penger op på pultpladen, kommer derved til at løfte hodet og ser hustruen, som har sat sig i trappen.) Kjære, har du sat dig?

Fruen.

Der kom noget over mig. Nu skal jeg gå.
(Rejser sig og går langsomt op.)

Tjælde.

Stakkar, hun er udslidt. (Tar sig sammen.) Nej, — 5, 6, 8, 10 ... dette er ikke nok. Nogle må jeg dog ha endnu, (Søger.) — og hvor det slipper op, har jeg ur og kjæde ... 20 ... 24 ... nej, der er ikke flere. Men papirerne! Dem må jeg allersist glemme. (Søger papirer og lægger på pulten.) Jorden brænder under mig! Kommer hun ikke igjen? Der var jo pakket. — Å, hvor hun vil lide ved det? Men mindre, når jeg er borte. Folk vil da være barmhjærtigere ... både mod hende — og mod børnene. Ja, børnene! — (Samler sig sammen.) Lad mig nu bare komme afsted, afsted, afsted! Tankerne vil nok følge! — Se, der er hun! — (Højt, deltagende.) Skal jeg hjælpe dig?

Fruen.

Ja tak; — vil du ta mod kufferten?

Tjælde

(tar mod den; hun kommer langsomt ned).

Den er lidt tyngre end sist.

Fruen.

Så?

Tjælde.

Jeg har nogle papirer at lægge ned. (Går til pulten; putter pengerne til sig og papirerne i væsken.) Men, kjære barn, her er jo penger i væsken?

Fruen

(som langsomt kommer til).

Ja, ... nogle guldpenger, som du tid efter anden har gi't mig. — Jeg tænkte, du nu kunde ha brug for dem.

Tjælde.

Det er mange penger!

Fruen

(smiler).

Du ved nok ikke, hvor mange du har gi't mig.

Tjælde.

Hun ved alt! Nanna!

(Han åbner armene.)

Fruen.

Henning!

(De holder hinanden omslyngede under stærk gråd.)

Fruen

(idet de slipper, hviskende).

Skal jeg hente børnene?

Tjælde

(ligeså).

Nej, sig intet — før senere!

(De omfavner hinanden pány.)

Tjælde

(idet han griber væsken).

Gå du til vinduet, at jeg kan se dig, når jeg stiger tilhest. (Smækker væsken til, iler — stanser.) Nanna!

F r u e n.

Henning!

T j æ l d e.

Tilgiv mig!

F r u e n.

Alt!

T j æ l d e

(iler, støder midt i døren på kontorbudet, som har et brev. Budet går).

Fra Berent? —

(Åbner, står i døren og læser, kommer derpå frem med væsken i hånd, læser igjen.)

»Da jeg kom fra Dem, så jeg en hest stå sadlet. For at forebygge misforståelse, tillader jeg mig at meddele, at der er politi ved Deres hus.

Ærbødigst
Berent.«

F r u e n

(som holder sig fast ved pulten).

Kan du ikke rejse?

T j æ l d e.

Nej.

(Stilhed. Han sætter væsken fra sig og tørrer sin pande.)

F r u e n.

Henning! Skal vi be' sammen?

T j æ l d e.

Hvad mener du med det?

F r u e n.

Be' ... be' Gud Herren om hjælp.

(Hun brister i gråd.)

T j æ l d e

(tier).

F r u e n.

Kom, Henning! (Hun synker i knæ.) Du ser, at alt menneskepåfund nytter ikke.

T j æ l d e.

Men jeg ved, at dette nytter heller ikke.

F r u e n.

Å, prøv engang i den højeste nød!

T j æ l d e
(er i stor kamp).

F r u e n.

Aldrig har du villet! Aldrig talt til os, aldrig til din gud! — Aldrig har du åbnet dig for nogen!

T j æ l d e.

Slut!

F r u e n.

Men hvad du skjulte om dagen, talte du ud om natten; vi mennesker må tale! Men jeg har ligget vågen og hørt din vånde. Nu ved du, hvorfor jeg ikke er istand til mere. Ingen søvn om natten og ingen fortrolighed om dagen. Jeg har lidt endnu mere end du.

T j æ l d e
(kaster sig i lænestolen ved kaminen).

F r u e n
(rejser sig og går hen til ham).

Du har villet fly. Når vi frygter menneskene, har vi alene ham tilbage. Tror du, jeg nu levede uden ham.

T j æ l d e.

Tiggende har jeg ligget for hans fødder — å — men altid forgjæves!

F r u e n.

Henning, Henning!

T j æ l d e.

Hvorfor velsignede han ikke mit arbejde og min kamp? Nu kan det være det samme.

F r u e n.

Å, — så kommer her endnu mere.

T j æ l d e
(rejser sig).

Ja, — det værste har vi tilbage —

Fruen.

— for det er i os selv!

(Stilhed.)

ANDET MØDE.

De forrige. Valborg.

Valborg

(blir synlig i trappen, hvor hun ved synet af de andre stanser).

Fruen.

Hvad vil du, mit barn?

Valborg

(i undertrykt bevægelse).

Fra mit rum kan jeg se politi ved vort hus. — Og nu kommer rettens folk?

Fruen

(sætter sig i den stol, manden forlod).

Ja, mit barn. Din far har efter en utrolig kamp, som alene gud og jeg kjender, for en stund siden opgivet sit bo.

Valborg

(er gåt et par skridt ned; men der blir hun stående. Stilhed).

Tjælde

(kan tilsist ikke holde dette ud, men udbryder).

Sig mig nu ligeså godt straks alt det, Nanna Møller sa' sin far!

Fruen

(rejser sig).

Det gjør du ikke, Valborg! — Giv gud dommen!

Tjælde.

Sig mig, jeg har så hårdt mishandlet dig, (Bevæget.) at du aldrig kan forlade mig det, at jeg for altid har tabt din agtelse og kjærlighed!

Fruen.

Barn, barn!

Tjælde.

Din harm, din skam kjender jo nu ingen grænse!

Valborg
(går ned).

Far! — Far! (Ud af kontordøren.)

Tjælde
(opover, som vilde han efter, men vakler over til trappen, hvor han holder sig fast).

Fruen
(synker tilbage i stolen. Længere stilhed).

TREDJE MØDE.

Tjælde. Fruen. Bryggermester Jakobsen.

Jakobsen
(klædt som i selskabet, dog i en kort lærredsfrak i stedet for kjole. Han kommer gjennem de ydre kontorer. Tjælde blir ham ikke var, før han er lige bag, rækker da ud sine hænder, som bedende og afværgende; men Jakobsen går lige ind på ham, taler med af harm kvalt stemme).

Skurk! —

Tjælde
(viger).

Fruen.

Jakobsen! Jakobsen!

Jakobsen
(hører det ikke).

Jeg kommer hid sammen med rettens folk. Bryggeriets bøger og papirer er beslaglagte. Driften stanset. I fabrikken ligeså.

Fruen.

Å gud.

Jakobsen.

Jeg stod for mere end én gang til så meget, som jeg ejer.

(Han taler dæmpet, men med en røst, som dirrer af harm og bevægelse.)

Fruen.

Kjære Jakobsen!

Jakobsen
(vendt til fruen).

Sa' jeg ham ikke altid, når jeg skulde skrive på: »Men jeg ejer ikke så meget. Og da er det ikke ret!«

— Men han svarte: »Det er bare en form, Jakobsen.« — »Ja, men det er en uhæderlig form,« sa' jeg. — »Det er en handelsform,« sa' han; »så gjør alle handelsmænd.« Men jeg har lært, hvad jeg ved om handelen, af ham, så jeg trodde ham. (Bevæget.) Og han fik mig til det gang efter gang. Men nu skylder jeg mere, end jeg i hele mit liv kan betale. Jeg skal både leve og dø som en vanæret mand. Hvad siger De til det, frue?

Fruen
(tier).

Jakobsen
(til Tjælde, som ber for sig).

Hører du? Hun må tie! — Skurk!

Fruen.

Jakobsen!

Jakobsen
(af og til stærkt bevæget).

For Dem har jeg den største agtelse, frue. — Men han har også fåt mig til at bedrage andre! Jeg har i hans navn gjort mange ulykkelige! Mig trodde folk på, og jeg trodde på ham. Jeg sa' dem, at han var en velgjærning for hele strøget her omkring, så han måtte ha hjælp i så svære tider. — Nu er mangen bra familje narret fra hus og hjem. Og dertil har han brugt mig! For en forfærdelig hård og hjærteløs mand! (Til Tjælde.) Jeg ved ikke ... men jeg har en slig trang til at lægge hånd på dig. (Vil til.)

Fruen
(rejser sig).

For min skyld, Jakobsen!

Jakobsen
(slipper).

Ja, for Deres skyld, frue; ti for Dem har jeg den største agtelse. Men hvorledes skal jeg møde alle dem, som jeg har ført i ulykke? Det nytter ikke at sige dem, hvorledes det er gåt til; for de får ikke sit dag-

lige brød igjen for det! Og hvorledes skal jeg møde konen min! (Bevæget.) Hun har havt slig en tro til mig, hun, og til dem, jeg trodde på. — Og så børnene? — Det er så slemt med børnene, for de hører så meget på gaden. De skal nok snart få høre, hvad for en far de har; de skal få høre det af deres barn, — som jeg har ført i ulykke.

Fruen.

Nu føler De selv, hvorledes det er. Skån derfor andre; vær barmhjærtig!

Jakobsen.

Dem har jeg den største agtelse for; — men det er hårdt, at vi hjemme ikke mere skal smage en brødkrumme, som er vor egen; ti jeg skylder mere, end jeg i mit liv kan betale! Det er hårdt, det, frue! Hvad skal der nu bli af mine og børnenes kvældstunder — og af vore søndage? — — Men — han skal også få høre det af mig! — Skurk! I timer skal jeg følge dig! —

(Tjælde flygter forfærdet mod kontoret; derfra træder i det samme ind administrator, fulgt af to vidner og Sannæs. Tjælde går bagover, vakler derpå hen mod pulten, læner sig på denne med ryggen til de indtrædende.)

FJERDE MØDE.

De forrige. Administrator. Vidnerne. Sannæs.

Administrator
(bag Tjælde).

Om forladelse! Bøgerne og papirerne —

(Tjælde skræmmes atter op, søger videre frem til kaminen og støtter sig mod den.)

Jakobsen
(over ham her, hviskende).

Skurk!

(Tjælde atter afsted og sætter sig på en stol ved døren, gjemmende sit åsyn i sine hænder.)

Fruen
(rejsende sig, hviskende).

Jakobsen! — Jakobsen! (Han nærmer sig.) Med beråd hu har han aldrig bedraget nogen! Det, De siger, har han aldrig været og blir aldrig!

(Hun sætter sig.)

Jakobsen.

For Dem, frue, har jeg den største agtelse. Men er han ikke en løgner og en bedrager, så er ingen det i denne verden!

(Han gråter.)

Fruen
(dækker også overgit sit ansigt, idet hun lægger sig bagover i stolen. Kort stilhed).

(Da høres en fjærn brusen som af flere hundre stemmer. Administrator og vidnerne stanser sit arbejde med undersøgelse og opskrivning, alle de andre ser op.)

Fruen
(bange).

Hvad er det?

(Sannæs og administrator går til det øverste vindu, Jakobsen til det nederste.)

Jakobsen.

Det er arbejdsfolkene ved værftet, ved bryggeriet, ved fabrikken og oplagene. (Tilbage til fruen.) Al bedrift er indtil videre stanset; — men det er lønningsdag, og ingen lønning!

(De andre vender tilbage til sit arbejde.)

Tjælde
(kommer fortvilet frem).

Det har jeg glemt!

Jakobsen
(mod ham).

Ja, gå ud til dem der, så får du høre, hvem du er!

Tjælde
(triver ridevæsken, sagte).

Her er penger; men det er guldpenger. Gå nu til byen, få dem vekslet og betal så!

F r u e n
(ligeledes sagte).

Gjør det, Jakobsen!

J a k o b s e n
(også sagte).

Når D e ber mig om det, så — Ja så? — Her er penger, ... i rejsevæsken. (Åbner den.) Og den er pakket. — Han har også villet rømme! — Og med folkenes lønning! — Er h a n ikke en skurk —!

(Hin brusen høres nu nærmere.)

F r u e n
(mens Tjælde vånder sig; sagte).

Skynd Dem; — ellers kommer de hid!

J a k o b s e n
(også sagte).

Jeg skal gå.

A d m i n i s t r a t o r
(ivejen).

Om forladelse; her må ingen ting bringes bort, før det er undersøgt og opskrevet.

J a k o b s e n.

Det er lønningsdag, og heri er pengene.

F r u e n.

Jakobsen er ansvarlig og gjør regnskab.

A d m i n i s t r a t o r.

Det er en anden sag. Jakobsen er en retskaffen mand. (Tilbage.)

J a k o b s e n
(tilbage til fruen, sagte, men meget bevæget).

Hører De, frue? Også han kalder mig en retskaffen mand? — Og snart vil ikke et eneste menneske gjøre det! — (Går, men forbi Tjælde, til hvem han hvisker.) Skurk! Jeg skal komme igjen!

A d m i n i s t r a t o r
(som sees at være færdig, nærmer sig Tjælde).

Undskyld; — vi må udbede os nøglerne til familjens rum og gjemmer.

Fruen
(svarer for Tjælde).

Husholdersken vil følge med. — Sannæs, — her er nøglen til nøgleskabet.

(Sannæs modtager den.)

Administrator
(seende på Tjældes vægtige urkjæde).

Hvad man bærer på sig til nødtørft, kommer os ikke ved; men skulde det tilfældigvis være kostbare pretiosa deriblandt —

Tjælde
(begynder at ville løfte urkjæden).

Administrator.

Nej, behold det kun! — Men det må vel optages i fortegnelsen.

Tjælde.

Jeg ønsker ikke at beholde det.

Administrator.

Som De vil! (Han lader et af vidnerne modtage det.) Farvel.

(Dette har Signe og bag hende Hamar set på i kontordøren. Administrator, Sannæs og vidnerne vil gå ud til højre.)

Administrator.

Døren her er låst.

Tjælde
(som af en drøm).

Det er sandt!

(Går hen og åbner.)

FEMTE MØDE

Tjælde. Fru Tjælde. Signe. Hamar. Sannæs (kun et øjeblik) og Valborg (senere).

Signe
(styrtende frem).

Mor!

(Hun kaster sig på knæ for hende.)

Fruen.

Ja, mit barn, nu er prøvernes dag kommen! Og jeg er bange for, den vil finde os alle for svage.

Signe.

Mor, hvad skal det bli til —?

Fruen.

Det står i guds hånd.

Signe.

Jeg vil følge med Hamar ind til hans tante Ulla. — Vi vil rejse straks.

Fruen.

Det kommer an på, om tante Ulla nu mere vil modtage dig.

Signe.

Tante Ulla? — Hvad siger du —?

Fruen.

— At du har været den rige mands datter og kjender ikke livet.

Signe.

Hamar, skulde tante Ulla ikke ville modtage mig?

Hamar

(efter betænkning).

Jeg ved ikke.

Fruen.

Der hører du, barn. Du vil i få timer lære mere end før i dit liv.

Signe

(hviskende forfærdet).

Mener du, at også —?

Fruen.

Hys!

(Signe skjuler hodet i hendes fang.)
(En bragende latter som af hundreder høres.)

Hamar

(styrter til det fremste vindu).

Hvad er det?

S a n n æ s
(ind gjennem døren til højre og til det bagerste vindu. Tjælde, Signe, fru Tjælde rejser sig).

H a m a r.

Brunen! Den er faldt i deres hænder.

S a n n æ s.

De har løftet den op på en trap. — De lader, som de holder et slags auktion pa den.

H a m a r.

De mishandler den!

S a n n æ s
(løber ud igjen).

H a m a r
(triver revolveren på pulten og undersøger, om den er ladd).

Jeg skal —!

S i g n e.

Hvad vil du?

(Da han vil gå, styrter hun efter og holder ham.)

H a m a r.

Slip mig!

S i g n e.

Sig først, hvad du vil! — Vil du ud til folkene, — du alene?

H a m a r.

Ja.

S i g n e
(slår begge armene om ham).

Du kommer ikke af stedet!

H a m a r.

Vogt dig, revolveren er ladd!

S i g n e.

Hvad vil du med den?

H a m a r
(frigjørende sig, idet han med bestemthed og kraft siger).

Gi brunen en kugle! Den er for god for pakket. Den skal ikke til auktion — hverken på skrømt eller for alvor, — — Men jeg skyder den bedre herfra!

(Styrter til øverste vindu.)

Signe
(efter, skrigende).

Du kan træffe nogen!

Hamar.

Dertil sigter jeg for sikkert.

(Tar sigte.)

Signe.

Far! Falder der skud herfra nu —

Tjælde
(har styrtet til).

Hesten tilhører boet ligesom revolveren!

Hamar.

Nej, den tid, da jeg tog imod kommando, er nu forbi!

(Tjælde kaster sig over revolveren, hvorved skuddet går af. Signe styrter med skrig til sin mor. Udenfor, denne gang lige under vinduet, rejser sig et stort skrig: „De skyder på os, de skyder på os!" Straks høres et skrål som af mange knuste glasruder, og stene fyger ind, fulgt af rop og latter. Valborg, som har styrtet til gjennem kontordøren, dækker faderen med sit legeme og hodet vendt mod vinduet. — En enkelt stemme i vinduet: „Efter mig, gutter!")

Hamar
(med revolveren rettet mod vinduet, roper).

Ja, prøv!

Fruen. Signe.

De kommer herind!

Valborg.

Du skyder ikke!

(Hun stiller sig ivejen for ham.)

Tjælde.

Der er Sannæs med politiet!

(Igjennem larmen høres: „Tilbage!" Atter en opbrusning og en mands højrøstede tale gjennem denne, — så alt fjærnere og snart stilt.)

Fruen.

Lad os takke gud! Nu var vi visselig i en stor fare. (Hun synker i stolen; stilhed.) Henning, hvor er du?

Tjælde
(kommer, lægger bagfra en hånd på hendes hode, men vender sig straks og går bag i stærkt oprør. Stilhed).

Signe
(som er faldt på knæ for moderen).

Men kommer de ikke igjen? — Skal vi ikke gå herifra.

Fruen.

Hvor skal vi gå hen?

Signe
(fortvilet; men stille).

Men hvad skal der da bli af os?

Fruen.

Det, som gud vil.

(Stilhed.)

Hamar
(drog sig straks umærkelig mod baggrunden, hvor han lagde revolveren på stolen til venstre).

Valborg
(sagte).

Signe, — se dig om!

Signe
(rejser sig, ser sig om og udstøder et svagt skrig).

Fruen.

Hvad er det?

Signe.

Ja, jeg vidste det!

Fruen
(mere bange).

Hvad er det?

Valborg.

Ethvert rigt hus har sin løjtnant, — og vor er nu gåt. Det er det.

Fruen
(rejser sig).

Signe, mit barn!

Signe
(kaster sig til hende).

Mor!

Fruen.

Nu falder alt, som er usandt; — lad os ikke klage!

Signe
(i gråd).

Mor, — mor!

Fruen.

Dette er bedre, end om det var anderledes. Hører du: — gråt ikke!

Signe.

Jeg gråter ikke; — men jeg skammer mig — å, jeg skammer mig! (Gråter.)

Fruen.

Skammen er min, jeg, som ikke havde kraft til at hindre, hvad jeg så var galt.

Signe
(som før).

Mor!

Fruen.

Ja, nu er vi snart så forladte, som vi kan bli, — og nu har vi heller intet igjen, som de kan ta.

Valborg
(træder frem i stærk spænding).

Jo, mor; — nu vil jeg forlade eder!

Signe
(vendt mod søsteren).

Du, Valborg? Forlade os — nu?

Valborg
(bevæget).

Huset skal jo alligevel opløses, — nu må hver af os ta fat for sig!

Signe
(bestandig mod søsteren, med ryggen mod tilskuerne).

Men hvad skal da jeg, som intet kan —?

Fruen
(har sunket tilbage i stolen).

Hvilken dårlig mor jeg har været, at jeg nu ikke kan holde mine børn sammen!

Valborg
(i udbrud).

Vi kan jo ikke være sammen nu! Vi kan jo ikke gi os til at leve på boet, som det heder; vi har jo levet længe nok på —

Fruen.

Hys, din far er herinde! (Stilhed.) Barn, hvad vil du?

Valborg
(efter en kamp, stille).

Jeg vil på konsul Holsts kontor; — jeg vil lære handelen — og selv ta fat.

Fruen.

Du ved ikke, hvad du går til.

Valborg.

Men jeg ved, hvad jeg forlader.

Signe.

Jeg, som kun er til byrde, fordi jeg intet kan —

Valborg.

Du kan! — Gå ud, om det skal være som simpel pige, — hvad gjør det? Leve på boet? Ikke en dag, ikke en time!

Signe.

Hvad skal der da bli af mor?

Fruen.

Mor blir hos far.

Signe.

Men alene —? Du, som er så syg?

Fruen.

Ikke alene! Far og jeg.

Tjælde
(frem, kysser den hånd, hun rækker mod ham, synker i knæ ved hendes stol med hodet i hendes fang)

Fruen
(strygende hans hår).

Tilgiv eders far, børn; det er det skjønneste, I kan gjøre.

(Tjælde rejser sig igjen og går atter mod baggrunden.)
(Kontorbudet kommer med et brev.)

Signe

(vigende og i angst).

Der kommer brev fra ham! Intet mere! Jeg vil ikke!

(Kontorbudet rækker det til Tjælde.)

Tjælde.

Jeg modtager ingen breve mere.

Valborg.

Fra Sannæs?

Tjælde.

Så også han!

Fruen.

Tag og læs det, Valborg! Lad os kun få alt på en gang.

(Budet gir hende brevet og går.)

Valborg

(åbner det, ser lidt i det og læser det så, ikke uden bevægelse).

»Højtærede hr. principal!

Dem skylder jeg alt, fra jeg som dreng kom i Deres hus. Tag derfor ikke dette ilde op!

De ved, jeg for otte år siden fik en liden arv. Den har jeg handlet med og især søgt op de forretninger, som den store handel endnu ikke har ordnet. (Stanser lidt.)

Summen heraf — omtrent 7000 spd. — byder jeg Dem i ærbødig taknemlighed; ti jeg skylder Dem i grunden, at jeg har kunnet samle den. De vil også kunne gjøre det mangedobbelte af den, imod hvad jeg kan.

Trænger De herved til mig, så er det mit kjæreste ønske fremdeles at være hos Dem.

Tilgiv, at dette netop kommer nu! Jeg kunde ikke andet.

J. Sannæs.«

(Tjælde er ved dette brev kommen længer og længer frem; nu står han ved sin hustru til højre.)

Fruen.

Når af alle dem, du har hjulpet, Henning, kun én kommer til dig i denne stund, så må du føle dig lønnet.

Tjælde
(nikker, går tilbage).

Og I, børn, ser I, hvorledes han, den fremmede, blir eders far tro?

(Stilhed; Signe står ved pulten, og i gråd. Tjælde er atter i baggrunden, hvor han går frem og tilbage et par korte gange; men derpå opad trappen.)

Valborg.

Jeg skulde ha lyst til at tale med Sannæs.

Fruen.

Ja, gjør du det, mit barn! Jeg kan ikke nu, og din far vel heller ikke. Gjør du det! — (Rejser sig.) Kom, Signe, lad os to nu tale sammen, — nu må dit sind være opladt. — Ak, når har vi rigtig kunnet tale sammen! (Signe er kommet og har lagt sig ind til moderen.) — Hvor er far?

Valborg.

Han gik op.

Fruen
(støttet til Signe).

Så det gjorde han. Ja, han kan trænge til hvile; skjønt den finder han vel ikke. — (Gående.) Ak, dette var en stræng dag; — men gud vender det nok til det beste!

(Ud af døren til højre, støttet til Signe.)

Valborg
(går op mod baggrunden og ringer; kontorbudet kommer).

Er Sannæs derude, så bed ham være så god at komme herind et øjeblik. (Budet går.) Han kommer måske ikke, når han hører, det er mig. (Lytter.) Jo, han kommer! (Går selv frem.)

SJETTE MØDE.

Valborg. Sannæs.

Sannæs
(kommer; stanser, da han ser Valborg, og lægger straks hænderne på ryggen).

Er det Dem —?

Valborg.

Vær så artig at komme nærmere.

Sannæs
(gjør nogle forsigtige skridt).

Valborg
(venlig).

Så kom dog!

Sannæs
(kommer hurtig et par skridt).

Valborg.

De har skrevet et brev til min far.

Sannæs
(efter at ha tænkt sig om).

Ja.

Valborg.

Og deri gjort ham et smukt tilbud.

Sannæs
(som før).

Jo — ja, d. v. s. det faldt af sig selv.

Valborg.

Så? Det synes jeg dog ikke. Det hædrer den, som gjør sådant. (Stilhed.)

Sannes.

Jeg håber, han tar imod det.

Valborg.

Det ved jeg ikke.

Sannæs
(står lidt, siger sørgmodig).

Så han tar ikke imod det! — Å — nej.

Valborg.

Det ved jeg slet ikke. — Det beror vel på, om han tør.

Sannæs.

Om han tør —?

Valborg.

Ja. — (Stilhed.)

Sannæs
(som er bange for hende).

Har frøkenen mere at befale?

Valborg
(smiler).

At befale? Jeg har intet at befale. — De har også tilbudt Dem at bli hos min far fremdeles.

Sannæs.

Ja, — ja, d. v. s. hvis Deres far ønsker det.

Valborg.

Jeg ved ikke. — Det blir i så fald bare han og mor og De, — ingen andre.

Sannæs.

Ja — så? — End I andre da?

Valborg.

Hvad Signe angår, så ved jeg endnu intet bestemt; — men jeg forlader huset endnu idag.

Sannæs.

Så frøkenen —?

Valborg.

Tar på et kontor. Det vil altså bli en ensom tjeneste, den hos far nu. (Stilhed.) De havde kanske ikke tænkt Dem det således?

Sannæs.

N—e—j, ja, d. v. s. da må vel Deres far ha endnu mere brug for mig.

Valborg.

Det vil han vist. — Men hvilken udsigt er det nu egentlig for Dem i at lænke Deres tilværelse til fars? Det er jo så uvist, hvad det nu kan bli til.

Sannæs.

Udsigt —?

Valborg.

Ja, en ung mand må jo ha en udsigt!

Sannæs.

Ja—a, ja, d. v. s. jeg tænkte bare, at i den første tid måtte det være så vanskeligt for ham.

Valborg.

Men for Dem selv, mener jeg? De må da ha en plan — for Deres fremtid?

Sannæs
(forlegen).

Jeg vilde så nødig tale om mig selv.

Valborg.

Og jeg vilde det så gjærne. — De har da noget andet i baghånd.

Sannæs.

Når jeg endelig skal sige det: — jeg har formuende slægt i Amerika, som i mange år har ønsket mig over. Jeg kan der straks komme i en god forretning.

Sannæs.

Så —? — — Hvorfor har De ikke længst ta't mod et så udmærket tilbud?

Sannæs
(tier).

Valborg.

Det må altså ha været en opofrelse for Dem at ha været så længe hos os? —

Sannæs
(tier).

Valborg.

Og en endnu større må det være at bli hos os nu —?

Sannæs
(meget forlegen).

Jeg kan ikke sige, jeg har tænkt mig det således.

Valborg.

Men far kan neppe modtage så meget af Dem.

Sannæs
(forskrækket).

Hvorfor ikke det?

Valborg.

Fordi det virkelig vilde være for meget. — Og i hvert fald vil jeg modsætte mig det.

Sannæs

(næsten bønlig).

De, frøken —?

Valborg.

Ja. Misbrugenes tid bør nu være forbi.

Sannæs.

Misbrug? — Det, som er mig selv så kjært?

Valborg.

Når jeg får talt med far, så tror jeg, han vil indse det.

Sannæs

(bange).

Hvad —?

Valborg

(efter en betænkning).

Hvorfor De har bragt os så stort offer — og nu vil bringe os et endnu større.

(Stilhed; Sannæs har sænket sit hode; han tar hænderne op for ansigtet, men lægger dem straks bag igjen og står fremdeles bøjet.)

Valborg

(mildt, men fast).

Jeg har fra barn lært mig til at forske bag handlingerne, bag ordene.

Sannæs

(uden at ændre stilling, roligt).

De har lært Dem til at bli gruelig bitter, hård og uretfærdig.

Valborg

(studser først, fatter sig, siger mildt).

Sig ikke det, Sannes! Det er ikke af hårdhed, ikke af bitterhed, at jeg nu tænker på Deres fremtid — og vil skåne Dem for en skuffelse.

Sannæs

(pinlig berørt).

Frøken!

Valborg.

Vær sand mod Dem selv, — så vil De også dømme, hvad jeg nu har sagt, sandere.

Sannæs.

Har De mere at befale?

Valborg.

Jeg befaler ikke, som jeg alt har sagt Dem. Jeg byder Dem derimod nu farvel. Og jeg gjør det med inderlig tak for alt godt mod mig — som mod os alle. Lev vel, Sannæs!

Sannæs
(bukker).

Valborg.

Gir De mig ikke hånden? — Det er sandt: jeg har fornærmet Dem. Jeg ber Dem nu om forladelse derfor.

Sannæs
(bukker og vil gå).

Valborg.

Men, Sannæs! Lad os dog skilles som gode venner! De skal rejse til Amerika, — jeg ud til fremmede. — Lad os gjøre det med gode ønsker for hverandre.

Sannæs
(bevæget).

Lev vel, frøken! (Går.)

Valborg.

Sannæs, Deres hånd!

Sannæs
(stanser).

Nej, frøken!

Valborg.

Vær ikke uartig; det har jeg ikke fortjent!

Sannæs
(vil atter gå).

Valborg
(strængt).

Sannæs!

Sannæs
(stanser).

De kunde let farve Dem på den, frøken! (Går stolt.)

Valborg
(efter at ha behersket sig).

Nu, ja, vi har fornærmet hverandre. Men hvorfor skal vi ikke også kunne tilgive hverandre?

Sannæs.

Fordi De har fornærmet mig her idag igjen, — og dybere end før.

Valborg.

Nej, dette er for meget! Jeg talte til Dem her, fordi jeg skylder mig selv ikke at komme i en falsk stilling, jeg skylder Dem i tide at spare Dem for en skuffelse, — og dette kalder De en fornærmelse? Hvem har her fornærmet den andre?

Sannæs.

Det har De, — som kan ha sådanne tanker om mig! Hvor grusomt har De ikke forbitret mig den gladeste handling i mit liv?

Valborg.

Så er det fuldstændig ufrivilligt. Det skal kun glæde mig, hvis jeg har ta't fejl.

Sannæs
(rasende).

Glæde Dem! Så det skal virkelig glæde Dem, hvis jeg ikke er en slyngel!

Valborg
(rolig).

Hvem taler her om sådant?

Sannæs.

De taler om det! De kjender min inderste svaghed; — men derfor at tro om mig, at jeg nu vilde lægge mig på lur og spekulere i Deres fars ulykke, frøken, det — ja, jeg kan ikke gi den hånden, som har tænkt så lavt om mig! — Og da De så vedholdende har krænket mig, at jeg tilsist har tabt al frygt for Dem, så skal jeg sandelig med det samme sige Dem —: disse hænder (Rækker dem frem.) er blet røde og forfrosne

i tro tjeneste mod Deres far. Og så skulde hans datter ha holdt sig for god til at håne mig derfor! (Vil gå, vender straks.) — Nej, endnu én ting til: bed Deres far om hans hånd nu, og hold den rigtig fast, istedetfor at forlade ham samme dag, som ulykken kommer. Det er likere end at sørge for min fremtid. Ti den skal jeg sørge for selv! (Vil gå, men vender atter straks.) Og kan De først i hans tjeneste, som vist nu vil bli en stræng tjeneste, lægge Dem ærlig til så røde hænder, som mine her, så vil De forstå, hvor De har krænket mig! — Nu kan De det ikke.

(Han går meget hurtigt mod døren til kontoret. Det tar nogen tid, da han var langt fremme.)

Valborg

(med lune).

Nu, — han var rasende! (Alvorlig.) Men så sandelig —! (Ser efter ham.)

Tjælde

(ovenfra).

Sannæs!

Sannæs

(i kontordøren, svarer stærkt, som er han endnu i oprør).

Ja!

Tjælde

(kommende i trappen).

Sannæs! — Sannæs! Jeg ser Jakobsen komme! (Som dreven af stor frygt iler han fremover, idet han taler. Sannæs følger.) Han vil naturligvis søge mig op igjen. Det er fejgt af mig ikke at kunne holde det ud; men jeg kan det ikke, — ikke idag, ikke nu — jeg kan ikke mere! — Stans ham, lad ham ikke komme ind! Jeg skal tømme bægeret tilbunds, — (Næsten hviskende.) men ikke på én gang!

(Han slår hænderne for sit syn.)

Sannæs.

Han skal ikke komme; vær ganske rolig!

(Går hurtig og bestemt ud.)

Tjælde
(i samme stilling).

Det er svært ... å, det er svært!

Valborg
(kommer frem og på siden af ham).

Far?

Tjælde
(ser på hende, bange).

Valborg.

De penger, Sannæs byder, kan du trygt ta imod.

Tjælde
(forundret).

Hvad mener du med det?

Valborg.

Jeg mener, ... at så vilde jeg ikke forlade eder, men få være med, jeg også.

Tjælde
(vantroende).

Du, Valborg?

Valborg.

Ja, jeg vil jo på et kontor, til handelen; men helst på dit.

Tjælde
(sky).

Jeg forstår dig vist ikke —?

Valborg.

Forstår du mig ikke, far? Jeg tror, jeg skal bli dygtig på et kontor. — Og så kunde vi jo begynde på igjen — og prøve, med guds hjælp, at betale dine kreditorer.

Tjælde
(glad, men sky).

Barn! Hvilken tanke! Hvem har indgivet dig den?

Valborg
(lægger armen om hans hals).

Far, tilgiv mig, hvad jeg har forsømt! Å, hvor jeg skal prøve at gjøre det godt igjen! Å, hvor jeg skal ta i!

Tjælde
(endnu halvt uvis).

Barn! Mit barn!

Valborg.

Jeg har en trang til at elske og til at arbejde, som er grænseløs! (Slår også den andre armen om ham.) Far, hvor jeg elsker dig, og hvor jeg skal arbejde for dig!

Tjælde.

Ja, dette er dig! Dette har jeg anet i dig, fra du var liden! Men vi kom bort fra hverandre.

Valborg.

Ikke mere derom! Fremad, far, fremad! — »De forretninger, som den store handel endnu ikke har ordnet« —, var det ikke så, det lød?

Tjælde.

Så den ytring slog også dig?

Valborg.

Det må være noget for os nu! Og så et sted for os selv, — et lidet hus ude ved kysten, og jeg hjælpe dig, og Signe hjælpe mor, — å, nu først skal vi begynde at leve!

Tjælde.

Hvilken glæde!

Valborg.

Fremad, far, fremad! En familje, som holder sammen, er uovervindelig.

Tjælde.

En slig undsætning nu!

Valborg.

Ja, nu iler vi alle på vor post, allesammen, — hvor du før stod alene! Gode ånder skal være om dig; hvor du ser hen, skal du møde glade øjne og rappe fingre hele dagen, — og så skal vi ha det ved bordet og om kvælderne, som da vi var små!

Tjælde.

Nej, dette ovenpå —!

Valborg.

Ha, ha, det er efter regn, at fuglene synger! Og denne glæde kan ikke mere gå overstyr; for nu har vi, hvad det er værdt at leve for!

Tjælde.

Nej, nu til mor! Dette er noget for mor!

Valborg.

Gud fader i himlene, hvor jeg i denne eftermiddag har lært at elske mor!

Tjælde.

Det er for mor, vi nu alle skal arbejde.

Valborg.

Ja, for mor, for mor, som nu må få hvile. — Lad os gå til mor!

Tjælde.

Men kys mig først, min datter, (Bevæget.) — det er så længe siden!

Valborg
(kysser ham).

Far! —

Tjælde.

Og så til mor!

(De går.)

(Tæppet falder.)

FJERDE HANDLING.

På tredje året siden. En eftersommerdag ude ved kysten. Det åbne hav, som ligger stille, mødes til højre af en pynt, som danner en vik, og i denne ligger en brig for opslagne sejl, som er den nys kommen eller skal gå. Til venstre dækkes udsigten af hjørnet af et lidet træhus i baggrunden. Der vender et stort vindu frem mod scenen, og dette står åbent. Bag det åbne vindu står Valborg ved en pult og arbejder. Scenen selv er en lund, dannet især af birketræer. Der vokser blomster rundt huset, og i det hele har pletten hygge. Træstoler i forgrunden til højre og venstre omkring to små stenbord. En stol for sig selv i baggrunden til højre synes at være efterglemt af den, der sist sad der.

FØRSTE MØDE.

Valborg (bag vinduet). Tjælde. Fru Tjælde. (Senere) Signe.

(Idet tæppet går op, sees Valborg; for resten tom scene. Om en stund kommer Tjælde, førende sin hustru.)

Fruen.

Atter en dejlig dag!

Tjælde.

Dejlig! Ude på havet inat gik ikke en bølge. Et par dampskibe langt borte, et sejlskib, som lå bak, fiskerbådene kom stille.

Fruen.

Og når man så husker stormen for to dage siden?

Tjælde.

Ja, så er det som nu at tænke på stormen over vort eget liv for snart halvtredje år siden. Du kan tro, jeg tænkte på det inat.

Fruen.

Sæt dig hos mig!

Tjælde.

Men skal vi ikke ta vor tur fuldt ud.

Fruen.

Solen er så stærk.

Tjælde.

Ikke for mig.

Fruen.

Godt, du kjæmpe, så er det for mig, den er for stærk. Sagen er, jeg vil heller se på dig.

Tjælde
(tar en stol).

Så se på mig da!

Fruen
(tar hatten af ham og tørrer panden).

Vist er du lidt sved, du kjære. Ak, du har aldrig været så vakker som nu!

Tjælde.

Det er jo heldigt for dig, som nu har fåt sådan tid til at se på mig.

Fruen.

Siden jeg så vanskelig kan gå, mener du? — Ja, det er også bare en opfindelse for at få dig til at trille mig, det.

Tjælde
(sukker).

Ja, kjære Nanna, det er godt, du kan ta dette muntert. Men at du skulde være den eneste, som fik så tungt et mærke fra vor ulykkestid —

Fruen
(afbrydende).

Glem du ikke dine hvide hår! De er også et mærke, skjønt et vakkert et! — Og hvad min sygdom angår, ved du, jeg takker gud hver dag for den! Først er den næsten smertefri, og dernæst la'r den mig føle eders godhed mangefold.

Tjælde.

Du synes, du lever gode dage, du?

Fruen.

Ja, det er vist, — rigtig efter mit eget sind.

Tjælde.

At kunne kjæles for, og selv kjæle for os allesammen?

Valborg
(i vinduet).

Nu er jeg færdig med opgjøret.

Tjælde.

Blev det ikke, som jeg sa'?

Valborg.

Næsten på en prik. Skal jeg straks føre det ind i hovedbogen?

Tjælde.

Hå, hå! Du er glad, siden det har hast?

Valborg.

Ja, det er vist! En sådan forretning!

Tjælde.

Og den frarådede både du og Sannæs på det stærkeste!

Valborg.

To så kloge hoder!

Fruen.

Ja, far er eders mester, børn!

Tjælde.

Ja, det er en anden sag at være fører for en liden hær, som rykker frem, end for en stor på tilbagetog.

(Valborg gir sig i færd med hovedbogen.)

Fruen.

Og dog havde vi tungt nok for at gi op.

Tjælde
(hen for sig).

Ja, ja — ja, ja —! Du kan tro, jeg tænkte på dette inat. — Havde han føjet mig den gang, han deroppe, — hvorledes havde så vi set ud nu? Se, det tænkte jeg på.

Fruen.

Det er den omstændighed, at boet nu endelig en gang skal afsluttes, som har kaldt alle disse tanker frem igjen, du kjære!

Tjælde.

Ja.

Fruen.

Lige siden igår, da Sannæs rejste ind for at ta mod det, har heller ikke jeg kunnet tænke på stort andet. Det må jeg tilstå. Dette er jo en mærkedag! — Signe stræver med en liden festmiddag; nu skal vi se hendes kunster! — Der er hun jo!

Tjælde.

Jeg vil dog se lidt på Valborgs regnskab, tror jeg.

(Går til vinduet.)

Signe
(i kjøkkendragt).

Mor, du må smage på suppen, mor!

(Byder en skefuld af en kop.)

Fruen.

Udmærket barn! — Tåler kanske lidt — nej, det er godt, som det er. Du er flink!

Signe.

Ikke sandt? — Kommer Sannæs snart?

Fruen.

Far siger, vi kan vente ham hvert øjeblik.

Tjælde
(ved vinduet).

Nej, bi, — så skal jeg heller komme ind.

(Ud til venstre; sees siden hos Valborg.)

Fruen.

Lille Signe, jeg vilde gjærne spørge dig om en ting.

Signe.

Ja så?

Fruen.

Hvad stod der i det brev, du fik igåraftes?

Signe.

Ha, ha, jeg kunde tænke det! Ingenting mor!

Fruen.

Altså intet, som har gjort dig ondt.

Signe.

Jeg har sovet som en sten i hele nat, — så kan du selv skønne.

Fruen.

Det fornøjer mig. — Men det synes mig at være lidt anstrængt i den muntre måde, hvorpå du fortæller det?

Signe.

Så? — Ja, ved du, med at skamme mig blir jeg aldrig færdig! — Men det er det hele!

Fruen.

Gud ske lov! - -

Signe
(udbryder).

Der er bestemt Sannæs —! Jeg hører en vogn. — Ja, det er ham! Han kommer for tidlig; vi kan dog ikke spise før om en halv times tid?

Fruen.

Nej, det behøves ikke.

Signe.

Far, der er Sannæs!

Tjælde.

Det var prægtigt! Nu kommer jeg!

(Signe ud til venstre; Tjælde frem fra venstre.)

ANDET MØDE.

Sannæs. Tjælde. Fru Tjælde. Valborg (i vinduet).

Tjælde. Fruen.

Velkommen!

Sannæs.

Tak!

(Han lægger en støvfrakke og et par kjørehansker skyndsomt fra sig på stolen i baggrunden og går frem.)

Tjælde.

Nu —?

Sannæs.

Ja, — så er da boet afsluttet!

Fruen.

Og enden blev —?

Sannæs.

Omtrent som vi havde ventet.

Tjælde.

Altså omtrent som advokat Berent havde skrevet.

Sannæs.

Just således, — på nogle ubetydeligheder nær. Her kan De se! (Gir ham en pakke papirer.) De stærke priser,

den gode administration har jo efterhånden ændret hele status.

Tjælde
(som har åbnet pakken og set på slutsummen).

Deficit 60,000 spd.

Sannæs.

Jeg erklærede på Deres vegne, at den sum vilde De prøve at betale, men på den måde, som De selv fandt for godt. Og så —

Tjælde.

Og så —?

Sannæs.

— udredede jeg på stedet noget over halvdelen af det, som De endnu skylder Jakobsen.

Fruen.

Å — nej, å — nej!

Tjælde
(begynder med en blyant at regne i margen på et af papirerne).

Sannæs.

Der var almindelig tilfredshed, — og alle bad Dem venligst hilset.

Fruen.

Ak ja, når det går godt, så —!

Tjælde
(som er færdig).

. Ja, går det, som det nu ser ud til, med vor forretning, Sannæs, så har jeg om 12—14 år betalt alle.

Fruen.

Og stort længre tid har vi vel ikke til at leve i, Henning, —

Tjælde.

— og dør så uden formue. Derover skal jeg ikke klage!

Fruen.

Nej, det er vist! Den ære, som børnene da har i et godt navn, er meget værd.

Tjælde.

Og så har de en god forretning, som de kan fortsætte, hvis de vil.

Fruen.

Har du hørt det, Valborg?

Valborg

(i vinduet).

Hvert ord! (Sannæs hilser hende.) Nu går jeg ind til Signe for at fortælle hende det.

(Bort.)

Fruen.

Hvad sa' Jakobsen? Den retskafne Jakobsen? —

Sannæs.

Han var meget bevæget — som sædvanlig. Han kommer sikkerlig herud endnu idag.

Tjælde

(som atter blader i papirerne).

Og advokat Berent?

Sannæs.

Kommer ganske bestemt lige efter mig; jeg skulde hilse og sige det.

Tjælde.

Det var hyggeligt! Vi skylder ham så meget!

Fruen.

Ja, han har været os en tro ven. — Men apropos om tro venner —! Sannæs, jeg har et ejendommeligt spørsmål at gjøre Dem.

Sannæs.

Mig, frue?

Fruen.

Pigen fortalte mig, at igår, da De rejste ind til byen, tog De størstedelen af Deres tøj med. Er det så?

Sannæs.

Ja, frue.

Tjælde.

Hvad vil det sige? — Derom har du intet sagt mig.

Fruen.

Fordi jeg tænkte, det kunde være en misforståelse. Men nu må også jeg spørge: — hvad er meningen dermed. — Vil De gjøre en rejse?

Sannæs
(har fåt fat i en stol, som han fingrer ved).

Ja, frue.

Tjælde.

Hvorhen? De har ikke talt om noget sådant?

Sannæs.

Nej; — men jeg har altid været bestemt på, at den dag, boet var endelig afsluttet, anså jeg mig for færdig her.

Tjælde. Fruen.

De vil forlade os?

Sannæs.

Ja.

Tjælde.

Men hvorfor —?

Fruen.

Hvor vil De hen?

Sannæs.

Til min slægt i Amerika. Jeg kan nu efterhånden, uden at gjøre skade, drage mine penger ud af forretningen her og sætte dem ind der.

Tjælde.

Og opløse firmaet?

Sannæs.

De havde vel alligevel bestemt Dem til nu at optage firmaets gamle navn.

Tjælde.

Vistnok. — Men: Sannæs! Hvad skal dette sige? Hvilken er grunden?

Fruen.

Finder De Dem ikke vel her, hvor alle holder af Dem?

Tjælde.

De har den samme udsigt til en fremtid her som i Amerika.

Fruen.

Vi holdt sammen i de onde dage og skulde ikke holde sammen i de gode?

Sannæs.

Jeg skylder Dem begge så meget.

Fruen.

Herre gud, det er jo vi, som skylder Dem —

Tjælde.

— mere end vi nogensinde kan betale. (Bebrejdende.) Sannæs!

TREDJE MØDE.

De forrige. Valborg. Signe.

Signe
(ikke længer i kjøkkendragt).

Vi ønsker tillykke! Ja, tillykke! Far! — Mor! (Kysser begge.) Velkommen, Sannæs! — — Men er I ikke glade? — Nu?

(Stilhed.)

Valborg.

Hvad er på færde?

Fruen.

Sannæs vil forlade os, børn.

(Stilhed.)

Signe.

Men, Sannæs —!

Tjælde.

Hvorfor har De ikke sagt os et eneste ord om dette før i det samme, De vil rejse? — Eller har nogen af eder hørt om det?

Fruen
(ryster på hodet).

Signe
(samtidig).

Nej.

Sannæs.

Fordi ... fordi ... jeg vilde rejse i samme øjeblik, jeg havde sagt det ... Det blev for svært ellers.

Tjælde.

Men så må det jo ha en meget alvorlig grund! — — Har noget truffet Dem, som — som gjør det til nødvendighed?

Sannæs
(tier).

Fruen.

Og som De ikke kan tro til nogen af os?

Sannæs
(sky).

Jeg tænkte at beholde det for mig selv.

(Stilhed.)

Tjælde.

Dette gjør det endnu tyngre for os. Her, i vor lille ring, hvor De har havt del i alt, kan De gå hemmelig omkring med et sådant forsæt?

Sannæs.

Sig mig intet hårdt! Tro mig, kunde jeg, så blev jeg, og kunde jeg sige det, så sa' jeg det!

(Stilhed.)

Signe
(sagte til moderen).

Kanske Sannæs vil gifte sig?

Fruen.

Ja, kan han ikke det, fordi om han er hos os? Den, Sannæs får kjær, skal nok bli os kjær.

Tjælde
(hen til Sannæs, læggende armen over hans skuldre).

Tal ud til én alene, om ikke til alle! Er der intet, vi kan hjælpe Dem med?

Sannæs.

Nej.

Tjælde.

Kan De dømme om det selv? Ofte ved man ikke, hvad andres råd og ældres erfaring kan formå.

Sannæs.

Det er desværre, som jeg siger.

Tjælde.

Men så må det jo være noget overmåde tungt?

Sannæs.

Jeg ber Dem! —

Tjælde.

Ja, Sannæs, dette har jo aldeles formørket os denne dags glæde. Jeg vil savne Dem,.— som jeg aldrig har savnet noget menneske.

Fruen.

Jeg ved ikke, hvorledes jeg skal tænke mig dette sted uden Sannæs!

Tjælde.

Hør, min ven, skal vi ikke gå ind igjen?

Fruen.

Jo, — nu er her ingen hygge længer.

(Han følger hende ind.)

Signe

(som vil ha Valborg med, kommer derved til at se på hende. Hun gir et svagt udrop. Valborg tar hende i armen. Deres øjne mødes).

Hvor har jeg havt mine tanker!

(Hun går, seende på dem.)

FJERDE MØDE.

Valborg. Sannæs.

Sannæs

(overlader sig til sin smerte og vil gå; ser Valborg og er i samme øjeblik kold).

Valborg

(bebrejdende).

Sannæs!

Sannæs.

Hvad har frøkenen at befale?

Valborg

(vender sig fra ham, -- derpå til ham igjen, men uden at se på ham).

Så De virkelig vil forlade os?

Sannæs.

Ja, frøken!

(Stilhed.)

Valborg.

Vi skal altså ikke længer stå sammen ved hver sin pult — med ryggen mod hverandre?

Sannæs.

Nej, frøken!

Valborg.

Det var skade; — jeg var blet så vant til det.

Sannæs.

De vil snart bli vant til en anden — ryg.

Valborg.

En anden, — det er dog en anden.

Sannæs.

Ja, undskyld, frøken; men jeg er ikke oplagt til spøg idag. (Vil gå.)

Valborg

(ser op).

Skal dette være vor afsked? (Stilhed.)

Sannæs

(stanser).

Jeg tænkte i eftermiddag — at ta afsked med hele familjen.

Valborg

(gjør et skridt mod ham).

Men burde ikke vi to forinden ha et opgjør?

Sannæs

(koldt).

Nej, frøken.

Valborg.

Synes De da, at alt mellem os har været, som det burde være?

Sannæs.

Nej, det ved gud, at jeg ikke synes.

Valborg.

Men De tror, at skylden er min? — Og så kan det være det samme!

Sannæs.

Jeg tar så gjærne skylden på mig. — Ti nu er det alligevel sket.

Valborg.

End om vi delte den? — Det kan dog ikke være Dem ligegyldigt, hvis den er?

Sannæs.

Jeg tilstår, at det er det ikke. Men jeg ønsker, som sagt, intet opgjør.

Valborg.

Men jeg ønsker det.

Sannæs.

De vil få mere end tid nok til det.

Valborg.

Et opgjør, som er tvilsomt, kan ikke udredes af én alene.

Sannæs.

Men det tror jeg ikke, det er.

Valborg.

Når jeg nu tror det? Når jeg føler mig inderlig forurettet?

Sannæs.

Jeg er jo villig til at ta hele skylden på mig.

Valborg.

Nej, Sannæs, det er ikke nåde, jeg trænger til, men forståelse. — Jeg har et spørsmål at gjøre Dem.

Sannæs.

Som De vil, frøken.

Valborg.

Hvorfor kom vi så godt ud af det i det første år — og endnu længer? Har De tænkt over det?

Sannæs.

Ja; — jeg tror, det vår, fordi vi aldrig talte om andet end det, som forelå, forretningerne.

Valborg.

De var min lærer.

Sannæs.

Og da De ikke længer behøvede mig, —

Valborg.

— så blev det stille på kontoret.

Sannæs
(sagte).

Ja.

Valborg.

Ja, hvad kunde jeg sige eller gjøre, når hver venlighed fra min side blev miskjendt?

Sannæs.

Miskjendt? Nej, frøken, jeg kjendte Dem jo!

Valborg.

Ja, dette var min straf!

Sannæs.

Gud forbyde mig at gjøre Dem uret. Der var også noget med, som gjorde Dem ære. De følte medlidenhed med mig. De måtte tilsist gjøre det. — Men, frøken, jeg forsmår medlidenhed.

Valborg.

End om det var taknemlighed?

Sannæs
(sagte).

Den var jeg mest bange for af alt! — Jeg var varskud.

Valborg.

Indrøm mig, Sannæs, det var vanskeligt for mig at omgåes — en sådan herre.

Sannæs.

Jeg tilstår gjærne det. — Men, sandelig, De skal indrømme mig, at jeg ikke havde godt for at tro på en interesse, som var født af pure tilfældigheder. Under andre omstændigheder vilde jeg jo bare på det grusomste ha kjedet Dem; jeg vidste det jo! — Og en leg i ledige timer vilde jeg ikke være.

Valborg.

Hvor De tar fejl! — Tænk Dem om, og De vil indse, at en kvinde, som færdes i udlandet og i hovedstadens selskaber, blir en anden, når hun hjemme sættes til arbejde for at opfylde sin pligt i livet! Hun bedømmer også da mennesker anderledes. De, som før syntes hende udmærkede, blir kanske små, hvor livet kræver duelighed, kamp, forsagelse. Og de, som før syntes hende latterlige, blir hende kanske et mønster på det, gud mener med en mand, når hun står sammen med ham i sin fars arbejdsstue. — — Er der da noget underligt i det? (Stilhed.)

Sannæs.

De skal i hvert fald ha tak, fordi De har sagt mig dette. — Det gjør meget godt igjen. — Men De skulde ha sagt mig det før.

Valborg

(stærkt).

Hvorledes var det muligt, når alt, jeg gjorde eller sa', blev mistænkt? Nej, spændingen i det falske og det uforklarede måtte bli så stor, at den ikke længer kunde holdes ud, — da først!

(Vender sig.)

Sannæs.

Muligt, De har ret. Jeg kan ikke på én gang samle alt, som er hændt. Har jeg ta't fejl, så vil dette efterhånden bare bli en inderlig glæde for mig. — Undskyld, frøken, jeg har adskilligt at ordne. —

(Vil gå, og går også nogle skridt.)

Valborg
(som begynder at bli ængstelig, hvilket siden stiger).

Sannæs, når De selv tilstår, at De har dømt mig uretfærdigt, må De da ikke i det mindste gi mig — en oprejsning!

Sannæs.

Vær viss på, frøken, at i mit regnskab skal De ikke lide uret! — Men nu kan jeg ikke gjøre det op. — Nu gjælder det kun at bli færdig.

(Går atter.)

Valborg.

Færdig er De ikke, Sannæs! — Ikke med dette, og ikke med noget andet, som er endnu ældre.

Sannæs.

De må selv forstå, hvor nødig jeg vil forlænge denne samtale. (Vil gå.)

Valborg.

Men De vil dog ikke gå uden at gjøre det godt igjen, som jeg ber om?

(Afstanden mellem dem er nu efterhånden blevet temmelig stor.)

Sannæs.

Hvad er det, frøken?

Valborg.

Noget af meget gammelt datum.

Sannæs.

Står det i min magt, så vil jeg det.

Valborg.

Det gjør det. — — — De har siden hin dag ikke gi't mig Deres hånd.

Sannæs.

Har De virkelig lagt mærke til det? (Stilhed.)

Valborg
(smiler, vender sig bort).

Vil De gjøre det nu?

Sannæs
(et par skridt frem).

Er dette mere end et lune?

Valborg
(skjuler sin bevægelse).

Hvorledes kan De endnu sige mig sådant?

Sannæs.

Fordi De i al denne tid ikke en eneste gang har bedt mig om det.

Valborg.

Jeg vilde, De skulde byde mig den.

(Stilhed.)

Sannæs.

Der er nu en gang kommet alvor i dette.

(Stanser).

Valborg.

Jeg mener det alvorligt.

Sannæs
(et par skridt frem, glad).

De sætter virkelig pris på det?

Valborg.

Høj pris.

Sannæs
(kommer).

Her er den!

Valborg
(vender sig og tar den).

Den hånd, De nu byder mig, tar jeg mod.

Sannæs
(blegner).

Hvad siger De?

Valborg.

At jeg i mer end et halvt år ved med mig selv, at jeg vil være stolt af at bli den mands hustru, som har elsket mig, og mig alene, fra han var gut, og som har frelst min far og os alle.

Sannæs.

Gud, frøken!

Valborg.

Og De vil rejse, heller end at byde mig Deres hånd,

— og det bare, fordi vi havde ta't hjælp af Dem, så De tænkte, vi stod ikke fri! Det er for meget, og når De intet vil sige, så må jeg.

Sannæs
(knæler).

Frøken!

Valborg.

De har den trofasteste karakter, det fineste sind, det varmeste hjærte, som jeg kjender.

Sannæs.

Det er hundre tusen gange for meget!

Valborg.

Næst gud er jeg Dem taknemlig for, hvad jeg nu er, og jeg føler, at jeg kan gi et liv for Dem således, som det på jorden sjælden gives.

Sannæs.

Jeg kan ikke svare, for jeg hører i grunden ikke, hvad De siger. Det, De siger, kommer af, at De har ondt af mig, nu jeg må rejse, og tror at skylde mig taknemlighed. (Tagende også hendes anden hånd.) Afbryd mig ikke! Jeg føler det sandere, jeg har tænkt længer over dette end De. De står så uendelig højt over mig i evner, i kundskaber, i væsen, — og en hustru skal ikke stå over sin mand. Jeg i det mindste er for stolt til at ville føle det.

Nej, hvad De nu selv tror, det viser Deres hjærtelag, og jeg skal ta det med som en velsignelse over mit liv. Al smerten og al glæden i det har De været. Ved Dem er det viet til forsagelse; men, herregud, hvor manges liv er ikke det! Og min lod skal nu bli blid; ti nu ved jeg jo, at De følger mig med gode tanker. (Rejser sig.)

Skilles må vi, — nu så meget mere! Ti det nærværende kan jeg ikke bære, og det andet vilde efter kort tid bli en ulykke for os begge! —

Valborg.

Sannæs! —

Sannæs
(holdende hendes hænder og afbrydende hende).

Jeg ber Dem så inderlig, sig intet! De har for stor magt over mig, og brug den ikke til en synd! Ti det vilde det være, — en stor synd, at bringe to gode mennesker i usande forhold, så de oprev hverandre, ja, kanske kom til at afsky hverandre.

Valborg.

Lad mig dog —!

Sannæs
(slippende hendes hænder, indtrængende, idet han går et skridt tilbage).

Nej, De får ikke lede mig bort fra det. Et samliv vilde fylde mig med tusen ængstelser; ti jeg vilde ikke føle mig det voksen! Men nu skilles jeg trøstig fra Dem. Nu bærer jeg ingen bitterhed med, ja, nu vil efterhånden alt, vi har havt sammen, forvandle sig til sødme. Gud velsigne Dem! De må ha et rigt liv i vente! Farvel!

(Styrter afsted opover.)

Valborg.

Sannæs! (Efter ham.) Sannæs! — Men, Sannæs!

(Sannæs skal gribe sin støvfrakke og sine hansker, som er faldt ned, løber, idet han tar dem, og støder derved, før han endnu har rejst sig, hodet mod advokat Berent, som netop kommer ind, fulgt af Jakobsen.)

Sannæs.

Om forladelse!

(Afsted til højre.)

FEMTE MØDE.

Berent. Jakobsen. Valborg. (Senere) Tjælde.

Berent.

Leger man blindebuk her?

Valborg.

Ja, det ved gud, man gjør!

Berent.

De behøver ikke at forsikre det så dyrt. Jeg har allerede et dybt indtryk af det.

(Holder på maven og ler.)

Valborg.

Om forladelse, — far er der!

(Peger til venstre og går selv hurtig til højre.)

Berent.

Det synes ikke at være nogen særdeles høflig modtagelse, den, vi får her?

Jakobsen.

Nej, vi synes at være temmelig overflødige her, — hr. advokat.

Berent
(ler).

Det synes så. — Men hvad er det, som foregår?

Jakobsen.

Ja, hvem ved? — Det så næsten ud til, at de havde slås; de var så oprevne i ansigtet.

Berent.

Oprørte, mener De.

Jakobsen.

Ja, noget sligt. — Der er Tjælde! (Myg.) Herregud, han er dog blet gammel!

(Drager sig længre og længre tilbage, mens Berent går frem.)

Tjælde
(til Berent).

Velkommen! — Iår som ifjor velkommen til vort lille sted! — Og endnu mer iår end ifjor!

Berent.

Fordi det går endnu bedre iår end ifjor! Jeg lykønsker med boet — og med Deres forsæt at ville betale helt ud!

Tjælde.

Ja, hvis gud vil, så —

Berent.

Men det går jo ypperligt!

Tjælde.

Til idag har det gåt godt.

Berent.

Det værste er overståt, når grunden er lagt, — og er lagt solid.

Tjælde.

Det har ikke været det mindst opmuntrende for mig, at jeg har vundet Deres tillid, — og at De har skaffet mig andres.

Berent.

Jeg havde intet kunnet gjøre, hvis De ikke selv først havde gjort alt. Lad os ikke tale mere derom! Nu, — her er endnu hyggeligere iår end ifjor.

Tjælde.

Man lægger lidt til, år for år.

Berent.

Og I er endnu alle samlede?

Tjælde.

Endnu, ja.

Berent.

Det er sandt! Jeg kan hilse fra den undvegne! (Tjælde studser.) — Jeg mener fra kavaleriløjtnanten!

Tjælde.

Ja — så! Har advokaten —?

Berent.

— Rejste sammen med ham nedover. Der var en meget rig pige ombord.

Tjælde
(ler).

Nu, nu —!

Berent.

Jeg tror ellers ikke, det lykkedes. Det er med slige ting som med at komme en flok dyr på skud. Glipper det første skud, så lykkes det i reglen ikke siden; man tar sig iagt.

Jakobsen
(har under denne samtale forsøgt at arbejde sig nedover til Tjælde; han har endelig nu nåd frem og står med hatten i hånd).

Ja, jeg er en svinepels, jeg; — jeg ved det!

Tjælde
(tagende hans hånd).

Nu, nu, Jakobsen! —

Jakobsen.

En stor svinepels; — men jeg erkjender det!

Tjælde.

Godt ord igjen! De kan tro, det er en glæde for mig nu at kunne ordne vort mellemværende.

Jakobsen.

Jeg har ikke ord for det. Det brænder mig på hjærtet. (Bestandig rystende hans hånd.) De er meget — bedre mand end jeg. Jeg sa' også til konen: Hædersmand! sa' jeg. (Bevæget.)

Tjælde
(tar sin hånd tilbage).

Lad alt være glemt, Jakobsen, kun ikke det gode, vi har havt sammen! — Hvorledes går det med bryggeriet?

Jakobsen.

Pyt, det! — Så længe folk bæljer øl i sig slig som nu —

Berent.

Jakobsen havde den godhed at kjøre mig herud. Det var en meget morsom tur. Jakobsen er en original!

Jakobsen
(til Tjælde, mistænksom).

Hvad mener han med det?

Tjælde.

At De ikke er, som folk er flest.

Jakobsen.

Ja, for jeg er ikke sikker på, — om han ikke har siddet og gjort nar af mig hele vejen.

Tjælde.

Hvor kan De tro sådant? — Vær så artig at træde ind; men undskyld, at jeg går i forvejen; min hustru er ikke altid i orden til at modtage fremmede, fordi hun ikke kan hjælpe sig selv.

(Går.)

Berent.

Det synes mig, som heller ikke Tjælde var så godt stemt, som jeg havde ventet.

Jakobsen.

Så? — Det la' jeg ikke mærke til.

Berent.

Muligt, jeg tog fejl. — Men meningen var vel, at vi skulde gå efter?

Jakobsen.

Jeg forstod det således.

Berent.

Så må De, som har ført mig herud, også føre mig ind til fruen.

Jakobsen.

Jeg er ganske til hr. advokatens tjeneste! — For fruen har jeg dén største agtelse, (Hurtig.) — ja, d. v. s. det har jeg også for ham, — også for ham!

Berent.

Ja, — så gik vi da!

Jakobsen.

Så gik vi!

(Han er kommet på hæderssiden og flytter over til den andre. Han er ivrig for at holde fodslag med Berent, hvilket viser sig noget vanskeligt.)

Berent.

Jeg tror, De bør opgive det. Det lykkes så få.

Jakobsen.

Å, — jeg skal nok —!

(Begge ud til venstre.)

SJETTE MØDE.

Sannæs. Valborg.

Sannæs

(kommer rask fra højre og går mod venstre, ser sig om, går derpå frem og så lige til højre, i forgrunden, hvor han stiller sig bag et træ).

Valborg

(kommer efter, går frem, opdager ham og ler).

S a n n æ s
(kommer frem).

Ja, ser De, frøken, De ler ad mig?

V a l b o r g.

Jeg kan også gjærne gråte.

S a n n æ s.

Frøken, De tar fejl, — De ser det ikke så tydelig som jeg!

V a l b o r g.

Hvem var det, som i d a g tog fejl! Og som bad om undskyldning for det?

S a n n æ s.

Det var rigtignok jeg; men dette —! Et inderligt samliv grundes på mere end agtelse —

V a l b o r g
(ler).

— på kjærlighed?

S a n n æ s.

De misforstår mig! Kunde De træde ind i en selskabssal med mig uden at føle Dem forlegen ved det! (Valborg ler.) Ja, De ler — bare ved at tænke på det!

V a l b o r g
(leende).

Jeg ler ad, at De gjør det ubetydelige til betydeligst!

S a n n æ s.

Så kejtet, uvant, ja, rent ud bange, som jeg er blandt dem, som — (Valborg ler igjen.) Ja, ser De? De m å le!

V a l b o r g.

Jeg ler kanske ad Dem i selskabet med! (Ler.)

S a n n æ s
(alvorlig).

Men det kunde De ikke, uden at jeg tabte på det!

V a l b o r g.

Jo, Sannæs, jeg holder nok såvidt af Dem, at jeg har råd til at le lidt ad Deres små ufuldkommenheder.

— Det gjør jeg så ofte! Om jeg så Dem i et virkelig fornemt selskab bugne under vægten af alle de ny former, var det da mere end til at le ad? Om flere lo, tror De ikke, at jeg lige efter kunde ta Dem under armen og følge Dem op gjennem den stolteste karré? Jeg ved jo, hvem De er, og selskabet ved det også! Det er gud ske lov ikke alene de onde handlinger, som blir kjendte!

Sannæs.

De beruser mig og bortfører mig —!

Valborg

(stærkt).

Tror De, dette er smiger, så lad os gjøre en prøve! Advokat Berent er kommet. Han tilhører ikke alene landets beste selskab, men han er det overlegen. Skal vi æske hans dom? Jeg skal, uden at røbe noget, skaffe Dem den straks!

Sannæs

(henrevet).

Jeg behøver ingen andens dom end Deres.

Valborg

(ligeså).

Ikke sandt? Blir De først tryg på min kjærlighed, —

Sannæs

(afbrydende).

— så vil alt det andet være småt, intetsigende —, og den skal i en håndvending kunne lære mig alt, jeg mangler!

Valborg.

Se på mig!

Sannæs

(tagende hendes hænder).

Ja!

Valborg.

Tror De, jeg nogensinde vil skamme mig ved Dem?

Sannæs.

Nej, jeg tror ikke!

Valborg
(bevæget).

Tror De, jeg holder af Dem?

Sannæs.

Ja! (Synker i knæ.)

Valborg.

— Dybt nok til, at det vil vare livet ud?

Sannæs.

Ja, ja!

Valborg.

Så blir De hos mig, og vi slår vagt om de to gamle, og vi afløser dem, når Herrens time slår.

(Sannæs slipper her hendes hænder og brister i gråd.)

Tjælde
(som er kommet ind på kontoret med Berent, hvem han viser hovedbogen, slår tilfældig øjnene op og ser de to. Han læner sig ud af vinduet og spørger sagte).

Valborg, hvad er det?

Valborg
(stille).

Det er Sannæs og jeg, som er blet forlovede.

Tjælde.

Er det muligt! (Til Berent, som er fordybet i bogen.) Undskyld!

(Iler ud af kontoret til venstre.)

Sannæs
(hvis bevægelse ikke har ladet ham høre noget, rejser sig).

Tilgiv mig! Kampen har været for lang og for hård; det overvælder mig!

(Han vender sig fremdeles i stærk bevægelse.)

Valborg.

Sannæs, lad os gå ind til mor!

Sannæs
(i baggrunden og bortvendt).

Jeg kan ikke, frøken, — De må vente —

Valborg.

Der kommer de jo!

SYVENDE MØDE.

De forrige. Tjælde. Fruen. Signe (senere).
(Tjælde kommer med sin hustru; Valborg iler mod dem og kaster sig for sin mor.)

Fruen
(sagte).

Herren være takket og lovet! —

Tjælde
(går hen til Sannæs, tar ham og omfavner ham).

Min søn!

Fruen.

Så det var derfor, Sannæs vilde rejse! Sannæs!
(Tjælde leder ham hen, han knæler og kysser hendes hånd, rejser sig straks og går atter op i baggrunden for sig selv.)

Signe
(kommer).

Mor, nu er alt færdigt!

Fruen.

Ja, her også!

Signe
(som har set sig om).

Er det muligt!

Valborg
(mod hende).

Tilgiv mig, at jeg intet har sagt!

Signe.

Ja, du har gjemt dig godt!

Valborg.

Det er en lang lidelse, jeg har gjemt, intet andet!

Signe
(kysser hende og hvisker nogle ord; vender sig derpå).

Sannæs! (Mod ham.) Så vi skal være svoger og svigerinde?

Sannæs
(forlegen).

Frøken, — De —

Signe.

Men så er det jo ikke længer »frøken« og »De«!

Valborg
(efter).

Det må du ikke undre dig over. Han siger også »frøken« til mig.

Signe.

Det kan han da ikke, når I blir gifte?

Fruen
(til Tjælde).

Men hvor blir vore venner af?

Tjælde.

Advokaten er på kontoret. — Der står han!

Berent
(som sees i vinduet med lorgnet).

Nu skal jeg straks komme på lykønskningsbesøg med min ven Jakobsen.

(Går.)

Valborg
(træder hen til sin far).

Far!

Tjælde.

Mit barn!

Valborg.

Uden hin dag havde vi ikke denne.

(Tjælde trykker taus hendes hånd.)

OTTENDE MØDE.

De forrige. Jakobsen. Berent

Tjælde.

Må jeg forestille min datter Valborgs forlovede, hr. Sannæs. (Der hilses.)

Berent.

De har min højagtelse for Deres valg, frøken, — og jeg lykønsker hele huset til en sådan svigersøn.

Valborg
(triumferende).

Sannæs!

Jakobsen.

Må også jeg, skjønt jeg er en simpel original, sige, at gutten har været forelsket i Dem, fra han stod til konfirmation, — tidligere kunde det ikke være. Men nej, så sandelig, om jeg havde tiltrod Dem så megen forstand, at De havde ta't ham.

(Latter.)

Fruen.

Her er en, som hvisker, at maden blir kold.

Signe.

Må jeg på mors vegne føre hr. advokaten tilbords?

Berent
(tar armen).

Det er mig en ære! — Men brudeparret foran!

Valborg.

Sannæs —?

Sannæs
(tagende armen, hvisker, idet de går).

Tænk, at jeg holder Deres arm!

(Berent og Signe efter; Jakobsen efter dem.)

Tjælde
(idet han skal trille sin hustru, stanser, bøjer sig over hende).

Nanna, nu føler jeg velsignelse over vort hus!

Fruen.

Henning!

(Tæppet falder.)

KONGEN

OM ÅNDSFRIHED.

(Fortale til tredje udgave.)

Jeg tør vist holde det for et vidnesbyrd om væksten i vort folk, at dette stykke nu kan opføres og samtidig kræves i tredje oplag; — de foregående var ikke små. Da stykket kom ud for snart ti år siden, truedes jeg i landets dengang indflydelsesrigeste blad med tugthus. Jeg mødtes i almindelighed over alle tre land med en råhed, offentlig og privat, som neppe havde havt noget sidestykke i vor literatur.

Men lad mig skynde mig med at sige, at med »vækst« mener jeg ikke vækst mod republiken, i alle fald ikke i Norge, og det omendskjønt vi utvilsomt har flere republikanere nu, end vi havde for ti år siden; udviklingen medfører jo, at deres tal vokser i alle civiliserede land. Men det misnøje, som dengang gjærede i Norge, er gåt over i alvorligt forsøg på at bruge, hvad vi har. Stanses ikke dette af svig, så tænker jeg, vi er betydelig længer fra republiken idag, end vi var for ti år siden.

Men den fred, kongedømmet nu har vundet, er ikke at forstå som taushed over dets arvede fejl, eller endog som undertrykkelse af de røster, der kræver, at det skal gå frem med alt det øvrige i folket; at det skal om-

danne sig efter vore ny behov og vor voksende æresfølelse.

Herom er der nu større enighed end dengang. En kunstig taushed, en kunstig ærbødighed kræves bare, så længe repræsentanterne for et mindretal er ved magten. Dette er i sig selv så kunstigt, at det må holdes gående med kunstige midler. Flertallet har derimod lært i undertrykkelsen og kampen, hvad det fri ordskifte er værdt. Det er i åndsfrihed, at vort folk har vokset.

Ikke som vi kunde ønske det; det har desværre netop nylig vist sig. Men dog så langt, at for os, som var med for ti år siden, for tyve år siden, er det en stor glæde.

* * *

Åndsfrihed. Hvorfor gjøres der ikke atter og atter opmærksom på, at for de store folk, som har så mange vederlag, er det fri ordskifte et livsvilkår blandt flere andre; men for os, de små folk, er det aldeles uundværligt?

Ved at tælle i stort og tælles med i stort vindes synsmåder og foretagsomhed, som ikke politiforbud mere kan perse ind til et minimum; men i små forhold kan det så udmærket godt gå for sig, at det hele folk sovner ind. Et stærkt oplysningsværk under opsyn af frit ordskifte er for os det første og siste.

Har vi det, kan også opmærksomheden samles almindeligere, holdes bedre fast, lede til mere i et lidet folk end i et stort; det enkelte kan tages langt samvittighedsfuldere, fordi de små folk deler ikke de stores skjæbne at spredes i mangfoldigheden, bortledes af vældige foretag, fjærne begivenheder — og tildels af de stødvise rystelser, som netop kommer af, at et og andet i den nærmeste nærhed samtidig forsømmes.

Dette vort overtag er nærmest af moralsk art og er, såvidt jeg skjønner, det eneste, et lidet folk kan vinde. Men så er det til gjengjæld stort nok.

Vi har været det foruden; vi har været en tarvelig, spredt efterligning, et lidet underbrug, passet på af embedsmænd, et misnøjd udvandrerfolk, en fejg flok vanedyrkere. I fordums dage kunde et sligt folk bestå for sig selv; i vore dage vil det ikke længer være muligt.

Tænk, om vi nu var ifærd med at ta alvorlig op, hvad som nærmest lå for de små folk? — At den moralske kritik netop hos os snarest og dybest omsættes til folkevilje; at fra os udgik mange af overgangstidens reformer, eller her blev de frugtbarest gjennemført, fordi store stykker af »massen« hos os hurtigst går over til individer? Et det ikke netop dette, vi nu stunder til?

Tænk, om de vilkår, som længe har gjort os uendelig små, forvandlede sig og gav vækst? Det lille blev tillige det let overskuelige; det forsømte også det, som havde hvilet, havde kraft og var naturligt; det afsondrede med alle sine savn dog det, som holdt indtrykkene dybe; det trange, det enkle trods sin snæverhed alligevel det, som skjærpede viljen på det ene? Tænk, om vi, som har den fulde fred og har tid til det, gjenvandt i vort indre de provinser, vi havde tabt i det ydre, de kolonier, vi ikke har erobret, de folk, vi ikke har undertrykt? Tænk, om vi, som heller ikke bærer sår på samvittigheden af det, — smittesår under hæderens tegn og trofæer, — virkelig brugte vor stærke moral, vor fred til mere end til at dubbe over en søndagspræken og ellers i næstekjærlighed gjøre hverandre utlæg — politisk, socialt, religiøst? I samme mon vi får opgaver, vil det ske!

Tænk, om vi fattede vort kald, født af vore særegne vilkår, og vandt æresfølelse på det? Stolthed over, at vort lille folk havde noget, hvori vi gik foran?

Tænk det! Og husk, at hertil er åndsfriheden,

d. v. s. det hele brug af folkets forstand og oplysning, det uomgjængelige vilkår.

* * *

Da jeg skrev dette stykke, var mit hovedformål: at udvide grænserne for det fri ordskifte. Det samme, jeg senere har prøvet i det religiøse; det samme nu sist i det sædelige.

Når modstanderne ret vil samle min karakteristik i få ord, siger de gjærne: »han angriber tronen og alteret« (i parentes: det er ikke jeg, som sætter tronen øverst). Jeg tænker, at jeg har tjent åndsfriheden; og i dens interesse tør jeg idag bede om lov til et svar.

1) Om angrebene på kristendommen. Det kan være nokså sundt i statskirkens land engang imellem at mindes, hvad kristendom er. Den er ikke en institution; endnu mindre en bog; allermindst en samarie eller et hus. Den er et liv i gud efter Jesu forskrift og eksempel.

Muligt, at der er mennesker, som tænker, de angriber kristendommen, når de undersøger et dogmes historiske oprindelse eller endog dets moral; — jeg tænker ikke så. Af ærlig undersøgelse må den bare kunne vokse. Kristendommen vil med eller uden sit hele dogmeapparat (og der har jo altid været kristne, for hvem det ene deraf var vigtigt, det andet ikke) i det væsentlige bestå i årtusener efter os; der vil altid findes åndelige mennesker, som ved den blir ædle, nogle endog store. Alle ædle ærer jeg. Jeg har venner blandt de kristne, som jeg elsker; aldrig et øjeblik har jeg tænkt at angribe deres kristendom. Jeg har intet højere ønske end at se dem prøve ved den at forvandle et og andet i vort samfund til ramme alvor.

Men for hver kristen, d. v. s. for hver, som på kristendommen er blevet et ægte menneske, er der hundre, som ikke blir det. Mange af dem kunde måske ha

forudsætninger for at bli ligeså ægte; men på den blev de det ikke. Hvorledes går det så disse hundre? I beste fald finder nogle af dem frem til andet; andre la'r syv være lige, atter andre er selvbedragne og stræver og stræver; eller de fusker, eller de rent ud lyver. Herfra og til ligegyldighed, selvbedrag, fusk og løgn i mere er ikke langt. Vi kan trygt sige, at de kristne er de dyreste folk, vi har. De måtte kunne bli det, uden at for hver kristen skal hundre med, som det får gå, som det kan. Imidlertid er det disse, som betaler. Ofte ufrivillig! Og det forhold finder de kristne sig i. Statskirken har vænnet dem til det.

Når en af os prøver at drive nogle af de ligegyldige, de selvbedragne, ja, om det er af fuskerne og hyklerne, over til selvtænkning og valg, så skriger hyrderne i kor: »han angriber kristendommen!« Hele dette søl af karaktermiskmask i talemåder skulde være kristendom?

Selv når en lærd mand drister sig til at undersøge, om f. e. Tischendorf har sagt det siste ord om det Ny Testamentes tilblivelse (og det er altfor sikkert, at det har han ikke), — også da angribes kristendommen! Vil kristendommen støtte sig til noget, som skal henstå tvilsomt?

Disse skrig over angreb på kristendommen er ligeså tåbelige, som de er fejge. —

Når den kristne krænkes i bekjendelsen eller brugen af sin tro, da angribes kristendommen. Af alt sligt er jeg til det yderste en fiende.

2) Om angrebet på kongedømmet. Kongedømmet er derimod en institution; selvfølgelig er forholdet her et andet. Kongedømmet har jeg angrebet og vil jeg angribe. Men —, og dette »men« ber jeg lagt mærke til.

Noget før julirevolutionen, da dennes første tegn viste sig, talte Chateaubriand med kongen, som spurte, hvad dette dog var for noget? »Det er konge-

dømmet, som er færdigt,« svarte royalisten; ti han var tillige seer.

Sikkerlig har der i Frankrige været både kongedømme og kejserdømme siden den dag. Om der intet mere kommer herefter, — i andre land både er de og vil de bestå menneskealdre efter os. Men »færdige« er de ikke desto mindre; opsigelsen blev forkyndt i den franske revolution. Den gjælder ikke alt og alle samtidig; den sætter terminer, forskjellige for de forskjellige, og længst for erobringsrigerne. Men mod republiken går det nu; ethvert civiliseret folk er ved første, anden eller endog tredje termin. Der skal vist ikke stort hverken historisk eller psykologisk skjøn til for at forstå det. Så langt er det kommet, at selve Bismarck i selv-selveste Preussen kalder sine modstandere »republikanere« ; skylder dem for at modarbejde ham »i republikansk ånd«. Da forklarer resten sig selv.

Hos de fremmelige folk har denne udvikling nåd en stræng lovmæssighed; hvad der gjøres for at stanse, fremskynder; hvad der gjøres for at forcere, sinker.

Ud af dette syn arbejder jeg. Kunde kongedømmet se sin egen stilling, så prøvede det selv at fri sig for, hvad som er overlevet, og som derfor virker usandt og tvinger andre til usandhed. Det sparte da både sin indehaver og samfundet for endeløse plagerier og for megen synd. Men denne selvreformation gjøres kongedømmet vanskelig af folk både på dets egen side og på vor; endvidere af indehaveren. I stykket er nævnt, hvorfor han sjælden duger til reformator.

Dette er indholdet af Kongen. Kanske man nu vil finde både min plan og dens udførelse mere loyal, mere samvittighedsfuld, end man var istand til for ti år siden. Kanske de »samfundsstøtter«, som generalen taler om, ikke længer synes så karikaturmæssige, efterat Ibsens er komne — både i stykket af samme navn og i En folkefiende; eller efter Kiellands i

Arbejdsfolk og i Fortuna, ja, i næsten alle hans bøger. Endvidere turde »den grå« i skyerne ikke længer synes så uforståelig og unaturlig, efterat Gengangere har været læst og set.

Kanske vil nogle endog nu tro, at jeg har læmpet det; andre, at jeg har gjort det mere nærværende. Nej; jeg har ladet det stå, som det stod. Hist og her har jeg rettet lidt stil; det er alt. Så har jeg af tekniske grunde gjort gadeopløbet bredere. End videre har jeg sat ind det fjerde mellemspil, som var undfanget sammen med stykket, eller rettere lidt før; men som jeg først skrev et par år senere.

* * *

Er et åndsværk født af norske forhold og står for den sædelige domstol, — lad det få fuld virkning; uden det får det heller ikke fuld modvirkning. Hvis den tro, som skabte stykket, ikke er samfundets stærkeste, — nu vel, så kommer et modstykke, som er stærkere. Derpå vinder alle. Ved at gå af vejen for det, eller ved prøve på at dræbe det, — i et stort samfund kan det måske ikke gjøre synderlig fra eller til; muligheden for, at noget andet kommer i stedet, er så rig; men i et lidet samfund kan det let være det samme som at skade sit ene øje.

* * *

Om det nu netop var det lille samfund, som lettest kunde gjøre kongedømmet tidsmæssigt? Renske det for arv, som krænker folkefølelsen; for krav, som er blevet til ulykke?

Det er så. Det lille samfunds jævne kår, mindre økonomiske evne, skarpere kontrol, strængere følelse for sandhed, har pålagt dem denne opgave. Og hundre andre i lighed med den!

Løser vi dem, da har vi en fremtid, som vil bli misundt os af de største; løser vi dem ikke, taber vi vor ret til selvstændigt liv; ja, efterhånden også lysten til det. Så står det.

De, som endnu ikke kan se det, eller ligefrem nægter det, — de kan dog neppe ta fejl af, at vi har både mål og moral, som fortjener agtelse.

Da siger det sig selv, at de tilstår os kampens lige kår, hvis de vil fortjene agtelse.

Paris i oktober 1885.

Bjørnstjerne Bjørnson.

FORSPILLET.

Musikken begynder, før tæppet går op. En stor gotisk hall i festlys. Der er maskebal. En ballet opføres. Endnu før denne sluttes, mødes to kvindemasker i forgrunden til højre.

Første kvindemaske.

Ved du, at kongen skal være her?

Anden kvindemaske.

Ja, — og siden tror jeg at se ham overalt.

Første kvindemaske.

Det skulde ikke være han der?

Anden.

Kongen er højere.

Første.

Men den? Se, den der?

Anden.

Den har talt til mig. En tør stemme.

Første.

Skal vi prøve at finde ham?

Anden.

Ja, kom!

(En flok kvindemasker, alle lige kostymerede, har efterhånden samlet sig til venstre.)

Den første.

Er vi nu alle samlet?

Den anden.

Matilde mangler.

Matilde
(kostymeret som de forrige).

Her er jeg! Ved I, at kongen skal være her?

Alle.

Er det muligt?

Matilde.

Jeg kjender ikke hans maske. Men jeg har det fra en af direktørerne.

Flere.

Den søde konge!

(Kater Murr og hans misser kommer til.)

Kater Murr.

Hører du, kjælne miss.

Miss.

Miau-u!

Matilde.

Skulde vi ikke prøve på at opdage ham?

Alle.

Jo, jo!

Den anden.

Og når vi har opdaget ham —?

Matilde.

— danse om ham!

Alle.

Ja!

Kater Murr.

Nu må du passe på din dyd, miss!

Miss.

Miau-u!

Kater.

Miau-u!

(Bort.)

Matilde.

Husk, at her samles vi om et kvarter!

Alle.

Ja.

(De spreder sig.)

(Balletten ophører under almindelig bifald. Der samtales og blir meget livligt. Derpå trompetstød, og bagtæppet går op for et stort tableau, forestillende et gammelt hollandsk skyttergilde efter et berømt maleri. Musikken spiller den hollandske nationalsang. Det modtages med bifald. Derpå almindelig dans, som varer, til forspillet ender.)

(En ældre damemaske ført af et æsel.)

Den ældre.

Dette tilgi'r jeg Dem ikke, kammerherre.

Æslet.

De skræmmer mig helt ud af min rolle, baronesse!

Den ældre.

Om jeg endda kunde forstå, hvorledes det gik til?

Æslet.

De kan dog ikke, beste baronesse, føre alle institutets lærerinder og voksne elever ved tråde …?

Baronessen.

Nej, men jeg har mine grunde for just at ville våge over hende … (Bestandig seende sig om.) Og i denne store menneskeflom …

Æslet.

Vi styrter os ind i den!

(Skryder, idet de går.)

(En herre og dame i kostyme fra Ludvig den femtende.)

Damen.

… når kongen stråler af ånd og skjønhed, således som vor, da kan han gjøre alt.

Herren.

Alt, prinsesse?

Damen.

Hvad ånden gjør i skjønhed, er tilladt.

En kavaller

(i kostyme fra samme tid, kommer).

Jeg kan ikke opdage ham, Deres kgl. højhed.

Damen.

Men han er her. Han er her. Og for en dames skyld. Jeg er viss i min sag.

Herren.

Men jeg talte med en af styrelsen. Og han vidste intet.

Damen.

De hilste fra mig?

Herren.

Ja.

Damen.

Så må det ha været en, som ikke var indviet.

Herren.

Men, Deres kgl. højhed —?

Damen.

Ikke så mange »kgl. højheder«, om jeg må be'. — Men skaf mig en beskrivelse af hans maske! (Kavalleren bukker og går.) Og vi fortsætter selv vor jagt —

Herren.

— på den store jæger —

Damen.

— som selv er på jagt! (Afsted. Stanser.) Hvem er det?

(En kvindemaske, klædt som landspige, fulgt af en domino, som hvisker over hendes skuldre. Landspigen sees at spejde til alle sider.)

Dominoen.

... og der, i det fortryllede slot, langt inde i den højstammede park —

Landspigen.

Forlad mig!

Dominoen.

... der hilses vi af et sladrende vandspring, en nymfe, som holder glædens bæger højt over sit hode —

Landspigen

(ræd).

Hvor kan hun dog være blet af?

En kvindemaske

(fra før har fulgt dem og er nu vendt tilbage med flere. Hun peger på dominoen og siger samtidig med landspigens siste replik).

Der er kongen.

En anden

(hurtig).

Men hvem er hun?

Dominoen.

... På begge sider kjølende buegange med døre til dunkle gemakker ... og der —

Landspigen
(vender sig).

Jeg foragter Dem!

(Dansen, musikken stanser netop. Stor bestyrtelse. Damerne samler sig om dem.)

Baronessen
(hører hendes røst og styrter frem).

Clara!

Dominoen
(har taget landspigens hånd og rykket hende helt frem).

Ved De, hvem De foragter?

Landspigen
(i højeste oprør).

Ja, jeg ved, hvem De er, — og derfor af hele min sjæl: jeg foragter Dem!

(Musikken falder ind, malende den bestyrtelse, som udbreder sig.)

Flere
(frem).

Baronessen
(helt frem).

Clara!

(Landspigen kaster sig gråtende til hendes bryst.)

(Tæppet falder.)

FØRSTE MELLEMSPIL.

Musikken går ved tæppets fald over til at forberede et åndesyn, og tæppet går atter op for en af hvide skyer dækket egn, hvor solen efterhånden sejrer, og tre genier sees til venstre på en skyombølget højde, stigende op af lufthavet.

De tre genier.

Mens de danser hist og larme,
disse ord af ædel harme

kalder sammen, hvor de toner,
gjennem rummet, millioner:
slægt af ånd og slægt af dåd.
    Jubel, jubel, sejrfanfarer,
åndeskarer
skjærer luften, og den glitrer
som i sol snehvide kyster.
Men de ondes samfund sitrer
ved den fryd, som rummet ryster.
    Uskyldsrøsterne fra verdens
første forår, indtil her dens
livsløb flyder,
sammenlyder.
Al den kyskhed, som har lidt,
al den brøde, som har stridt,
jubler ved den vundne sejer,
ved den nye sjæl, de ejer.
Evig vokser deres rige,
evig må den andens vige.
    Hun, som stred, kan kun fornemme
som en mægtig indre stemme —
aner ikke, hvilken magt
nu har sig til hendes lagt.
        Ét kun kræves:
        at der bæves.
Kun i fryd og kun i vånde
ånden kan på ånden ånde.

Usynligt kor
(rundt om).

Ånden kan på ånden ånde.

De tre genier.

Åndeslægtens samfund strømmer
omkring livet som en sky.
Den er over tankens gry,
endnu før bevidst den drømmer.

Usynligt kor
(rundt om).

Åndeslægtens samfund strømmer.

De tre genier.

Nu mod ham!
Tydeligen vi fornam,
at en gnist af hendes angst
der tog fangst.
Den vi puster til, så tusen
funker yrer,
knitrer, fyrer
op til brand med røsters brusen!

Usynligt kor.

Op til brand med røsters brusen!

De tre genier.

Du vil slukke. Stærke sanser
også længe flammen stanser.
Tro ej, du vil sejre kunne!
ti med millioner munde
skal vi øge ildens kræfter.
Spot og skam skal puste efter!
Først, når det til grunden bider,
slider, svider,
så du indtil vanvid lider,
blir du lydhør og fornemmer,
også du, de dybe stemmer.
Vi er eumenide-koret.
Vi har lidt, og vi har svoret.

Usynligt kor.

Vi er eumenide-koret.

De tre genier.

Vi har lidt, og vi har svoret.

Usynligt kor.

Vi er eumenide-koret.

FØRSTE HANDLING.

ET JÆRNBANEMØDE

finder sted i en stor hall med nøgne vægge; nogle emblemer og noget værktøj viser, at den ligger i en fabrik. Til venstre, ikke helt fremme, og skudt et stykke ud på gulvet, står en talerstol. Midt imod den sidder honoratiores; mængden står og sidder om hverandre. De store vinduer til højre er åbne, og i disse sees fuldt af folk, ligesom hallen er aldeles fuld, mest af bønder og arbejdere.

Fabrikejer Gran —

(talende til venstre foran talerstolen).

... Den store jærnvejslinje kunde altså ikke bøje indom til os, og da alle vore forsøg strandede, kom vi overens om at bygge en sidebane for egen regning. Jeg fik den ære at bli formand i styrelsen.

Aldrig har en styrelse havt større fuldmagt end vor. Det kom vel deraf, at her var fuld enstemmighed om vejlinjen; naturen selv havde udstukket den. Først da indkjøbet af vognene skulde begynde, opstod uenighed — ikke indom styrelsen, men blandt del-ejerne.

Da de fleste af disse er bønder og arbejdere, havde vi besluttet at indkjøbe en eneste sort vogner, noget bekvemmere end de nuværende tredje klasses.

Det er dette, som er vor forbrydelse! Hvad man altsammen har lagt deri, skal vi måske få høre her idag.

Vi behøvede ikke at rådspørge nogen. Vor fuldmagt er uindskrænket. Desuagtet har vi besluttet at indkalde del-ejerne og undergive os deres dom. Jeg må på styrelsens vegne takke for det talrige møde. Ung og gammel, kvinder og mænd, måske en tredjedel af alle, som har del i jærnvejen, ser jeg fremmødt.

Den ærede forsamling har nu at vælge ordstyrer.

(Sætter sig.)

Fogden

(efter en stilhed).

Jeg foreslår, at disse egnes øverste øvrighed, som

jeg med glæde ser at hædre forsamlingen med sit nærvær, også vil ha den godhed at indtage forsædet.

(Stilhed.)

Gran.

Der er altså foreslåt, at hr. amtmanden indta'r forsædet. Bifalder forsamlingen dette?

(Stilhed.)

Fogden.

Ja!

(Latter.)

Gran.

Til ordstyrer måtte jo helst vælges en, som kan tænkes at stå over partierne.

Alstad

(rejser sig halvt, med brillerne i hånd).

Da måtte vi vel skikke bud efter en, som bor meget langt borte; — ti her findes vist ikke længer nogen sådan.

(Sætter sig. Latter.)

Præsten.

Al øvrighed er af gud. Ved at lyde øvrigheden lyder vi gud. Men det er dette at lyde, vor tid har så ondt for.

Gran.

Det er just øvrigheden, vi nu skulde vælge. Endnu har vi ingen.

Præsten.

Nej, sådan er det. Enhver forsamling nutildags tror sig selv at være øvrighed. Men lader os vise den virkelige øvrighed ærbødighed, — den ærbødighed, vi viser vor far.

(Sætter sig.)

Gran.

Amtmanden er, såvidt jeg kan forstå, nu foreslåt af to del-ejere?

Præsten.

Ja.

Gran.

Har nogen en anden at foreslå?

(Stilhed.)

Alstad.

Må jeg da be' hr. amtmanden om at indtage forsædet?

Amtmanden
(rejser sig).

Det er mig just ikke behageligt at bli valgt på den måde; jeg indta'r også alene forsædet, forat sagen kan ha en ende.

(Stiger op på talerstolen, gjør slag med klubben.)

Hermed erklæres mødet sat.

Gran
(rejser sig).

Hr. ordstyrer!

Ordstyreren.

Hr. Gran har ordet.

Gran.

Styrelsen foreslår altså dette: »Én sort rejsendevogner, noget bekvemmere end den nuværende tredje klasses, blir at indkjøbe«.

(Rækker ordstyreren det skriftlige forslag og sætter sig.)

Ordstyreren
(modtager forslaget).

Dette forslag er altså undergi't forsamlingens afgjørelse. (Læser det.) Hvem begjærer ordet? (Stilhed.) Ja, nogen må begjære det; — ellers sætter jeg forslaget under afstemning.

(Stilhed; hist og her latter.)

Præsten.

Hr. ordstyrer!

Ordstyreren.

Hr. pastoren har ordet.

Præsten.

Jeg ser i denne forsamling mange unge mennesker,

endog kvinder. Jeg tillader mig at spørge: skal de unge mennesker, endog kvinder, deltage i forhandlingerne?

Ordstyreren.

Enhver myndig del-ejer har ret dertil.

Præsten.

Men Paulus siger udtrykkelig, at kvinderne ikke skal tale i forsamlingerne.

Ordstyreren.

Nå, — så kan de tie.

(Man ler.)

Præsten.

Endog bare at ha stemmeret i et jærnvejsmøde ligner ikke den ydmyghed og tilbageholdenhed, som af natur og skrift er anvist kvinden. Jeg mener, vi her er inde på en gal vej. Apostelen siger ...

Ordstyreren.

Vi får la' dem selv afgjøre sådant. — Begjærer nogen ordet ...?

Præsten
(afbrydende).

Hr. ordstyrer, om jeg ikke får anføre apostelen, så lad mig i alle fald få sige, at et ungt menneske, som stemmer mod sin far, en kvinde, som stemmer mod sin mand —

Ordstyreren.

Jeg gad vide, hvem som skulde forbyde det? Begjærer nogen —?

Præsten
(afbrydende).

Det gjør skriften, hr. ordstyrer, den, som er over os alle, selv over —

Gran
(rejser sig, afbrydende.)

— Hr. ordstyrer!

Ordstyreren.

Hr. Gran har ordet!

Gran.

Jeg vil bare spørge om —

Præsten.

Men det er jeg, som har ordet!

Ordstyreren.

Hr. Gran har ordet.

Præsten.

Derimod må jeg protestere!

Alstad
(rejser sig halvt, med brillerne i hånd).

Hr. pastoren må lyde sin øvrighed.

(Sætter sig; latter.)

Præsten.

Ikke når den er uretfærdig! Jeg adspørger forsamlingen!

Ordstyreren.

Vel! — De, som mener, at hr. pastoren har ordet, vil behage at rejse sig; de, som —

(Stanser; ti ingen rejser sig, og de, som står, dukker sig. Latter.)

Ordstyreren.

Enstemmig besluttet: hr. pastoren har ikke ordet. (Præsten sætter sig.) Hr. Gran har ordet!

Gran
(rejser sig).

Jeg frafalder!

(Ny latter.)

Fogden
(rejser sig).

Hr. ordstyrer!

Ordstyreren.

Hr. fogden har ordet.

Fogden.

Jeg er en af de mange, som har fundet jærnvejsstyrelsens forslag mærkværdigt — mildest talt.

Skal virkelig mine damer — jeg taler ikke om mig selv; jeg må som politi være i så mangt slags selskab, — men skal damer, vel opdragne damer, kjøre sammen

med hvemsomhelst, med forbrydere, som bringes til hovedstadens fængsler, med omvankende »geseller«? Skal hans højvelbårenhed hr. amtmanden, kommandør af hs. majestæts ordener, kjøre side om side med en fuld grøftegraver? Hvis hs. majestæt vil besøge disse naturskjønne bygder, så berømte, siden hovedstadens *beaumonde* her har sommervillaer, og siden de store fabrikker her er anlagte, — skal hs. majestæt også komme hid i en bondevogn, kanske endog i selskab med gammelost-stinkende mellemhandlere? Med folk, som undervejs, — ja, jeg ved ikke, om jeg anstændigvis tør gå videre; her er jo damer tilstede. (Latter.) Besparelse, roper man. Et yndlingsord nutildags! Tør jeg spørge, hvad besparelse det er i at få sine klæder tilsvinede? (Latter.) Slides en første klasses vogn snarere op end en tredje klasses? Hvad den koster mere, tages jo ind ved højere pris. Jeg finder ingen rimelig grund til dette forslag, fra hvilken økonomisk side det end sees. Jeg må ind på det politiske for at forstå det — og did vilde jeg nødig.

Jeg slutter med, at de, som har gjort forslaget, de må selv ha en fordel af det; jærnvejen har rigtignok ingen.

(Sætter sig.)

Ordstyreren.

Det siste lignede noget en sigtelse —?

Fogden

(rejser sig).

Jeg hentydede til noget, som er i alles tanker.

(Sætter sig.)

Ordstyreren.

Det er ikke passende at bruge sigtelser, selv om de forudsættes at være i alles tanker. — Hr. Alstad har ordet.

(Man har under fogdens tale set ham begjære det.)

Alstad.

Den menneskelige natur er skrøbelig. Jeg fatter

derfor så godt, hvorledes et sligt forslag kan komme frem.

Men oprigtig: — ti vi bør jo alle være oprigtige! — hvad som vindes på slige forslag, tabes i de bedres agtelse.

(Uro.)

Her er kommet så meget nyt i bygden med fabrikkerne og de fremmede arbejdere — og med sommerbesøgene. Her har aldrig før været det slags opvigleri og det slags lighed. Skal det nu gives udseende af, at her er bare én klasse her i bygden, og det bare den tredje, så vil det krænke flere bønder end mig. Vi forlanger vist ikke at sidde på fanget af vore arbejdere; men vi ønsker heller ikke at ha dem på fanget.

(Sætter sig.)

Gran.

Vi er vante til at høre fogdens loyalitet; men at han også her skulde få kongen ind, har virkelig overrasket mig. Om vognen, som en så høj herre skulde komme hid i? Nu, — er vore vogner ikke gode nok, kan man la' hans salonvogn svinge ind fra hovedjærnvejen. Alle de blandt os andre almindelige dødelige, som er rædde for simpelt selskab, kan jo sætte sig sammen i vogner for sig selv. Vognene er skilte. De er bare af samme sort. For bøndernes påtrængenhed tror jeg man sjælden skal være udsat. Bønderne er heller mistænksomt tilbageholdne, — mere end ønskeligt.

På alle mindre jærnveje (kanske på mange større med) er det de »simple vogner«, anden og tredje klasses vogner, som bærer omkostningerne ved de elegante, — tredje klasses, som bærer første klasses. Men at nogen skal kjøre magelig på deres kost, som kjører umagelig, vil vi ikke vide af.

(Bifald.)

En gammel bygde- og bondemand skylder os for at ændre skikkene her. Nu — den stormandsskik at

gjøre skillet mellem arbejdsgiver og arbejder større, end det allerede er, — hvis den er gammel, så må den så meget skyndsommere afskaffes; ti den er ikke god; den er endog farlig. (Uro.) Og hvad politiken angår —

Ordstyreren.

Skulde vi ikke la' den være udenfor?

Gran
(ler og bukker).

Det var just, hvad jeg vilde sige, hr. ordstyrer, at den burde vi la' være udenfor.

(Sætter sig. Flere ler.)

(Bifald. Især ungdommen, efterhånden også bønderne, begynder at tale sammen, mere og mere højlydt.)

Ordstyreren.

Jeg skulde henstille til forsamlingen at holde sig rolig, så længe forhandlingerne varer. — Hr. fogden har ordet!

Fogden.

Ja, jeg er loyal!

Ordstyreren.

De der udenfor må være rolige.

Alstad
(som er nærmere vinduet).

I må være rolige!

(Der blir stille.)

Fogden.

Ja, jeg er loyal! Jeg sætter min ære som bygdemand i at vise hs. majestæt, at vi, straks vi lægger jærnvej, tænkte allerførst på det store øjeblik, da hs. majestæt måske vilde vise os den nåde at besøge os. — Lad ham bruge sin egen vogn, svarer man! Nej, hr. ordstyrer, således svarer man ikke, når talen er om hs. majestæt! Og hs. m.s følge — skal det i bondevognene? Jeg siger, det er at misagte hs. m., når man misagter hans vogn — jeg mener hans følge. Jeg siger mere; jeg siger, at hs. m.'s embedsmænd på stedet, de repræsenterer hs. m., og det er fremdeles at misagte

hs. m. ikke at agte dem. Jeg ved, at dette skurrer i manges ører; ti en embedsmand nutildags skal jo ikke agtes højere end enhver anden. Flertallet regjerer, og det tænker bare på sig selv og sine smigrere. Men selv her i bygden er det et mindretal, som bærer dens anliggenders byrder og repræsenterer dens ære, og man kan aldrig trænge os ned i den ligheds-søle, hvori alle og alt nu skal ned! (Uro.) Folkegunst, hr. ordstyrer —

Ordstyreren.

Den ærede taler synes mig at være kommen ind på politiken ...

Fogden.

Det er muligt, hr. ordstyrer; men hvilken bra mand kan holde sandheden tilbage? Sammenlign nu tilstanden i disse bygder med den, da alt her var så hyggeligt, da kongen, hans embedsmænd var agtede, da den regjerte, som kunde regjere, og da vi havde sangermøder, skyttermøder og andre festlige møder — og — ja — sammenlign, siger jeg, hine tilstande med alt det, vi nu har, d. v. s. alt det, som de sætter ordet »folk« foran, nemlig ...

Ordstyreren.

Det er om jærnvejsvognene, vi taler ...

Fogden.

Ganske rigtigt! Men hvori har slige forslag sin rod, hr. ordstyrer? Er det ikke udrundet af hin nedrivende virksomhed, hin udjævnende, som vil ha kongen bort, autoriteten ned —

Præsten.

Og kirken, kjære!

Fogden.

— og kirken, meget sandt! Ja, det er, fordi de vil ha kirken og ...

Ordstyreren.

Det er om jærnvejsvognene, vi taler.

Fogden.

Vel; men en gammel embedsmand, før agtet i byg-

den, som ser samfundets støtter vakle, som føler en inderlig smerte ...

Ordstyreren.

Det er om jærnvejsvognene, vi taler! For siste gang!

Fogden

(meget bevæget).

Jeg har intet mere at sige.

(Sætter sig.)

Ordstyreren.

Hr. Alstad har ordet.

Alstad

(rejser sig).

Jeg vil rigtig få lov til at takke min gamle ven, fogden. Han har talt ud af mit fulde hjærte.

Jeg skjønner så godt de andre. For jeg har også været ung engang og har talt om frihed og lighed og selvstyre og jury — og hvad det heder altsammen. — Men det var, da jeg var ung, det, — for at være med at gjøre opposition, som det kaldes ...

Flink

(inde i mængden).

Det var net!

Ordstyreren.

Ingen afbrydelser!

(Fogden rejser sig for at se, hvem det var.)

Alstad.

Ja, vi er alle skrøbelige! Men livet retter sig selv. Man slipper efterhånden talemåderne og tar virkeligheden —

Flink.

— og ordenerne!

(Latter.)

Ordstyreren.

Den, der afbryder talerne, la'r jeg fjærne.

(Fogden rejser sig atter for at se, hvem det var.)

Alstad.

Den foreliggende sag er liden. Men det er konsekvenserne, jeg frygter. Hvad kan ikke her komme efter af samme slag? Og vore bygder skal ikke gå foran med sligt lighedsrytteri; dertil er de for hæderlig kjendt fra gammelt.

En ting til vil jeg sige. Vi tænkte altid før, at det var en ære og en lykke at ha landets rigeste mand iblandt os. Men når just han er den, som går foran med den sort »folkelige« forslag, — så blir det, mig i det mindste, i den grad uforklarligt, at — — ja, jeg skal ikke komme med det, ordstyreren kalder »sigtelser« ; men jeg sætter mig ned og tier. For det har jeg vel lov til.

(Sætter sig.)

Ordstyreren.

Hr. Gran har ordet.

Flink.

Leve hr. Gran!

(Så godt som hele forsamlingen rejser sig og roper hurra. Ordstyreren skriger og slår forgjæves med klubben.)

Ordstyreren
(da alt er roligt).

Jeg må be' forsamlingen respektere sin styrer. I gjentaget fald forlader jeg min plads. — Hr. Gran har ordet!

Gran.

Her er aldeles ikke tale om et nyt system. Det har bestået længe nok. I Amerika —

Præsten, Alstad og flere.

— Ja, Amerika!

Fogden
(rejser sig).

Hr. ordstyrer, skal vi virkelig ind på politiken?

Ordstyreren.

Jeg kan ikke indse, at det at nævne »Amerika« er politik.

Fogden.

Hvad er politik, når ikke Amerika er det?

Ordstyreren.

Det er politik, som f. eks. fogden førte frem. Hr. Gran har ordet.

Gran.

Jeg ser, at hr. pastoren ønsker ordet. Og jeg overlader det gjærne.

Ordstyreren.

Hr. pastoren har ordet!

Præsten.

Jeg ser her i forsamlingen mange af dem, jeg plejer at tale til fra et helligere sted. Mine kjære sognebørn, for eders skyld er jeg kommen. I hører det jo selv: det hele spørsmål er politik. Men, kjære medforløste, med politik må I intet ha at bestille. Har ikke Herren selv sagt det: mit rige er ikke af denne verden. Den frihed, den lighed, her tales om, det er ikke den indre frihed, den lighed for —

Ordstyreren.

Jeg skulde henstille til den ærede taler at vente med dette, til han atter bestiger prækestolen.

(Lidt latter.)

Præsten.

Man venter ikke med det ene fornødne; — derfor —

Ordstyreren.

Jeg forbyder Dem at fortsætte.

Præsten.

Der står skrevet: du skal adlyde gud mere end menneskene! Kjære sognebørn, lader os alle forlade dette sted! Hvem følger sin præst?

(Gjør et par skridt. Ingen rejser sig. Latter.)

Præsten.

Ak, ak!

(Sætter sig.)

Ordstyreren.

Hvis ingen flere begjærer ordet —

Vinæger.

Hr. ordstyrer!

Ordstyreren.

Hr. Vinæger har ordet!

Vinæger.

Denne forhandling henflytter mig til Kina, til de kinesiske mandariner, som ikke tillader en simplere mand at røre ved sig.

Men den la'r mig stundom også forblive i Europa hos et større styggelse endda, større end selve stortyrken, nemlig hos den demokratiske misundelse, som ikke under andre, hvad den selv ikke har.

For at forlige begge parter skulde jeg tillade mig at fremsætte følgende forslag: Man bygge (som ofte andensteds) vognene i to etager. Så kan de tilfreds-stilles, som vil sidde for sig selv, nemlig ovenpå; men også de andre; ti de kan jo da sidde i samme vogn.

(Stor latter.)

Ordstyreren.

Begjærer ingen flere ordet — (Ser til Gran, som rister på hodet.) — så optages sagen til afstemning. Den er opta't. Styrelsens forslag foreligger; det lyder —

Fogden.

Om forladelse; mit forslag om en vogn til hs. majestæt —?

Ordstyreren.

Jeg har ikke opfattet det, som om hr. fogden har fremsat forslag.

Fogden.

Jo!

Ordstyreren.

Så skal jeg sætte det under votering, efterat styrelsens er afgjort.

Fogden.

Et forslag om kongen står over alle andre.

Ordstyreren.

Også kongen står under logikken. — Styrelsens for-

slag lyder: »Én sort rejsende-vogner, noget bekvemmere end den nuværende tredje klasses, blir at indkjøbe.« — De, som bifalder dette forslag, behage at gå til venstre, — hid! De, der ikke bifalder det, at gå til højre.

(Så godt som alle til venstre. Udenfor ropes „hurra!" De indenfor stemmer efterhånden også i.)

Ordstyreren
(slår med klubben).

Stille i forsamlingen!

(Hurraerne stanser; men livlig samtale begynder.)

Fogden
(skriger).

Det er ikke alle, som har forstået afstemningen.

Ordstyreren
(slår med klubben).

Jeg siger: stille!

(Der blir stille.)

Hvad siger hr. fogden?

Fogden.

At man må ha misforstået afstemningen; ti jeg ser min datter, Natalie, som også er del-ejer, stå på den anden side. Hun har naturligvis hørt fejl.

Natalie.

Nej, far, det har jeg ikke.

(Stor latter. Bifald.)

Præsten.

Ak, mine vildfarende sognebørn, jeg skal bede for eder!

Ordstyreren.

Rolige! — Hr. fogdens forslag —

Alstad.

Jeg skulde henstille til fogden at ta det tilbage. Vi ved, hvilken skjæbne det vil få i en forsamling som denne.

Ordstyreren.

Så længe jeg er dens ordstyrer, tillader jeg ingen

hånende ytring mod forsamlingen. Står hr. fogden ved sit forslag? (Hvisker ned til ham.) Sig nej!

Fogden.

Nej.

Ordstyreren.

Da ingen flere begjærer ordet, — erklærer jeg dette møde for hævet.

(Man rører sig og samtaler livlig.)

Alstad
(til sin søn Vilhelm).

Så du finder på at stemme med disse ... amerikanerne, du, mod din gamle far, hvad?

Vilhelm.

Hør, far, jeg syntes virkelig — —

Alstad.

Ja, vent du, til vi kommer hjem!

Vilhelm.

Jaså, nå! Ja, da rejser jeg ikke hjem, da. Så blir jeg her og drikker mig fuld, da.

Alstad.

Nå, nå, nå, nå!

Vilhelm.

Ja, det gjør jeg! Nu blir jeg her og drikker mig fuld!

Alstad.

Men, Vilhelm, hør nu!

(Har fåt ham under armen.)

En fremmed herre
(har imidlertid fåt amtmanden og Gran under hver sin arm til disses store forundring og står nu med dem helt i forgrunden. Han vedbli'r at se ham i ansigtet, indtil)

Amtmanden
(roper).

Kongen!

Den fremmede herre.

Hys!

Gran.

Ja, sandelig —!

Den fremmede
(til Gran).

Du er jo vært her. — Lad os få et rum — og noget champagne. Jeg tørster som en jæger!

(Tæppet falder for sceneændring.)

SCENEÆNDRING.

Rum hos hr. Gran i gotisk stil med udstyr af jagt-tilhør, kostbare tæpper og skind.

FØRSTE MØDE.

Kongen, amtmand Koll, værten (Gran), Anna.

Gran.

Her kan vi være ene.

(Anna, en fjorten-femten års jente, kommer med en champagnekurv og sætter under det følgende frem glas, forfriskninger, cigarer, piber; er altid ved hånden til den mindste tjeneste, livlig, opmærksom; sidder i mellemstunder på en skammel i baggrunden. Man ser hende tale til Gran med tegn og modtage befalinger og svar på samme måde. Er ofte selvforglemmende helt fremme, når samtalen blir livlig, til Gran minder hende.)

Kongen.

Se, se! — Jeg kjender dig igjen. Gotisk rum i gammel stil og med jagtudstyr. Ungkarshygge. Ja, dertil har du da havt anlæg fra smågut af. Vi kaldte ham aldrig andet end ungkaren ombord. Ikke forelsket i alle tre år, mens vi andre blev forelskede i hver havn, vi løb ind i.

Koll.

Deri er han blet sig selv lig.

Gran.

Vær så artig!

(Byder champagne.)

Kongen.

Tak; prægtigt! (Til Koll.) Vel mødt, min gamle lærer! (Til Gran.) Og du! (De drikker.) Det gjorde godt. — —

Nu? Det må jeg sige! På hele dette møde talte man jo ikke om andet end republiken, skjønt den ikke blev nævnt med et ord? —

Koll

(ler).

Ikke urigtigt!

Kongen.

Og du, som var altfor frisindet til at kunne vedblive at være min lærer, du er her ikke frisindet nok? Du blev jo næsten skudt for glug?

Koll.

Ja! Uden fortrydelse: der har man følgerne af en mindretalsregjering.

Kongen.

Dog også af, at man har slige folk iblandt sig som min ærede ven, rigmanden her?

Gran.

Det er altid en fejltagelse at skylde enkeltmand for en folkestemning.

Kongen.

Det tror jeg med. — Nu, — så er vi just ved det, hvorfor jeg er kommen hid — i dybt inkognito, som I ser. Ja, jeg håber, ingen har kjendt mig?

Gran, Koll.

Ingen! Ingen!

ANDET MØDE.

De forrige. Flink.

Nå, er I her? — (Frem, gnidende sine hænder i fryd, farende rundt.) Hvad siger I så til det møde, børn? Hvad?

Kongen.

Hvem er det?

Gran.

Vi skal få ham bort. — Hør, du —!

Flink
(lige på ham, ser kongen, stanser).

Om forladelse, jeg tænkte, vi var — —

Gran
(søgende at forestille).

Hr. ...? hr. ...?

(Ser spørgende på kongen.)

Kongen.

Speranza.

Flink.

En italiener?

Kongen.

Bare til navn.

Gran
(forestillende).

Hr. Flink.

Kongen.

Dog vel ikke A. B. Flink?

Gran.

Jo.

Kongen
(livlig).

Vor fodgjængerfilosof? (Tar hans hånd.) Jeg har læst et par af Deres bøger ...

Flink
(ler).

Virkelig?

Kongen.

De er atter på udfærd?

Flink.

Ganske rigtigt.

Kongen.

Og tilfods?

Flink.

Altid tilfods.

Kongen
(livlig).

Hør, der er vist intet menneske i landet, der kjen-

der folkestemningen som De? Lad os slå os ned! — De drikker champagne?

Flink.

Ja, — når intet bedre bydes!

Kongen

(hilsende Flink).

Skål!

(De drikker alle og sætter sig.)

Kongen

(halvt liggende på en gotisk bænk).

Hvor har De nu været?

Flink.

Sist på jagt med min ven her.

Kongen.

Han er også Deres ven? Og min! Fra ungdomstiden min beste!

(Han rækker en hånd ud. Gran rejser sig og griber om kongens med begge sine.)

Koll

(til den forundrede Flink).

Hr. Speranza har ligesom Gran en gang været sjøkadet.

Flink.

Å! De har været på skib sammen?

Kongen.

Endog på en verdensomsejling sammen, —

Flink.

— den gang den brystsvage prins var med? — Kongen?

Kongen.

Han, som siden blev konge, — ganske rigtigt.

Flink.

Vi sidder da i et meget kongeligt selskab. Her hans skibskammerat, der hans lærer i retsvidenskab —

Koll.

Du glemmer dig selv! Du er jo kongens lærers lærer —

Kongen.

— i filosofi? Virkelig!

Flink
(ler; livlig).

Ja, den sorg kan man ha af sine elever.

Kongen.

Men den er vel ikke så stor som den, han selv siden har fåt af sin?

Koll.

Kongen var en meget duelig elev.

Flink
(munter).

Derom skal pinedød ikke hans regjering vidne!

(Kongen ler.)

Koll.

Intet ondt om kongen, om jeg må be'!

Flink
(ironisk).

Gud bevare os! (Drikkende snus.) Hans anlæg, hans store anlæg, hans geniale anlæg, — jo, jeg kan det!

(Byder.)

Gran.

Men det var om folkestemningen, Flink! Er den omtrent som nu — her idag?

Flink.

Det vil jeg ikke sige. Disse bygder er fremmelige.

Kongen.

Er stemningen mere republikansk end kongelig?

Flink.

Som man tar det. Kongen har just gjort en del rejser i landet; han er *commis voyageur* for sit hus — som alle konger og kronprinser. Han blev jo hyldet overalt. — Men spør man bonden: holder du af den kongelige stasen? — svarer han enstemmig: den er forbandet dyr! He, he, he!

Gran.

Bonden er realist.

Flink.

En grov realist! — He, he, he! — Selvstyret er billigere. Det kan han på sine fingre, den skjælm!

Kongen.

Altså: bevidst republikaner er han dog ikke?

Flink.

Ikke i det store og hele. — Endnu ikke! — Men det går frem. — Derfor sørger vor reaktionære regjering. — Og Amerikabrevene?

Kongen.

Amerikabrevene?

Koll.

Breve fra slægtninger i Amerika.

Gran.

Der er nu neppe en familje i landet, som ikke har slægtninger i Amerika.

Kongen.

Og disse skriver hjem — om selvstyre, om republikanske sædvaner …?

Flink.

— og indretninger. Sådan er det!

Kongen.

Har De læst slige breve?

Flink.

Mangfoldige!

Kongen.

Din champagne er god!

(Drikker.)

Gran.

Så lad os drikke!

(Alle drikker.)

Flink.

Jeg tåler ellers ikke stort af den vare.

Kongen.

Men om kongen indledede en folkelig regjering? Tog det som en borger i alle stykker?

Koll.

I alle stykker? Hvad menes dermed?

Kongen.

Førte borgerligt hus, — var borgerlig gift, — fandtes i sit kontor til bestemt tid som enhver anden embedsmand?

Gran.

Altså intet hof?

Kongen.

Intet.

(Koll og Gran veksler blik.)

Flink
(med en skulderbevægelse).

Ganske vist det eneste, som står tilbage at prøve.

Kongen
(som ikke så hans bevægelse, livlig).

Ikke sandt? De er enig med mig deri? Det fornøjer mig, at jeg har fåt tale med Dem, hr. Flink.

Flink.

I lige måde hr. ... hr. ... (Sagte til Koll.) Er han republikaner?

Kongen.

Om jeg er? — Jeg har kjendt for mange krondyr til ikke at være det. Ha, ha, ha! (Nipper til glasset.) Pokkers god champagne!

Flink
(som også drikker).

Men ser De, hr. ... hr. republikaner, he, he, he! ... (Med smil og hvisken.) Det, De der foreslog ... får kongen simpelt hen ikke lov til, he, he, he! —

Kongen.

Hvad for noget?

Gran
(som har besørget et par værtpligter, har gjort tegn til Koll, der straks har rejst sig).

Er du sikker på, at dette går godt?

Koll.

Kongen har i hvert fald godt af at høre et og andet.

Flink

(har rejst sig for at gå til pibebordet på den anden side).

Det får han simpelt hen ikke lov til, stakkaren! — — Hvad er kongedømmet? Jeg spør! — En assurancekasse, ret og slet! En del præster, embedsmænd, adel, godsejere, grosserere, militære har aktier i den. Og de gir minsjæl ikke direktøren tilladelse til at begå dumheder! He, he, he!

Kongen

(rejser sig).

Ha, ha, ha!

Flink

(skrigende).

Er det ikke sandt, kanske?

Kongen.

Bevar's! Meget sandt! Ha, ha, ha!

Flink

(som har rensket, stoppet under det foregående og forsøgt at tænde, går med ét nær hen til kongen).

Og mod hvad assurerer de, — de karer? (Alvorlig, stille.) Mod det store folk — mod hans folk!

Kongen

(ser på ham, driver af).

Gran.

Hør, Flink, skulde vi ikke hellere gå ned i haven? Forårskvælden er så vakker?

Flink.

Mod en politisk passiar forslår ikke den vakreste forårskvæld mere end varmt vand mod ædel, kjølig vin. Nej, lad os bli, hvor vi er! Men hvad fejler piben?

(Pigen har villet hjælpe ham; men han har ikke forstått det.)

Gran.

Giv piben til hende, du!

Koll.

Dersom kongen lærte stillingen at kjende — det har altid været mit ord, — så skred han ind.

Flink.

Kongen? Han bryr sig ikke en døjt om det altsammen! Han har andet at bestille! He, he, he!

Kongen.

Ha, ha, ha!

Koll.

Kongen er for ualmindelig begavet til i længden at kunne være udenfor.

Flink.

Der har så mangen ualmindelig begavelse gåt fanden i vold —!

Kongen.

Tralala! Tralalalalala! Tralala! — Det er morsomt at være kommen sammen med dere igjen!

(Drikker.)

Flink
(sagte til Gran).

Er han fuld?

Kongen
(som sætter sig).

Lad mig få en cigar! — Og lad os ta tingen lidt mere diskussjonsmæssig.

(Koll og Gran sætter sig.)

Gran.

Til syvende og sist kan den ikke diskuteres. Den må prøves. Den dag, kongen siger: jeg vil leve naturlig med mit folk; jeg melder mig ud af den gamle kongelige forening, som ingen sandhed længer er, — den dag vil resten gi sig af sig selv.

Flink
(som atter er ved pibebordet, da piben fremdeles er i ulage).

Ja, den dag!

Gran.

Husk, du er hos en ven af kongen!

Kongen.

Ingen hus-despotisme, du republikaner! Fri diskussjon!

Flink.

Jeg skal vist ikke fornærme kongen. Han har aldrig gjort mig noget ondt. Men du tillader mig dog

at tvile om, at kongen er det lys, I endelig vil gjøre ham til?

Kongen.

Ja, det er sikkert!

Flink
(livlig).

De er enig med mig deri?

Kongen.

Fuldkommen! — Men bortset fra ham, — sæt, her var en konge, som gjorde sig uafhængig, og som selvfølgelig stillede sig over partierne —?

Flink
(som atter er ved pibebordet og nu pány kradser ud, afbryder).

Fromme ønsker, børn! Alle partiers konge? (Blåser ud.) Gives ikke! (Blåser.) Gives ikke! — — Gives ikke! — Det er på den løgn, at det konstitutionelle kongedom hviler. Kongen skal stå over partierne? Jo, pyt! —

Gran.

Det var også at forlange det overmenneskelige af ham.

Flink.

Naturligvis!

Kongen.

Men en præsident gjør det da endnu mindre?

Flink
(vender sig).

Han udgi'r sig heller ikke for at gjøre det! He, he, he. Det er forskjellen! — (Kommer frem, siger sagte, langsomt.) Det er løgnen, som er forskjellen! —

Koll.

Å, der er, skam, nok af løgn i republiken med!

Flink.

Ja vist; men den er ikke institution! He, he, he!

Kongen.

Den tanke der kommer fra professor Ernsts skrifter.

Flink
(livlig).

Har De læst dem?

Kongen.

Jeg har i de siste par måneder neppe læst noget andet.

(Koll og Gran veksler blik.)

Flink.

Ja, — så behøver jeg ikke at sige mere!

Koll.

Men vi kommer med alt dette ikke af stedet. Vor ven (peger på kongen) synes at ville vide, om et virkeligt, alvorligt forsøg med, hvad jeg vilde kalde det folkelige kongedom, ikke skulde kunne regne på forståelse, bistand —

Kongen
(afbrydende, livlig).

— Således er det! ...

Koll.

— blandt vort oplyste folk, som er kjed løgnene, og som vil et udstrakt, men trygt selvstyre.

Kongen.

Således er det!

Flink
(som just vilde sætte sig, springer op, idet han lægger piben og sætter armene i siden).

Men hvad er dette for en tanke, som spøger i dere allesammen? Er I da ikke republikanere?

Koll.

Jeg er det ikke.

Gran.

Jeg er det; — men finder desuagtet, at en overgang må vindes med læmpe —

Flink.

Det vil sige med forræderi?

Gran.

Forræderi? —

Flink.

Mod sandheden, mod vor overbevisning!

Koll.

Lad os spare de store ord! Kongedømmet har stærke rødder i forholdene.

Flink
(leende).

Assurancekassen!

Koll.

Nå ja, — lad det kaldes så! Det er; — dette er hovedsagen. Og som det, der er, gjør vi det så sandt, så gavnligt, som vi kan.

Kongen.

Skål, Koll!

(De drikker.)

Flink
(som har fjærnet sig).

Derpå indlader ingen virkelig republikaner sig.

Gran.

Dog, dog!

Flink
(studser).

Kongen
(ser det).

Lad mig! (Springer op.) Sæt, vi havde en konge, som sa': Enten hjælper I mig med at gjennemføre et folkeligt kongedom, frit for levningerne af det absolutistiske, frit for løgnen — eller jeg tar afsked — —

Flink.

Bah!

Kongen.

Jeg siger alene: sæt! — — Nu ved De selv, at hans fætter, tronarvingen, er en bigot —

Koll
(som tilligemed Gran har rejst sig og ved kongens ord atter har vekslet øjekast med ham, kaster nu skyndsomt ind).

— noksagt!

Kongen
(ler).

Noksagt! — og hans mor, som styrer ham, — —

Flink.

— er endnu værre! —

Kongen.

Hvad valgte De så? — Enten at hjælpe kongen med at gjennemføre det folkelige kongedom — eller — —

Flink
(afbrydende).

Ti tusene gange hellere den bigotte prins med hans egne og hans mors dumheder! Jo galere, jo bedre!

Gran.

Nej, nej, nej, nej!

Kongen
(til de to).

Der har vi manden!

(Forlader dem.)

Koll
(til Flink).

Dette er republikanernes vanlige principrytteri.

Gran.

Landet, fædrelandet står over —

Flink.

— sandheden? Hellere en kort pine end en lang løgn, min far! — Den sandhed gjælder også for fædrelandet.

Koll.

Disse teoretikere — og disse talemåder —!

Gran.

Også jeg er republikaner; jeg tænker, så god som du. — Men jeg tog ikke i betænkning —

Flink.

— at være forræder?

Gran.

Hvad bruger du for ord?

Flink.

Ord? Alene ord? -- Nej, min ven, gjorde du det — det, som du ikke fik lov til at tale ud, — jeg kom her en dag for at kræve regnskab! — Og vilde du ikke slås med mig, — jeg skjød dig ned som en hund!

Gran
(mildt).

Det gjorde du ikke!

Flink
(rasende).

Det gjorde jeg ikke? ... Jeg skulde ha' indgi't dig min sjæls dybeste kjærlighed, forat du skulde bli forræder mod den ... Jeg skulde se mit livs største erhvervelse ... se ham svige vor sag ... og ved sin umådelige anseelse drage tusener efter; — ovenpå alle skuffelser — i mit livs kvæld denne — (Mærker, han blir bevæget, afbryder. Taushed.) Hør, du skal ikke spøge med sådant.

(Går. Pigen havde stillet sig beskyttende op mod Gran.)

Koll.

Så tænker jeg, vi forlægger både scenen og samtalen —

Kongen
(forbigående).

— Ja, få ham væk!

Flink
(i baggrunden som til hemmelige tilhørere).

Disciplin i rækkerne!

Koll.

Bed pigen, du, som kan det, at der skyndes på med kvældsmaden.

Gran
(ligesom opvågnende).

Ja.

Koll
(til kongen).

Hvad siger De om, at vi tar en tur i haven så længe?

Kongen.

Lad os det!

Flink
(frem til Gran).

Dette venskab med kongen, — som jeg ikke la' videre vægt på, det skulde ikke alligevel —

(Stanser.)

Gran.

— ha fordærvet mig, mener du?

Flink.

Netop!

Kongen
(leende).

— politisk?

Flink.

Politiken har også med moralen at bestille, min herre.

Kongen.

Men hvorfor forivre Dem så, min herre? — Den nuværende konge er jo en —

Koll
(skyndsomt afbrydende).

— noksagt!

Kongen
(ler).

De siger jo selv, at han bryr sig pokker om det altsammen. Han har andet at bestille! Og så blir det jo et spørsmål i den blå luft?

Flink
(godmodig).

De har i grunden ret.

Kongen.

Ja, har jeg ikke ret? — I var jo alle enige om, at under ham vokser republiken, så det er en lyst.

Flink.

De har ret! Han kunde ikke gjøre det bedre, om han var republikaner, det forsikrer jeg Dem.

Kongen.

Kanske er han republikaner?

Flink
(livlig).

Kanske er han republikaner! Udmærket! Derfor tar han parti mod sig selv —

Kongen.

— er *commis voyageur* for sit eget hus's undergang —

Flink
(stigende).

— for sit eget hus's undergang. Udmærket! Støtter sin reaktionære regjering med kongelige diktamina, tillidsskrivelser og bordtaler ...

Kongen.

Selvmordersk!

Flink.

Selvmordersk stort! — Ja, De ler, De?

Koll.

Hys, der kunde nogen høre os!

Flink.

Hør os, hvem pokker som vil! (Kongen storler.) Men stans hans latter, du kongelige embedsmand! Den er skrækkelig, den er majestætsforbrydelse —

Koll.

Nej, hør!

Flink.

Den latter burde arresteres! — Dersom kongen —

Gran.

Det er kongen.

(Kongen blir ved at le. Flink ser på ham, på dem — på dem, på ham.)

Kongen.

Jeg kan ikke mere!

(En stol bringes.)

Flink
(går).

TREDJE MØDE.

Koll.

Dette var overmåde ilde.

Kongen.

Ja, jeg ved det, tilgiv mig! Men jeg kunde ikke andet. Ha, ha, ha, ha, ha!

Koll.

Han er med sine underligheder i alle stykker for bra til at gjøre nar af.

Kongen.

Ja, skjænd, jeg fortjener det; men — ha, ha, ha, ha!

Gran.

Hys, der er han igjen.

Kongen

(springer op).

FJERDE MØDE.

Flink.

Kongen bør være overbevist om, at jeg ikke havde udtalt mig således i Deres nærvær, hvis jeg havde fåt ærlig besked.

Kongen.

Jeg ved det. Fejlen er alene min.

Flink.

Fejlen er andres; mine såkaldte venners.

Kongen

(ivrig).

På ingen måde! Min, alene min! Jeg har fåt mine skjænd for det! Og jeg ber mine venner i Deres nærvær om forladelse! Jeg har sat dem i et falsk lys. Jeg ber dernæst Dem om tilgivelse. Moroen tog overhånd.

(Ler igjen.)

Flink.

Ja, det var overmåde morsomt!

Kongen
(fremdeles).

Det var det virkeligt! Og hvad har De til syvende og sist at klage over? De fik jo sagt Deres mening.

Flink.

Det fik jeg!

Kongen.

Nu ja! — Og de hensyn, som kunde tages, hindrede jeg Dem i at ta. Lad det så være nok.

Flink.

Nej, nok er det ikke!

Kongen
(utålmodig).

Så? — Hvad forlanger De af mig?

Flink
(rank).

Intet!

Kongen.

Om forladelse! — Jeg mente ikke at fornærme Dem!

Flink.

Det har De gjort i en sådan grad, at De naturligvis ikke er istand til at fatte det!

(Går.)

FEMTE MØDE.

Kongen.

Dette var en dum historie! (Ler. Bemærker Gran, som står bortvendt ved pulten, og går straks hen til ham.) Du er vred på mig?

Gran
(ser langsomt op).

Ja.

Kongen.

Hvorfor stansede du mig ikke?

Gran:

Det kom jo i et øjeblik. — Men at De havde hjærte

til det? — i mit hus, mod min fars og min gamle ven —?

Kongen.

Harald! (Lægger armen om hans hals.) Har jeg nogensinde bedt dig om noget, jeg ikke har fåt?

Gran.

Nej.

Kongen.

Så ber jeg dig nu gi mig den tilståelse, at havde jeg tænkt, det vilde krænke dig, jeg havde ikke gjort det, — nej, ikke for nogen pris! — Tror du endnu så godt om mig?

Gran.

Ja.

Kongen.

Tak! — Så har jeg at tilstå dig, at de siste måneder har jeg henlevet i en frygtelig spænding; derfor kastes jeg altfor let over fra den ene yderlighed i den andre. — Og nu, venner, (idet han forlader Gran) tilgiv mig! Eller skjænd mere på mig en anden gang. Ti nu må jeg få tale med dere om det, for hvis skyld jeg er kommen. I er de eneste, jeg kan gå til! — Derfor, vær gode imod mig! — Skal vi sætte os igjen?

Koll.

Som De befaler.

Kongen

(på vejen til bordet, stanser mellem dem).

Jeg ved, I begge har ét og samme spørsmål: hvorfor kommer jeg først nu? Svar: fordi jeg først nu er blet klar på min egen stilling. Der faldt for nogle måneder siden et stærkt ord ned i mit liv ... Det har bogstavelig brændt ud en hob støv og tøv af det. — Hør, skal den pige ikke gå?

(Hun skjænkte just i.)

Gran.

Hun kan ikke høre.

Kongen.

Stakkar!

(Sætter sig.)

Da jeg kom hjem fra togtet, — min nevø, kongen, var død, min far var blet konge, og jeg kronprins! — da fulgte jeg min far i kirke. Der skulde være gudstjeneste med taksigelse for min lykkelige hjemkomst.

Gran.

Jeg var med den gang.

Kongen.

Det hele var nyt, højtideligt. Jeg var rørt. Da hviskede min far: »Længer frem, min gut! Folket må se sin vordende konge bede.« — Dermed var det forbi! — Jeg var ikke født til konge; jeg var endnu frisk på sjælen, og med den største modbydelighed skjød jeg løgnen fra mig.

Tænk dere: at komme fra en treårs sjørejse, og så begynde at leve livet på den måde — foran et spejl! — Jeg skal ikke opholde mig ved det. Men da min far døde, og jeg blev konge, var jeg i den grad blet lige glad ved løgnen, jeg stod i, at jeg ingen sandhed længer så. — Det siges i grundloven, hvilken religion jeg skal ha — og jeg har naturligvis ingen. Således med altsammen! Stykke for stykke! Kunde det være anderledes? Den eneste lærer, jeg havde holdt af, — dig, Koll, — havde man afskediget; ti det opdagedes, du var for frisindet.

Koll
(smiler).

Ja, ja! —

Kongen.

Den eneste virkelige ven fra min gode tid, — dig, Harald, — havde man bortvist. Du var republikaner. — Det var i fortvilelsen over dette tab, at jeg første gang blev virkelig forelsket — i din søster, Harald. Atter forvisning! — Hvad så? Jo, det, som er op-

sangen i enhver sund ungdom, trangen til kjærlighed, den fortonede i mig til en liderlig vise.

(Drikker.)

Gran.

Jeg forstod det nok.

Kongen.

Men læg dette sammen: — nå ja, så har I mit liv! — — indtil for nylig! Ti der er hændt noget, kjære venner! — — — Nu skal I hjælpe mig! — — — For at sige det kort og godt: enten vil jeg være dette lands første embedsmand på en stilfærdig, borgerlig, sand måde, eller, ved den levende gud, jeg vil ikke længer være konge!

(Rejser sig. De andre med.)

Koll.

Nå! Så er det endelig kommet!

Kongen.

Tror I ikke, jeg ved, at han, republikaneren, udtalte de tænkende mænds dom om mig? (Der ties.) Men hvorledes skulde jeg kunne gribe ind, så længe jeg trodde, alt var skuespil og løgn, alt og alle?

Nu ved jeg, hvori løgnen ligger! Den er institutionsmæssig indsat blandt os ... han havde jo ret! Og løgn opkalder løgn. — I kan ikke forestille jer, så komisk det forekommer mig selv — til andre tider så syndigt, sørgeligt —, at hæderlige folk står og lader, som om jeg er et væsen af en højere art! — Jeg? — (Går. Stanser.) Det er staten, institutionen, som kræver denne løgn — af dem og af mig! For at være trygge, lykkelige! (Går. Stanser.) Lige fra min første kronprinstid har man frata't mig alt det, som kunde bygge sandhed op i mig, — venskab, kjærlighed, religion, kald — (ti mit kald er et ganske andet) —, i statens navn har man gjort det! Så frata'r man mig som myndig konge også ansvaret, — ansvaret for mine egne handlinger, — systemet kræver det! I stedet for en personlighed, hvilken pjalt må jeg ikke bli? — Og magten? Den

er hos repræsentation og regjering. Derover klager jeg ikke; men jeg klager over, at man skal lade, som den er hos mig, at alt skal gå i mit navn, at for mig skal bønfaldes, hurraes, brøles, bukkes, skrabes, som var hele landets magt, ansvar og personlighed samlet i mig. — I mig, som man for det heles skyld har frata't alt! Er det ikke en ynkelig og latterlig løgn? Men for at gjøre den troværdig udstyrer man den ovenikjøbet med begrebet »hellighed«, »kongen er hellig«, »vor allernådigste herre«, »Deres majestæt«. Det ender i gudsbespottelse!

Gran.

Ganske vist.

Kongen.

Nej, kan dette ikke slutte, så slutter jeg. Men slutte må det kunne! Ti det er dog ikke nødvendigt for et folk på dets evige tog mod sandhed at marchere med en løgn i spidsen!

Koll.

Nej, det er ikke nødvendigt!

Kongen

(ivrig).

Og det vil du hjælpe mig at vise.

Koll.

Jeg er ikke utilbøjelig! — Nu, her blir liv i landet!

Kongen.

Og du, min ven, — er du bange for at bli skudt af en gal republikaner, hvis du hjælper mig?

Gran.

Døden er jeg i det hele ikke særdeles ræd. — Men pigen siger, at aftensbordet står færdigt.

Kongen.

Ja, lad os spise!

Koll.

Og så bli ved!

(Tæppet falder. Musik.)

ANDET MELLEMSPIL.

Såsnart tæppet falder for første handling, indleder musikken den scene, der viser sig, idet tæppet går op igjen: et islandskab, dyngende sig. Oppe til venstre sidder højt en gammel grå mand i en fodsid kjortel.

Den grå.

Søn, min søn! —
Her vokser strængeste straf, jeg har havt.
Søn, min søn!
Når ikke frem! Du har ikke kraft!
Søn, min søn!
Slet ikke kraft! den røvede jeg —
og slægten før mig.
Å, hvilken pine!
se en af mine
slæbe sig langsomt tildøde på sår,
jeg, jeg slog slægten i livstidens år.
Arme! Du ved ikke selv, hvad du er!
Drømmer så stolt under kjærligheds skjær.
Jeg matted viljen, jeg slapped kraften,
jeg tog fra blomsten farven og saften.
Bare én frostnat, — og bladene glisner,
synker og visner.
Først løftet hid
over den korte, skuffende strid,
aner han grunden, — —
så er jeg bortstødt, idet jeg er funden.

Usynligt kor
(langt borte).

Sidder han der?

Den grå.

Hu, der er atter den fristende hær!

Koret
(rundt om).

Hvorfor alene?
Hvorfor i tågen på jordlivets scene?

Kast alt ifra dig, og storm frem med os!
Ingen dig fanger
i ansvar cg anger,
tør du kun selv byde tankerne trods!

Den grå.

Mig drager slægten.

Koret.

Hug dig dog løs! På dig selv ligger vægten.
Ene den stærke mod lyset sig svinger. —
Hør, hvor det klinger!

(Fjærne, store harmonier.)

Det er de frigjortes jublende skarer;
opdagende, farer
gjennem det evig uend'lige toget.
Rejs dig og følg!

Den grå.

Ja! — — — Nej, jeg tør ikke!

Koret.

Noget
må du dog ville! Rejs dig, følg os!

Den grå.

Rivende, rasende som i en fos
tumler I sindene!

Koret.

Ha, ha, ha, trods
byder vi love, som hader vor lykke,
salighedspagterne,
salmesangsfagterne;
dårernes samfund, verdensforagterne,
jammerlig lever de, de imod os.
Rejs dig og slås
mod disse selvskabte kvaler, som ribber
blodig dit bryst! Jag de trøstløse gribber
did, hvor de kom fra, — de giftsyge huler,
hvorfra han skuler
fiendsk mod frihed, mod styrke, mod lyset.

Få dem dog kyset!
Selv har du kaldt dem; byd selv, og de fly!
Rejs dig, bliv ny!
Hvad der er bag dig, er bag dig, — og foran
— — se ham, den herlige! Se, ham! Der står han,
Lucifer-lyseren! Verden ham helser!

Den grå
(på knæ).

Hjælp mig, min frelser!

Koret
(langt borte).

Ha, ha, ha, usling! vælger sin lænke!
(Endnu fjærnere.)
Ha, ha, ha, dåre! Tør ikke tænke!
— — — — — — — — —

Den grå.

Noget fornam jeg, noget som våren.
— — — — — — — — —
Her var så koldt. — Nu smeltede tåren,
randt over kinden,
bortført af vinden,
som over isegnen lunende drog;
toner i følge,
bølge på bølge,
dufted og hvisked og varmende slog.
Hvad var vel det? — —
Når skal jeg komme så vidt, jeg kan se?
Tre ganger tre
har det nu hændt mig. Det holdt mig fast,
den gang de kom. —
Mindet derom
gjorde, jeg bad, — og fortryllelsen brast.
— — — — — — — — —
Å, hvilken last
tynger nu atter mit sind, så det bøjes!
Rummene pløjes
atter af tanker, som fæster i mine.

Å, hvilken pine,
ikke at samle sit væsen i varmen
af en beslutning! Vilje for larmen
af disse åndernes susende ris,
kulne i is,
tvilenes, tågens ... Tyrannerne er det!
Hvad vil de vældige?

Tyrannernes kor.

Stans dog din søn!
Hvisk ham i løn
tvil i hans sind,
du, som har slægtskabets veje did ind.
Væk hans begjær
efter en hær, —
da har du bragt
tankerne over på ære og magt.

Den grå.

Selv har jeg havt dem! ...

Tyrannernes kor.

Vi til foragt
alt, som er svagt!
Hærd ham i held,
så han ser lovene kun i sig selv, —
lystner og ler
ud efter mer, —
knader i dej
massernes masse til mætte for sig!

Den grå.

Selv har jeg tænkt det!

Tyrannernes kor.

Tro ej det skrål,
alle har mål,
mål for sig selv.
Dråben blev dråbe, intet blev elv.
Sten over sten,

fæstet som én,
blir til et slot,
står, når årtusen har smulret alt småt.

Den grå.

Ja, jeg har set det.

Tyrannernes kor.

Ingen blir stor,
uden han tror,
andre er til
for at stå brikker en dag i hans spil.
Ingen fik glans
over sin krans,
hvis ikke fandt's
mindre, som mænged sin egen i hans.

Den grå.

Sandt: sådan er det.

Tyrannernes kor.

Intet blev tænkt
bare af én.
Tusen har skjænkt
tankernes frugt til en enkelt som len.
Han, som er kaldt,
tager det alt.
Held, fik du lov
én gang at læske hans høje behov!

Den grå.

Lovene var det! —

Tyrannernes kor.

Folk, kom og giv
tanker og liv,
forat I kan
alle tilsammen frembringe én mand!
Hvilket et mål!
Lid for det, tål! —
Hvilken en løn!
Føde og fostre så herlig en søn!

Den grå.

Fortidens konger!

Tyrannernes kor.

Lyn er hans stav,
berge og hav
vældig han går,
tankernes tinder mod stjærnerne slår.
Gud er han lig! — —
Tidlig tog svig
denne vor lod!
Gud vorde lig: — se, her er det nåd!

Den grå.

Vældige tanke!

(Højt over dem ruller et tordenvejr frem.)

Den grå.

Imperatorskaren!

(Højt og fjærnt sees hendragende de store tog fra forskjellige tidsaldre. Man hører:)

Verdens guder
nu bebuder
mønstring over alle slaver.
De, som tjente
frygtens spir, —
som forlente
tronen sir, —
slaver, slaver, slaver, slaver!

Verdens guder
nu bebuder
mønstring over alle slaver.
millioners
millioner,
hele zoners
rumfang toner:
slaver, slaver, slaver, slaver!

(Henrullende torden.)

Tyrannernes kor
(nær ved).

Tabt har han, han!
Folk eller land
ejer han ej,
han, som vil have dem alle for sig!
Tilværelsens hær --
her er den, her! --
Er det ej stort? —
Hvisk til din søn, hvad du ved! — Vi må bort!

Den grå.

Stort er det, ja! Den utæmmede kraft
strømmer i rummene. — Men jeg har havt
ånder, som spådde, det stanser tilsist.

Kvinderøster
(tæt ved).

-- Er ikke vist!

Den grå.

Hvad skal man tro? Det, jeg lærte var ret —

Kvinderøster.

— det var jo slet?

Den grå.

Valget, jeg tænkte mig, sluttede der --

Kvinderøster.

— vokser just her!

Den grå.

Her vokser alt; — det, som godt er, og galt.

Kvinderøsterne.

Her vokser alt!

Den grå.

Klarhed jeg vented. Men mer, mens det li'r —

Kvinderøsterne.

— broget det blir?

Den grå.

Almagtens ledning, retfærdigheds dom —?

Kvinderøsterne.

Truslen var tom!

Den grå.

Hjærtets sandfærdigste forhold, — min søn! —

Kvinderøsterne.

— her fik det løn?

Den grå.

Her blev det straf, blev det lidelse, tvang!

Kvinderøsterne.

Slip ham engang!

Den grå.

Han er mit eneste, siste — min søn!

Kvinderøsterne.

Hørtes din bøn?

Den grå.

Hjælp mig at redde ham! Hjælp ham fra fald!

Kvinderøsterne.

Stå der og kald!

Den grå
(fortvilet).

Hvad er det for noget, som, medens jeg ber, —

Kvinderøsterne.

— spotter og ler?

Den grå
(af al magt).

Er her en styrer, så hør nu mit ord!

Kvinderøsterne.

Tro, hvor han bor?

Den grå.

Straf bare mig! Men tag straffen fra ham!

Kvinderøsterne.

Offerflinkt lam!

Den grå.

Svar mig! Jeg skikked ti tusene bud!

Kvinderøsterne.

Og tror på en gud?

Den grå.

Nej, nej, jeg tror ej; hvad nytter det til? —

Kvinderøsterne.

Bedrageligt spil!

Den grå.

Kalder sig kjærlighed, — bruger så min —

Kvinderøsterne.

— til din ruin.

Den grå.

Elsked jeg ikke, — gik sønnen forbi —,

Kvinderøsterne.

— da var du fri!

Den grå.

Rådet mig frister!

(Ved disse ord stiger tågen, og der høres:)

Et kor.

Isbæltet brister,
isregnen damper,
ildhesten stamper
længselsfuld efter at føle din hånd.

(Tågerne tætner, sære skikkelser og tegn skimtes inde i dem.)

Den grå

(samtidig med koret, idet han mere og mere forsvinder i tågen).

— — — —

Bare jeg floksede
lidt med min vilje, —
se, hvad der voksede! —

— — — — — — — —

Koret.

Gangeren skraber.
Først når den siste
fordom kan briste,
da kan han hæve dig, da er du ånd.

Den grå

(samtidig).

Søn! — Søn! — Hvor er du?
Tågen dig tager; — din far, han er her, du!

Koret.

Slip dog den enkelte! —
Kjærligheds højeste,
det er et nøjeste
ligeligt forhold til alle og alt.

Den grå.

Hjælp! Hjælp! Min skaber!
Tågen! — Å, skynd dig, eller jeg taber!

(Tonernes uendelige kamp afløses, idet tæppet falder, af hine, som ledsagede de milde vinde.)

ANDEN HANDLING.

Park, med høje, gamle træer. I forgrunden til højre et lysthus, i dette en bænk.

FØRSTE MØDE

Kongen. Fabrikejer Bang (en overmåde fed mand). Begge sidder.

Bang.

Jeg havde det virkelig så godt i alle måder. Jeg forsikrer D. maj., det var mig en fornøjelse at leve.

Kongen

(sidder og tegner med en liden spaserstok).

Jeg tror det gjærne.

Bang.

Og så kommer dette tryk for hjærtet, dette svære åndedræt. — Jeg render rundt her i parken på fastende hjærte, til jeg er aldeles overgi't.

Kongen.

Men kan De da ikke kjøre?

Bang.

Kjøre? — Når jeg skal gå, D. maj.?

Kongen.

Det er sandt. Jeg tænkte på noget andet.

Bang.

Jeg skal vædde, jeg ved, hvad D. maj. tænkte på — uden ubeskedenhed for resten.

Kongen.

Hvad da?

Bang.

De tænkte på socialisterne.

Kongen.

På —?

Bang.

— socialisterne!

Kongen
(munter).

Hvorfor netop på dem?

Bang.

Ser De, jeg traf det? Ha, ha, ha! (Hoster.) Undskyld, D. maj., jeg får altid hoste, når jeg ler. Morgenaviserne er jo fulde af deres optøjer.

Kongen.

Jeg har ingen aviser læst.

Bang.

Da forsikrer jeg D. maj., det er forskrækkeligt. Nu havde vi det så godt i alle måder. Hvad i al verden vil de?

Kongen.

Formodentlig også ha det godt i alle måder.

Bang.

Har de det ikke godt, de bæster? Undskyld, jeg blir heftig i D. maj.'s nærværelse.

Kongen.

Værs'go!

Bang.

Mange tak! — Disse strejker ...? Er det meningen, vi alle skal bli fattige? Rige kan vi ikke alle

bli. — Men min trøst er et stærkt kongedom. D. maj. er nøglen for min kasse!

Kongen.

Hvad — hvad er jeg?

Bang.

Nøglen for min kasse! Jeg tillader mig at kalde Dem så, D. maj.

Kongen
(tegner bestandig med stokken).

Meget forbunden!

Bang.

Vorherre bevare os, om de liberale kom til roret. For de svækker kongedømmet.

En tiggergut.

Å, kjære, vene, vakre, en skilling! Jeg har ikke smagt en bit endnu idag!

Bang.

Der ymtes lidt om det? — Men det kan da vel ikke være sandt?

Gutten
(ramser op igjen).

Å, kjære, vene, vakre o. s. v.

Bang.

Du har ikke rettighed at tigge.

Kongen.

Du har rettighed at sulte, gut! Her!.
(Gir ham en guldpenge.)

Gutten
(går baglængs ud, stirrende, med skillingen i næven).

Bang.

Han takker ikke engang! Ventelig søn af en socialist. — Jeg vilde aldrig som D. maj. ha åbnet denne park for alle og enhver.

Kongen.

Arbejderen sparer derved et kvarters gang ind til sit arbejde i byen.

Generalen
(udenfor).

Af en herre på bænken, siger du? March, derhen!

Bang
(rejser sig).

God morgen, D. maj.

Kongen.

God morgen!

(Ser på sit ur.)

ANDET MØDE

Kongen. Generalen (førende med en stok tiggergutten foran sig).

Generalen.

Af ham der, siger du?

Kongen
(ser op).

Hvad er det?

Generalen.

D. maj.? Velkommen tilbage!

Kongen.

Tak.

Generalen.

Undskyld, D. maj.; men jeg så denne krabat med en guldmynt og stoppede ham. Han siger, han har fåt den af D. maj. —?

Kongen.

Det er sandt.

Generalen.

Nå, — det ændrer sagen! (Til gutten.) Det er kongen! — Har du takket ham?

(Gutten står.)

Kongen.

Går også De morgenturer på fastende hjærte?

Generalen.

Maven, D. maj., maven! Den vil ikke længer!

Gutten.

Ha, ha, ha! Ho, ho, ho!

(Hopper ud.)

Generalen.

Jeg er forbauset over, at D. maj. har åbnet denne park for alle og enhver.

Kongen.

Det sparer arbejderne et kvarters gang ind til deres arbejde. — Nu, general? De er jo blet troende på det siste?

Generalen.

Ha, ha, ha, ha! Har D. maj. virkelig læst min dagsbefaling?

Kongen.

Ja.

Generalen
(fortrolig).

Nej, ser D. maj., det kunde ikke gå længer, som det gik. (Hviskende.) Liderligheden i lejren! Officererne vil jeg ikke engang tale om; men når selve soldaten helt åbenlyst —!

Kongen.

Å-hå! —

Generalen.

Min bror biskopen og jeg fik en dag sat sammen en dagsbefaling om nødvendigheden af tro, — af tro, som grundlag for disciplin.

Kongen.

Biskopen var såmæn den første, jeg mødte her idag. — Er også hans mave forstyrret?

Generalen.

Hans er dog den værste af alle! Ha, ha, ha! (Får vink af kongen om at sætte sig.) Jeg takker! — Ellers har jeg i den senere tid virkelig tænkt på, at der i disse vanskelige tider burde være et stærkere samarbejde mellem hæren og kirken —

Kongen.

— i fordøjelsen?

Generalen.

A—ha, ha, ha! Men alvorlig, D. maj.! Dette samarbejde er snart tronens eneste redning.

Kongen.

Så—å?

Generalen
(skyndsomt).

D. v. s. tronen står naturligvis alene. Gud bevare os! — Men jeg mener, at hæren og kirken må gi kongedømmet den nødvendige glans, autoritet —

Kongen.

Har det måske ikke længer nogen i sig selv?

Generalen
(springer op).

Gud bevare mig for at sige sådant! Jeg vil dø for et stærkt kongedømme!

Kongen.

Det blir De, så skam, nødt til!

(Ler, rejsende sig.)

Hvem kommer der?

Generalen
(med seglas).

Det er —? det er prinsessen og grevinde l'Estoque.

Kongen.

Lider også prinsessen af slet fordøjelse?

Generalen
(fortrolig).

Hvad prinsessen lider af, ved sikkerlig D. maj. best.

Kongen
(forlader ham).

Generalen.

Der gjorde jeg det godt! Kommer af, at jeg altid vil gjøre det for godt! — — Han iler hende i møde? Skulde der alligevel? — Det må jeg tale med Falbe om! (Går.) Au, han så, jeg betragtede dem!

(Bort.)

TREDJE MØDE.

Kongen med prinsessen under armen, frem mod bænken. Grevinden og en kongelig tjener bag sees at gå langsomt videre over scenen.

Prinsessen.

Dette var i sandhed overraskende! Når kom D. maj.?

Kongen.

Igåraftes. — De ser altfor smuk ud, prinsesse! Endog rødme — så tidlig på morgenen?

Prinsessen.

De tror naturligvis, det er sminke! — Nej, det er den rene glæde over at møde D. maj.

Kongen.

Smigrerske! — Og jeg blev bleg ved synet af Dem.

Prinsessen.

Samvittigheden —?

Kongen.

— sa' desværre ingenting. Men jeg har mødt så mange, som led af slet fordøjelse, at da jeg også så D. kgl. højhed komme ilende —

Prinsessen.

Berolige Dem! Jeg går tværtom morgentur for ikke at bli for fed. Senere på dagen rider jeg — af samme grund. Jeg lever ikke for andet nu.

Kongen.

Et helligt kald!

Prinsessen.

Forsåvidt det er kongeligt?

Kongen.

De udleder Deres hellighed fra mig? Slemme prinsesse! —

Prinsessen.

Både min hellighed og mine gode dage. Alene slægtskabet med D. maj. kan få folket til at være mit gode fideikommis.

Kongen
(deltagende).

Det generer Dem dog ikke?

Prinsessen.

Langt ifra! Det gode folk underholder værre udsugere end mig! — Apropos, om udsugere! Er det sandt, D. maj. har sat alle Deres kammerherrer med tilhæng på pensjon?

Kongen.

Ja.

Prinsessen.

Ha, ha, ha! Men hvorfor netop med forpligtelse til at leve i Schweiz?

Kongen.

Fordi der intet hof er i Schweiz.

Prinsessen.

— så de ikke påny kan falde i fristelse! Jeg har let meget af den historie. — Men den har dog sin alvorlige side. Ti et hof kan D. maj ikke undvære.

Kongen.

Hvorfor ikke?

Prinsessen.

Når De nu engang skal »tage tilægte«, som præsten så smukt siger —?

Kongen.

— så er det for at ha et husliv, —

Prinsessen.

— som enhver anden borger?

Kongen.

Aldeles!

Prinsessen.

De skal ikke engang holde tjenere?

Kongen.

Så mange, som behøves; — men heller ikke flere.

Prinsessen.

Da må jeg skyndsomst stede mig hos D. maj. som

tjenestepige. Ti skal mit budget komme i forhold, så blir vist heller intet andet tilovers for mig.

Kongen.

Dertil har De et for helligt kald, prinsesse.

Prinsessen.

Se så! — D. maj. er skald, og en sådan er det tilladt at sværme for idealer. — Men et folk er også poetisk; det vil gjærne se sig glansfuldt repræsenteret, gjærne betale derfor, — dette er dets poesi.

Kongen.

Er De sikker på det?

Prinsessen.

Fuldkommen sikker! Det er det en ære!

Kongen.

Så sætter jeg min ære imod! Og min ære forbyder mig — til ære for mit folk og dets poesi — længer at betjene mine slotte, min garde og mit hof; — *voilà tout!*

Prinsessen.

Beste konge, en særegen stilling gir særegne pligter!

Kongen.

Da kjender jeg højere pligter! — Men prinsesse, skal vi to, i ramme alvor —?

Prinsessen.

Ja, der er noget i dette, som ikke må lees væk. Traditionen, erfaringen fæster det som en sandhed, at kongen, majestæten, skal i afsondret værdighed, bag en borg af rigdommens, rangens, den arvelige adels mænd, være lovens siste afgjørelse, være det i glans og skjønhed. Træder han ud af trylleringen, tabes lovens autoritet.

Kongen.

Har D. kgl. højhed spist frokost?

Prinsessen.

Nej.

(Brister i latter.)

Kongen.

Hvis De havde spist frokost, skulde jeg med fornøjelse ha gi't Dem et kursus i historie; — men på fastende hjærte vilde det være grusomt.

Prinsessen
(rejsende sig).

Hør, — De var sådan en morsom konge og er på et års tid blet så kjedelig.

Kongen
(som rejste sig samtidig).

Allersomdejligste prinsesse! Skulde jeg virkelig i Deres øjne stige eller falde, eftersom jeg tog min gardesnabel på eller min hofhale af?

Prinsessen.

I mine —?

Kongen.

Eller i nogens? — De kjender historien om kejserens nye klæder —?

Prinsessen.

Ja.

Kongen.

Vi bedrager ingen længer med dem.

Prinsessen.

Men vil alle forstå dette?

Kongen.

De forstår det jo?

Prinsessen.

Altså mængden og jeg, jeg og mængden — meget smigrende!

Kongen.

Guderne bevare mig for at slå D. kgl. højhed sammen med den store hob; men —

Prinsessen.

Det har allerede vist sig, at D. maj. ikke beholder samme værdi i alles øjne som i mine, — hvad De så falder på!

Kongen.

Har jeg en særskilt plads i D. kgl. højheds hjærte, så vær viss på, at De —

Prinsessen.

... Jeg skal afbryde Dem for at spare Dem for en usandhed! Ti for at få en særskilt plads i D. maj.'s hjærte må man ikke som jeg beundre Dem; nej, tværtom rope højt: »jeg foragter Dem!« — *Au revoir!* —

Kongen.

Slemme, skrækkelige, farefulde —

Prinsessen.

— alvidende, allestedsnærværende prinsesse!

(Går efter en dyb bøjning.)

Kongen.

Trods alt: mit hjærte følger Dem —

Prinsessen.

— på døren! — Ja, jeg ved det. — Grevinde!

(Hun forsvinder.)

FJERDE MØDE.

Kongen. Falbe (en gammel herre, civilklædt).

Kongen.

Det var som pokker —?

Falbe

(bag kongen).

Deres majestæt!

Kongen

(rask om).

Å! De er der?

Falbe.

Ja. Vi har spaseret i parken i længere tid. Men D. maj. var opta't.

Kongen.

Ikke opta't; — men jeg har døvet min sjæl i snak. Spændingen var for stor. — Så de er der! Begge? —

Falbe.

Begge.

Kongen.

Virkelig! (Betagen.) Hør ... vent — Jeg kan ikke straks — ... Hvad er det dog, som kommer over mig?

Falbe.

Er D. maj. ikke vel? ... De blir så bleg.

Kongen.

Mine nerver er vel ikke, som de skulde være. — — Er her vand i nærheden? —

Falbe
(forbauset, pegende).

Det store vandspring —?

Kongen.

Det er jo sandt; det er jo sandt! — Jeg kan virkelig ikke samle mig. Min mund klæber også ... Hør ... jeg går derhen, og så ... så fører De ... imens damerne herhid. — — Hun er her! Hun er her! (Går til højre; vender sig.) Glem ikke at lukke den indre park!

Falbe.

Nej, naturligvis.

(Kongen af til venstre, Falbe til højre.)

FEMTE MØDE.

Falbe. Baronesse Marc. Clara Ernst. Siden kongen.

Falbe
(til damerne).

Hs. maj. er her om et øjeblik.

(Han går til højre.)

Clara.

Men du går ikke længer bort, end at jeg kan rope på dig.

Baronessen.

Nej, nej. — Vær nu fattet! Der kan intet ske.

Clara.

Og dog er jeg bange!

Baronessen.

Der er kongen.

Kongen

(hilsende).

Mine damer, undskyld, at jeg har ladet Dem vente. Jeg er meget taknemlig over, at De er her!

Baronessen.

Det er også ene på D. maj.s højtidelige løfte, —

Kongen.

— som jeg ubrødelig skal holde.

Baronessen.

Jeg har opfattet det, som De ønsker at tale med frøkenen i enrum —?

Kongen.

Deres nåde behøver bare at bestige den haug her. Jeg vil anbefale den udsigt, som der findes.

Baronessen.

Samtalen kan vel ikke vare længe?

Kongen.

I så fald tilader jeg Deres nåde at afbryde os.

(Følger hende ud.)

SJETTE MØDE.

Clara. Kongen.

Kongen.

Må jeg endnu en gang få takke Dem, og Dem særskilt, for, at De har været så god at indrømme mig dette møde.

Clara.

Det blir det eneste.

Kongen.

Jeg ved det. De har ikke villet svare mig på noget af mine breve —

Clara.

— Jeg har ikke læst dem. —

Kongen.

Så stod for mig intet andet tilbage end at henvende mig til baronessen; ti De måtte høre mig, frøken.

(Taushed.)

Clara
(skjælvende).

Hvad har D. maj. at sige mig?

Kongen.

Ja, frøken, således på én gang kan det ikke komme. De vil ikke behage at ta plads?

Clara
(blir stående).

Kongen.

De skal ikke frygte. Jeg vil Dem intet ondt; jeg kan ikke ville Dem noget ondt.

Clara
(med tårer).

Hvad kalder De da den forfølgelse, som nu har varet i over ét år?

Kongen.

Havde De værdiges at læse et eneste af mine lange, mange breve, De havde vidst det. — Jeg kalder det en følelse, som er stærkere end —

Clara
(vender sig for at gå).

Kongen
(bange).

Nej, frøken, for alt, som er Dem kjært, forlad mig ikke!

Clara.

Så må De ikke fornærme mig!

Kongen.

Er dette fornærmelse, så er vilkåret svært.

Clara.

Svært? — Nej, hvad De har gjort mod mig, det er svært! —

(Gråter.)

Kongen.

Gråt ikke, frøken! — De ved ikke, hvor ondt De gjør mig.

Clara
(harm).

Men ved De, hvad det er at forsøge på at ødelægge en ung piges rygte?

Kongen.

Jeg gjenta'r det, at nu gjør De mig uret.

Clara.

Uret? — Du store gud! Ved De, hvem jeg er?

Kongen
(tar hatten ærbødig af).

De er den kvinde, jeg elsker.

Clara
(stille, værdig).

De har højtidelig lovet ikke at fornærme mig.

Kongen.

Så sandt solen nu falder gjennem efterårsløvet på Dem og mig, jeg vil ikke, jeg kan ikke fornærme Dem. — Men jeg skal rette mig efter Deres ønske.

Clara.

Når kongen siger sådant — som De nys — til en fattig liden lærerinde, da er det ikke alene en fornærmelse; men det er så fejgt, så lavt! At De har hjærte til det, efter hvad De har gjort mod min far!

Kongen.

Deres far? — Jeg?

Clara.

Ved De da virkelig ikke, hvem jeg er?

Kongen.

Jeg forstår ikke —?

Clara.

Jeg mener, hvis datter jeg er?

Kongen.

Jeg ved bare, at Deres fars navn er Ernst. (Med ét.) Skulde De være en datter af —?

Clara.

Professor Ernst.

Kongen.

Republikaneren?

Clara
(langsomt).

Ja. (Taushed.) Og behøver jeg at minde D. maj. om, at han blev dømt for — majestætsforbrydelse? Hvorfor? Han advarede universitetets ungdom mod kongens slette eksempel! (Taushed.) Han blev dømt til mangeårigt fængsel. På flugten derfra brak han begge sine ben. Han lever nu som krøbling, landflygtig, — lever af mit arbejde. (Taushed.) Hans liv har De ødelagt. Og så prøver De også på at ødelægge mit!

Kongen.

Frøken!

Clara.

Det er harmeligt, at jeg gråter. Det er ikke af medlidenhed med mig selv eller med min far; men det er, fordi al denne hjærteløse uret oprører mig!

Kongen.

Gud er mit vidne, at kunde jeg gjøre denne uret god igjen —! Men hvad kan jeg —?

Clara.

La' mig få være i fred, så jeg kan få arbejde, — det kan De! Og mere forlanger ingen af os — af Dem!

Kongen.

Jeg må få gjøre mere end dette! ...

Clara
(afbrydende).

Nej! — Kan De da ikke forstå det, at den pige, kongen efterstræber, ikke kan være lærerinde? Det eneste, De når, er at ta det brød fra mig, hvormed jeg føder min far. — Å, min gud!

Kongen.

Men, frøken, jeg mener jo ikke at —

Clara
(afbrydende, stærkt).

At De ikke har så meget af en mands hjærte, at De skammer Dem!

Kongen.

Ja, sig mig alt!

Clara
(stolt).

Jeg har intet mere at sige Dem. Det var dette!
(Vil gå.)

Kongen.

Nej, gå ikke! De har jo endnu ikke hørt mig! De ved jo ikke, hvad jeg vil Dem?

Clara.

Skjændsel!

Kongen
(efter, hastig).

De er i en grænseløs misforståelse! Havde De bare læst et eneste af mine breve, så havde De vidst, at De stod foran en, som De har ydmyget! ... Ja, se ikke så vantroende på mig! Det er sandt, så vist som jeg ved Dem er bragt til at ville sandt! — De tror mig ikke? (Fortvilet.) Hvorledes, hvorledes skal jeg —! En mand, som har trodset Deres foragt i over et år, og holder fast ved Dem uden at få se Dem, uden at få et ords svar, forsagende alt andet, — han kan dog ikke bare gjøre dette af letsindighed! — Heller ikke dette tror De?

Clara.

Nej.

Kongen.

Men så gives der dog enkelte almene sandheder, som De, Ernst's datter, må kunne tro! Jeg spør Dem da, om De kan forstå, hvorledes en mand blir slig, som jeg var, den gang jeg gjentagende fornærmede Dem? De kjender dog af Deres fars bøger den unaturlige naturlighed, hvormed en konge opdrages? Den sjælenedelæggende selvbeskuelse, som forhold og alle mennesker

truer ind på kongebarnet, så han endog i sine drømme blir et dobbeltmenneske? Den slibrighed, hvori hans ånd daglig glider, såsom alt godt omkring ham gjøres på udstilling, alt ondt gives et forskjønnende skin af finhed, ånd, latter? Tror De, at en ung konge, der stormer ud i livet, som jeg gjorde det, har noget til sin undskyldning, noget, som intet andet menneske kan føre til sin?

Clara.

Ja, det tror jeg.

Kongen.

Tror De da, der er nogen løgn i den stilling, han som konstitutionel konge træder ind i? Og at den er så åbenbar, at stundom kan han selv føle den? For bare at nævne det første og største: kaldet. Kan et kald være arveligt? Kan verdens første og største kald være arveligt?

Clara.

Nej!

Kongen.

Nej. Tusene gange nej!

Sæt nu, at han føler det? Sæt, den unge konge kjender, dels klart, dels dunkelt, en del af den løgn, han står i, at han væmmes ved den, at han flygter for den ind i et lystigt liv? Tror De ikke, mangen en brav prins har gjort det? — Kan det ikke tænkes, at just han, som gjør det, har noget godt i sig? — — kan det ikke?

End om han så en morgen, solen falder ind i rummet efter en nattesvir, — og skinner på et ord, som står derinde, sagt ham samme nat, — et sandt ord —

(Stanser.)

Clara

(ser forundret op).

Kongen.

— — »Jeg foragter Dem!« — —

Clara
(gjør en bevægelse).

Kongen.

Et sligt ord kan brænde megen løgn ud! — Og den mund, som har sagt det, kan en længes efter at få i tale.

Aldrig har noget menneske hadet kilden til sin fornyelse.

Havde De læst et eneste af de breve, som det var mig en trang at skrive, selv om de ikke blev modtagne, — De vilde ikke ha kaldt dette en forfølgelse.

Clara
(tier).

Kongen.

Og forfølgelsen mod Deres far —? Jeg vil ikke undskylde mig; men dog minde om, at lov og domstol har kongen intet med. Jeg nærer agtelse for Deres far.

Clara.

Er det sandt?

Kongen.

Og det er just en af løgnene, at han blir dømt for at sige om mig, hvad jeg tusene gange har sagt om mig selv!

Clara
(ser prøvende på ham).

Kongen.

Havde De bare læst et eneste af mine breve! — eller den lille digtsamling, jeg tilsist sendte? — Da De ikke modtog brevene, tænkte jeg, at en trykt bog —

Clara.

Jeg modta'r ikke anonyme gaver.

Kongen.

Jeg indrømmer, at De var på Deres post, skjønt jeg ikke tilstår, at digtene var af mig! — Får jeg læse et?

Clara.

Jeg forstår ikke —?

Kongen.

Ét, jeg har sat mærke ved ... for Dem? Det beviser, hvad De ikke vil tro.

Clara.

Når det ikke er af Dem?

Kongen.

Mærket, jeg har sat ved det, godtgjør, at tankegangen vedkommer mig.

Clara
(ser op).

Kongen.

Bliv ikke altfor forundret, frøken! (Tar et ganske lidet hefte frem.) Det hænder jo undertiden, at vore tanker finder et så heldigt udtryk hos en anden, at vi tilegner os det for livet. (Blader.) Det står meget snart over. — Tør jeg?

Clara.

Dersom jeg fattede —

Kongen.

Hvorfor jeg vil det? Simpelt hen, fordi De har forbudt mig at tale — og har forbudt mig at skrive; men ikke endnu at læse —!

Clara
(smiler. — Stilhed).

Kongen.

Ved De, — — en liden begivenhed i mit liv, ikke så liden endda, indtraf nu, — nu netop?

Clara.

Hvad er det?

Kongen.

Jeg så Dem for første gang smile.

Clara.

D. maj.

Kongen.

Men, frøken, er også det en fornærmelse at se Dem smile?

Clara.

Men skal jeg endelig høre digtet, kan så ikke også baronessen —?

Kongen.

Høre det? Med fornøjelse; — men ikke samtidig! Jeg ber! Ti jeg er en meget slet forelæser. De kan få det med til baronessen, om De synes?

Clara
(smiler).

Kongen.

Tør jeg?

Clara.

Der er vel intet i det, som —

Kongen.

De kan afbryde mig, når De selv synes! — Det heder Den unge fyrste, og det skildrer ... nu ja, jeg skal intet sige, uden at De må være af den godhed at sætte Dem, forat jeg selv kan få sætte mig; ti står jeg, begynder jeg ovenikjøbet at deklamere, og det gjør jeg ganske forskrækkelig. — De kan jo rejse Dem igjen!

Clara
(smiler og sætter sig).

Kongen
(sættende sig).

Altså: »Den unge fyrste«. (For sig.) Jeg kan neppe ånde! — —

For tidlig smigret, derfor tidlig træt.

(Afbryder.)

Vent lidt, frøken! Jeg lider stundom af ...

Clara
(rejser sig).

D. maj. er ikke vel?

Kongen
(rejser sig også).

Fuldkommen! Det er bare ... Nu ja:

(De sætter sig. Han begynder. I begyndelsen gjør han et ophold mellem hver linje.)

For tidlig smigret, derfor tidlig træt,
for tidlig stor og derfor tidlig mæt,
han så i æren bare folkenykker,
i magtens optog bare narrestykker.

Han flydde løgnen for at vælge livet,
det fuldt omfavnende! Han gav sig hen
til skjønne kvinder og til glade mænd; —
hvad han begjærte, blev bestandig givet.

Bestandig givet, — til en dag en mø,
til hvem han hviskede med drukne blikke:
»For din besiddelse jeg kunde dø!« —
hun stille vendte sig, hun svarte ikke.

Han satte alting på at vinde denne!
Men da hun stanste ham med høj foragt,
(Et kort ophold.)
det var, som dommen om hans liv blev sagt. —
Det faldt isammen for hint ord af hende.

Hans følge spredtes, og en slummer faldt
på kongeborgen. (Ophold.) Ene han fik våge
i savn, i anger, og en nattung tåge
af frygt, af tvil formørkede ham alt.

Da sken hun gjennem! Og i denne milde,
barn-milde glans han bad: Hvis blot du vilde,
og hvis det endnu ikke var for silde —

(Han tvinges af en brat bevægelse til at stanse, rejser sig, går. Clara har også rejst sig.)

Kongen
(kommer igjen).

Undskyld, — det var ikke min agt at opføre scener. — Men jeg kom til at tænke på —

(Må atter afbryde og går atter. Han opholder sig lidt i baggrunden, før han kommer nedover igjen.)

Det er, som De hører, frøken, ikke egentlig noget digt, d. v. s. ikke skrevet af en skald. En sådan vilde

ha løftet det ... Det er tørt —. Og så har jeg ikke nerver rolige nok ... Ja, undskyld, undskyld!

Clara.

Har D. maj. mere at sige mig?

(Stilhed.)

Kongen.

Om jeg har mere at sige Dem? —

Clara.

Undskyld!

Kongen.

Nej, undskyld De! — — Men De vil dog vel heller ikke, at jeg skal lyve for Dem?

Clara
(bortvendt).

Nej.

Kongen.

De har ingen tillid til mig. (Bevæget. Dæmper det.) — — Ære den dag, De forstår, frøken, at det eneste i verden, jeg nu trænger, — det er et menneskes tillid?

Clara.

Den, der har talt som D. maj. idag, trænger sikkerlig noget mere.

Kongen.

Også mere, ja; men først — et eneste menneskes tillid!

Clara
(undvigende).

Dette forstår jeg ikke —

Kongen
(afbrydende, bevæget).

De har ikke levet så forholdsløst som jeg.

Clara.

Men her er jo en hel gjærning at ta forhold til.

Kongen.

Jeg har en gang læst om en elektrisk ledning ind i et undermineret fjæld, fyldt af krudt. Bare et lidet

tryk på en liden knap, og den store klippe gik i millioner stykker.

Se, alt er færdigt! Men det lille tryk ... er det, jeg venter på!

Clara.

Billedet er noget vilkårligt.

Kongen.

Og er dog kommet så uvilkårlig, — ja, som De nu bryder den kvist af. — Enten dette, — eller der sker intet, ingen sprængning! Så farvel! Så la'r jeg mig selv synke.

Clara.

Synke?

Kongen.

Nå, — ikke som i romanerne, — ikke engang som en sten går tilbunds; men som en drømmer i skogåndernes fang ... med et eneste navn i minde. Verden skal da få skjøtte sig selv.

Clara.

Men det er jo letsindigt?

Kongen.

Javist er det så! Men jeg er letsindig. Alt på ét kort!

(Stilhed.)

Clara.

Så gid det måtte vinde!

Kongen.

Forvoven i at håbe er jeg i det mindste, — og stundom synes jeg at være viss også.

Clara.

Dette er en yndig morgen.

Kongen.

— for en efterårsmorgen at være; De har ret. Og ingensteds som i denne park.

Clara.

Men jeg forstår dog ikke rigtig den længsel, som —

(Stanser.)

Kongen.

— som sætter vilkår? Enhver tar det på sin vis. For mig må livsplanen ha noget gjemt inderst inde, som fortryller. Det er æstetisk, ja. Men folk af gamle, forkjælede slægter blir æstetikere. Denne gang drømmer jeg om et borgerligt, vel afstængt hus, som er mit, — hvorfra jeg går til mit arbejde, og hvorhen jeg tyr tilbage som i et fang. Der er knappen på den elektriske ledning, forstår De! Når jeg får det, ja, da er trykket der også! Da springer klippen!

Clara.

Har De læst min fars bog: Det folkelige kongedom?

Kongen.

Det er den, som har vakt mig.

Clara.

Den blev skrevet i min barndom. Jeg kan derfor sige, jeg er vokset op i tanker, som ... som dem, jeg har hørt idag. Alle gjæster i vort hus måtte tale med om dette.

Kongen.

Så hørte De sikkerlig også kronprinsens navn ofte nævne?

Clara.

Der er vist intet andet blet så ofte nævnt i vort hus. — Bogen, tror jeg, blev udtrykkelig skrevet for Dem.

Kongen.

Jeg kan føle det, når jeg læser den. — Ja, havde man gi't mig den dengang! — — Husker De, at også Deres far gjør alle reformer afhængige af, at den fyrstelige ring er brudt? At kongen, som han siger, blir gift med sit folk, ikke til venstre hånd, men i fuld sandhed?

Ingen kan tænke med sit folk, som lever afsondret fra det i et stort slot hos en fremmed prinsesse. Der leves ikke nationalt bag et kurrende hof i udenlandsk ceremoniel.

Clara
(bortvendt).

De skulde ha hørt far! Når han talte om det!

Kongen.

Og dog har han forladt det?

Clara.

Han blev republikaner.

Kongen.

Ja.

Clara.

Min far blev så skuffet.

(Stilhed.)

Kongen.

Det undrer mig stundom, at ikke alle er blet republikanere! Kongerne skulde forstå det.

Clara.

Det gjøres dem så vanskeligt af omgivelserne.

Kongen.

Ser De, at også af den grund må begyndelsen på en reform være hjemmet. Tror De, en konge, som hver dag gik til sin gjærning fra et hjem, i alle dele som folkets andre hjem, i længden kunde gå fejl?

Clara.

Der er så mange forskjellige hjem.

Kongen.

Jeg mener et, hvori der er kjærlighed ... i stedet for statshensyn; hygge ... i stedet for ceremoniel; sandhed ... i stedet for smiger. Jeg mener ... ja, jeg vil ikke lære en kvinde, hvad et hjem er.

Clara.

Det er vel, som vi selv er.

Kongen.

Naturligvis; — men da især, som kvinden er.

(Stilhed.)

Clara.

Nu er solen ganske stærk.

Kongen.

Men den har dog møje med at trænge igjennem løvet her.

Clara.

Når solen falder som nu, og løvet skjælver ... det synes jeg er så vakkert.

Kongen.

Det er sandt. — Nej, hjemmet er det kosteligste, som et folk har skabt. Dets nationale ejendommelighed har både minderne og mulighederne i sig.

Clara.

Jeg forstår nu bedre, hvad De mente før.

Kongen.

At jeg vil begynde med begyndelsen?

Clara.

Ja.

(Taushed.)

Kongen.

Jeg kan ikke anderledes. Ellers kommer en også så let på vivank; blir fanatiker i det, man vil; eller fantast.

Clara.

Jeg tror, De har ret. Havde mor levet —

(Stanser.)

Kongen.

Så havde også Deres far ta't det anderledes end i siste tid? — Var det det, De vilde sige?

Clara.

Jeg har undertiden tænkt det. (Taushed.) Hvor her er stilt!

Kongen.

Vi er vist ganske alene. Vi og vandspringet.

Clara.

Det er på tide at søge baronessen.

Kongen.

Hun er oppe på haugen der. Skal jeg hente hende? — Eller: De holder af en stor udsigt?

Clara.

Ja.

Kongen.

Så lad os gå derop sammen!

(De går.)

TREDJE MELLEMSPIL

Musik. En skyegn, så fuld af væsener, at de sees hode ved hode i det uendelige, hvorhen man end skuer. Musikken jubler og går over i følgende hymne:

Du, som fødte alt, der føder
evig voksende, — du møder
siste skud med åben favn!
Du, som alt gav egen vilje,
ved, at denne pagtens lilje
skjød af grunden i dit navn.

Lad den dugges, lad den skjælve,
mens den vokser under hvælvet,
blot den bøjer mod din hånd,
så den blomstrer i sin fylde
ind blandt ånderne, som hylde
dig, du fader, ånders ånd.

Taust de vandre
med hverandre,
nyfødt af den stærke vår,
som fra første morgen går,
alt foryngende i livet,
og som tabes, og som vindes,
men hvor sjæle sammenbindes,

har sin største blomstring givet.
  Taust de vandrer. Ej engang
øjet taler. Ti en klang
deres sjæle har fornummet
af den verdensharmoni,
som med lyset selv brød rummet
i tilværelsernes gry.
  Skaberstor
  over jord
som en solens sang den for.
  Taust de vandrer. Klangen runden —
vover øjet, vover munden
end at tale.
                    Men på stunden
taler alt! Det toner, svinger,
blomstrer, dufter, skinner, ringer,
lød og lyd er sammenføjet,
går i ét med alt, de tænker,
i én skjønhed, i én højhed, —
himlen sig på jorden sænker.

Men i dette store stævne
livet åbnes, vejen stråler,
en uendelighedsevne
kræfterne og kaldet måler.

TREDJE HANDLING.

Åben plads i en stor by. Kvæld, og pladsen dårlig oplyst. Til højre en fritliggende stor bygning, stærkt oplyst; en trap fører ned fra den. Sammenhængende balkon over porten og trappen. Pladsen står fuld af folk. I baggrunden på det underste fodstykke af en rytterstatue står e n m a n d og synger, ledsaget af sin egen guitar og flere instru-

menter. Visen høres allerede, før tæppet går op. Cigarer, appelsiner o. s. v. bydes rundt ved opropere.
(I de par første vers synges omkvædet næsten alene af foredrageren og følges at latter; men så synger flere og flere med. Der er i det hele stærkt medspil, idet visen synes at være kjendt.)

Den unge prins han lå på knæ
og bad og bad og bad.
Men pigen svared listelig:
»Jeg tror dig ej, din rad!«

(Mellemspil.)

Hun vidste, kjærlighedens magt
er stræng, er stræng, er stræng,
så tronen selv i al sin pragt
sig nejer for en seng.

Den unge prins han svarede:
»Jeg ægter dig på stand!«
Men pigen mente spottelig:
»Kanske til venstre hand?«

(Mellemspil o. s. v.)

»Nej, til min højre! sjældne mø!
min dronning kom og vær!«
Men pigen svared: »Pine død!«
og tabte så sit vær.

(Mellemspil o. s. v.)

Hun kom sig, sukked: »Ædle mand,
prinsesserne blir gal';
de sidder jo i alle land
og venter på gemal?«

(Mellemspil o. s. v.)

Han svared: »Pyt!« — »Men fristerne,
de vandt så ofte før?« —
»Hvem mener du?« — »Ministerne?«
— »Dem jager jeg på dør!«

»Men tænk dig, generalerne
og adel, hof og præst,
de hænge vil med halerne
og sky os som en pest?«

»Vær uden frygt! Jeg laver dig
ti-elve ny dusin,
som bukker sig og maver sig
i nådens nye skin.« —

»Og husk, republikanerne?
Min egen far? — Husk, de —?«
»Hvem galer højst af hanerne,
minister la'r jeg bli.«

»Men sæt nu, folket slår sig tvær? —
og nægter hyldning?« — »Pyt!
En orden hist, en titel her,
og resten hylder frit!« —

»Så gir jeg mig!« — »Hurra, hurra!«
Han kom med blide hop. — —
»Nej, vent, min kjælne kongedreng,
nej, dronning først, — stop, stop!«

(Mellemspil.)

Hun vidste, kjærlighedens magt
er stræng, er stræng, er stræng,
så tronen selv i al sin pragt
sig nejer for en seng.

(Efterat nogle vers er sungne, begynder følgende samtale, som afbrydes af omkvædet, men tages op igjen.)

En ældre herre til en do.

Hvad foregår her?

Anden ældre herre.

Jeg ved ikke. Jeg kom netop.

En håndværker.

Jo, kongen kommer med hende her forbi.

Første ældre herre.

Han kommer med hende forbi her? Til kuren på slottet?

Håndværkeren.

Ja.

Anden ældre herre
(tagende sig en pris).

Og så vil de derinde i adelsklubben demonstrere, kan jeg tænke? Pibe — eller hvad?

Håndværkeren.

De siger så.

Første.

Hele adelen har jo besluttet at udebli' fra kuren?

En fin herre.

Enstemmig besluttet.

En kone.

Å skidt!

Den fine herre.

Hvad siger De?

Konen.

Jeg siger, at til at forføre borgerlige døtre nedlader de sig nok, de derinde. Men til at ægte dem nedlader de sig ikke. Men se, det gjør kongen.

Håndværkeren.

Det var, skam, bedre, om han ikke nedlod sig til det, han med.

Konen.

Jeg kjender folk, som siger, hun skal være rigtig et agtværdigt menneske.

Den fine herre.

De har nok ikke læst aviserne?

Første gamle herre.

Hm; — vi bør være lidt forsigtige med at tro aviserne.

Anden gamle herre
(byder pris).

Det glæder mig at høre! — Her er så meget kunstigt. — Som nu den liderlige vise!

Konen.

Ja, den er laget derinde, den; jeg ved det.

Den fine herre.

De får vogte Dem for, hvad De siger, De!

Konen.

Jeg siger bare, hvad jeg ved, jeg.

Flink
(træder op ved siden af sangeren).

Slut med denne stygge vise! Jeg vil tale til dere!

I mængden.

Hvem er det?

Flink.

I kjender mig ikke. Jeg har aldrig talt offentlig. Allermindst under et gadeopløb.

I mængden.

Hvorfor gjør du det, da?

Flink.

Fordi jeg er pålagt at gjøre det!

(Adelsklubbens balkon og trap og vinduer fyldes. Støj.)

I mængden.

Hys! Lad os få høre!

Flink.

Hør mig, godtfolk! Mig kjender De ikke. Men De kjendte engang en høgvækst kar med langt, hvidt hår og stor hat, som ofte talte til dere, og det var professor Ernst.

I mængden.

Leve professor Ernst!

(Der ropes.)

Flink.

Han blev, som De ved, dømt til tugthus for majestætsforbrydelse; rømte, men brak sine ben. Nu lever han i landflygtighed, en helseløs krøbling.

I mængden.

Han har fåt amnesti.

En anden i mængden.

Ingen ved, hvor han er.

Flink.

Jeg ved, hvor han er. Just han har pålagt mig at tale til dere idag.

Fra adelsklubben.

Bravo!

I mængden.

Er det han? Leve professor Ernst!

Fra adelsklubben.

Stille dernede!

Flink.

Han har pålagt mig, at den dag hans datter skal forestilles på slottet som kongens trolovede brud, den dag og på et sted, hun kjører forbi, skal jeg stige op og sige: — dette gjør hun mod sin fars vilje, mod hans indstændige bøn og befaling.

(Fra adelsklubben voldsomt „bravo!" Også i mængden høres: „Det kunde vi tænke!")

Flink.

Jeg er pålagt at sige offentlig, at han foragter og forbander hende for dette!

(Fra adelsklubben nyt „bravo". Fra mængden: „Jøs!" og „Det var stygt!" — „Nej, det var ret!" Larm.)

Flink.

Stille, godtfolk!

En ung mand i mængden.

Kan jeg få gjøre et spørsmål?

I mængden.

Nej! — Jo!

(Det gjentages; latter.)

Flink.

Værs'go!

Den unge mand.

Professor Ernst er den, som har bedt kongedømmet om at gå denne vej.

Flere i mængden.

Hør, hør!

Flink.

Og blev til tak kastet i tugthuset og er nu en dødssyg krøbling. Ingen har været værre medfaren af kongedømmets lejesvende. Og så går hans datter hen og gjør sig til dronning!

Grev Platen
(fra adelsklubbens balkon).

Der skal ikke stort mod til at dadle hende. Nej, sig, det er den letfærdige konges skyld, altsammen!

(Voldsomt spektakel. „Væk med ham!" høres fra adelsklubben.)

Flink.

Jeg havde noget at sige om dem, som ... Men skaf først fred derborte i adelsklubben først!

I mængden.

De slås der!

(Latter. Derindefra støj. Man hører tydelig grev Platen rope: „Lad mig være! Slip mig!" Og andre: „Lad ham ikke komme ud!" „Han er fuld!")

Grev Platen
(kommer ud på trappen uden hat og forreven).

Jeg vil tale til dere! I er bedre end det pak derinde! (Bravorop.) Jeg siger, kongen kommer her forbi nu snart med et kvindfolk. (Bravorop, latter; alle trænger til; politi vil ha ham ned; slagsmål.) Pib, når han kommer! — („Ner me'n!" og „bravo!" og „hurra!" høres om hinanden.) — Jeg, grev Platen, siger det: Pib, hyl, gjør kattemusik, når han kommer! Han besudler tronen! Jeg, grev Platen, siger det! — („Leve grev Platen!" — „Leve kongen!" høres mod hverandre. Slagsmål. Greven rives ned og op et par gange og taler, hver gang han kommer op.) — Han besudler

tronen. Han vil ægte en majestætsforbryders datter! Fy! — Jeg, grev Platen, siger det! Her er jeg! o. s. v.

(Horn høres. Rop: „Der er kongen!" „Nej, det er kavaleri! — Kavaleri kommer! Kavaleri! Pladsen skal ryddes!" Et skud falder. Skrig, flugt, hornsignal. — Tæppet falder.)

SCENEÆNDRING.

Hos baronessen; tarveligt.

FØRSTE MØDE.

En pige

(rækker baronessen et kort).

Baronessen

(læser).

Indenrigsministeren! — Lad ham komme.

(Iler mod ham.)

Gran

(træder ind).

Baronessen.

Velkommen tilbage, Deres ekscellence! — Har De så fundet ham?

Gran.

Ja, nu er han opdaget.

Baronessen.

Og De har talt med ham?

Gran.

Ja.

Baronessen.

Så må jeg hente datteren!

Gran.

For guds skyld —

Baronessen.

Hvad er det?

Gran.

Han er lige i døden!

Baronessen.

Hvad siger De?

Gran.

Jeg skulde melde Dem fra kongen, at han har bestilt ekstratog til kl. 10, — så lige fra kuren tar hun afsted til sin far. Kongen selv følger hende.

Baronessen.

Det var smukt af kongen!

Gran.

Altså — om De vilde gjøre alt istand til en natrejse?

Baronessen.

Ja.

Gran.

Og det, uden at frøkenen mærker det. Kongen vil ikke, hun skal vide noget om sin fars tilstand før kuren.

Baronessen.

Altså kuren skal finde sted?

Gran.

Skal finde sted. Efter kuren vil hs. maj. selv melde hende det.

Baronessen.

Derfor er jeg taknemlig. — Men hvad sa' professor Ernst? — Hvorfor har han ikke svaret på datterens breve? — Hvorfor har han gjemt sig for hende? — Er han virkelig uforsonlig?

Gran.

Uforsonlig? Han hader hende!

Baronessen.

Store gud!

Gran.

Og ikke alene hende, men alle, som har gjort fælles sag med kongen. Alle!

Baronessen.

Jeg kunde tænke det. — Behag at sætte Dem! —

Gran
(bukker, men sætter sig ikke).

Jeg talte først med hans læge. Han havde betænkelighed ved at slippe mig ind. På fjorten dage havde professor Ernst ikke kunnet røre sig. Men da jeg sa' mit ærend, og at jeg kom fra kongen, kom jeg ind.

Baronessen.

Hvorledes så han ud? Han har engang været en prægtig skikkelse.

Gran.

Han sad i en stor stol, værkbruden, sammenfalden. Men da han fik se mig og fattede, hvem jeg var, sandsynligvis også, hvad jeg vilde, — kunde han ikke alene røre sig; men han greb begge sine krykker og rejste sig på dem! ... Det magre, askegrå åsyn, de feberflammende øjne i hulningerne ... det svære hår og skjæg —

Baronessen.

Han må ha været forfærdelig —

Gran.

Som et flammende sværd ud af en sky! Det var fra hin side tilværelsen ... det var evighedens had!

Baronessen.

Jesus!

Gran.

Da jeg endelig fik mæle, hilste jeg fra hans datter og spurte, om hun måtte få se ham. — Der skjød noget dunkelt i hans øjne, der for et øjebliks farve over åsynet: »Hun skal få ...« han kom ikke længer; han tabte krykkerne og faldt om; der kom blod; lægen ilte til; det var længe, vi trodde, han var død.

Baronessen.

Men han kom sig?

Gran
(som har vendt sig, kommer igjen).

Gran.

Jeg ventede et par timer, før jeg tog tilbage. Da

meldte lægen, at han var vågnet, men at afgjørelsen vist ikke lod vente på sig — neppe et døgn.

Baronessen.

Det har grebet Dem?

Gran.

Ja.

Baronessen.

Men hvad mente han? »Hun skal få ...?«

Gran.

Jeg har studeret på det.

Baronessen.

Han kan dog ikke gjøre hende noget ondt?

Gran.

Han kan modtage hende, som han har modta't mig, hvis hun våger at komme.

Baronessen.

Når kongen er med?

Gran.

Just da!

Baronessen.

Ja, det vil jo være forfærdeligt! — men omstemme hende vil det ikke.

Gran.

Det må vi håbe!

Baronessen.

Jeg er sikker! Hendes karakterstyrke er grænseløs. — Den er faderens egen.

Gran.

Ja, dette er også min eneste trøst.

Baronessen.

Hvad mener De med det? — Det klinger så mismodigt?

Gran.

Jeg mener det, som sandt er: at på hendes karakterstyrke er alt stillet.

Baronessen.

At altså kongen ...?

Gran.

Her var meget at sige, fru baronesse; men undskyld, jeg har ikke tid denne gang.

(Bukker.)

Baronessen.

Hvorledes går det med valgene?

Gran
(stanser).

Godt; — hvis nu bare intet indtræffer!

Baronessen.

Hvad kunde indtræffe?

Gran.

Situationen er overlæsset; — man kan vente alt.

Baronessen.

De er bekymret, D. eksc.?

Gran.

Jeg har den ære at anbefale mig.

Pigen
(kommer)

Politiadjutanten, som fulgte D. eksc., ber om at få tale med Dem.

Gran.

Nu kommer jeg. (Til baronessen.) Der er arrangeret et slags gadeopløb her lige ved — foran adelsklubben.

Baronessen
(forskrækket).

Hvad siger De? — Skal ikke kongen der forbi?

Gran.

Bliv ikke bange! Også vi har truffet vore forholdsregler. — Frue!

(Går.)

ANDET MØDE.

Baronessen.

Han har gjort mig ræd ... Alt kommer på én gang! — Hun har havt en anelse om, at der fejlte hen-

des far noget ... jeg har mærket det; men hun har intet villet sige. —

Clara
(kommer, færdigklædt).

Baronessen.

Er du der, mit barn? Og færdig?

Clara.

Ja.

Baronessen
(ser på hende).

Nu — elegantere kongebrud har vist alle set; men en yndigere (kysser hende) — ingen!

Clara.

Der ruller en vogn ind?

Baronessen.

Det skulde være kongen!

Clara.

Det er jo for tidligt, men alligevel: — gud give, det var han!

Baronessen.

Er du bange?

Clara.

Nej, nej, — der er noget andet, — noget, som du ikke ... noget ... det er, som om en forfølger mig ... og jeg ved, hvem det er! ... Bare når kongen er her, har jeg fred! Gud give, det var han! —

(Går for at se.)

Pigen
(kommer ind).

En dame ønsker at tale med frøkenen.

Baronessen.

En dame?

Clara.

Nævner hun ikke sit navn?

Pigen.

Hun er tilsløret ... og meget elegant.

Clara
(bestemt).

Nej! — Jeg modta'r ingen!

Baronessen.

Ingen person, som vi ikke kjender. Du ved jo det!

Pigen
(nølende).

Men jeg tror, det er ...

(Døren åbnes, en tilsløret, højst elegant dame træder ind.)

Baronessen
(imod; bestemt).

Hvad vil dette sige? — Clara, gå! —

Damen
(slår sløret tilside).

Kjender De mig?

Clara. Baronessen.

Prinsessen!

Prinsessen.

De er Clara Ernst?

Clara.

Ja.

Prinsessen
(går stolt forbi baronessen).

Lad os være ene! (Baronessen går.) Før jeg tog til slottet, vilde jeg ta hid, — selv med fare for at træffe kongen.

Clara.

Han er endnu ikke kommet.

(Stilhed; den varer længe.)

Prinsessen.

Har De tænkt over, hvad De nu gjør?

Clara.

Jeg tror det.

Prinsessen.

Men jeg tror det ikke. — Har De læst, hvad bladene siger om det? Hvilken som helst af dagens aviser?

Clara.

Nej; — kongen har frita't mig for det.

Prinsessen.

Men de breve, som er sendt Dem! Ti jeg ved, man har skrevet Dem til.

Clara.

Kongen har også frita't mig derfor. Han modta'r brevene.

Prinsessen.

Ved De, her er udbrudt et folkeopløb lige ved?

Clara
(forskrækket).

Nej?

Prinsessen.

Man vil modtage Dem med piben, hujen, stenkast. (Da hun ser, det virker.) De ventede vel ikke sådant?

Clara.

Nej.

Prinsessen.

Hvad gjør De?

Clara
(ikke straks, og stille).

Jeg følger kongen.

Prinsessen.

Ja, det er en ærens vej, De der dra'r kongen ind på! — Og jeg siger Dem, den vil bli værre, jo længer frem! — De kan umulig ha beredt Dem på alt, De vil få at gjennemgå.

Clara.

Det tror jeg dog.

Prinsessen
(overrasket).

Hvad vil det sige? — Hvorledes?

Clara
(bøjet).

Jeg har bedt til gud.

Prinsessen.

Pyt! — — Jeg mener, De kan ikke ha overvejet,

i hvilken ulykke De styrter kongen? I hvilken skam og uro det hele folk? (Clara tier.) De er jo endnu så ung. De kan endnu ikke være aldeles forhærdet, — hvilken fortid De end har havt.

Clara
(oprejst).

Jeg har ingen dårlig fortid havt.

Prinsessen.

Så—å? — Hvilken fortid har De da havt?

Clara.

En lidelsesfuld, prinsesse; — en arbejdsom.

(Stilhed.)

Prinsessen.

Kjender De kongens fortid?

Clara
(bøjet).

Å—ja.

Prinsessen.

Deres blir dømt efter hans, — hvilken den så har været.

Clara.

Det vidste jeg! ... Og det sa' han mig.

Prinsessen.

Se, se! — Når det kommer til stykket, er det et offer, De bringer ham? — — Elsker De kongen?

Clara
(svagt).

Ja.

Prinsessen.

Nej, hør: elskede De kongen, da bragte De ham virkelig et offer! Vi er begge kvinder, vi behøver ikke at tale om det. — Men sandelig, det består ikke i at ville være dronning.

Clara.

Det er ikke jeg, som har villet det.

Prinsessen.

De har ladet Dem overtale? — — Enten bedrager

De Dem selv, min pige, eller De bedrager ham. Kanske har det begyndt med det ene og ender i det andet. Ti nu kan det ikke længer være skjult for Dem, hvem som her bringer offer. Han er jo for Deres skyld allerede overdækket med foragt.

Clara
(brister i gråd).

Prinsessen.

Angrer De det, så vis det, så vis det i gjærning!

Clara.

Jeg angrer det ikke.

Prinsessen
(forundret).

Hvad gjør De da?

Clara.

Jeg har havt det forfærdeligt. Men jeg ber gud om kraft til at tåle.

Prinsessen.

Lad være med dette! Det er en afskyelig uklarhed, halvt anger og halvt hykleri. Det ene således filtret i det andet, at det ikke mere er til at løse op. Men De må tro, vi andre forstår, at hellighed og det, — jeg ikke vil nævne, — passer ilde sammen! — Lad være med de kunster, siger jeg! Det irriterer mig.

Clara.

Prinsesse, vær ikke ond. — Jeg har det ondt alligevel.

Prinsessen.

Hvorfor i al verden så ture videre frem? — Er der uklarhed i det, så tag mod belærelse! — De har jo endog Deres far imod Dem?

Clara.

Ja.

(Kaster sig over en stol.)

Prinsessen.

Han har gjemt sig bort fra Dem. De ved ikke, hvor han er, hvorledes han har det, — krøbling og syg,

som han er. — Og De er samtidig balklædt, med rose i hår, — på vej til kur på slottet! Gjennem folkeopløb og foragt, over Deres syge far, frem for at bli dronning? Hvilken rå letsindighed! Hvilken formastelig sammenblanding af det, De tror er kjærlighed, pligt, offer, prøvelse, — med troløs ærgjærrighed!

Kongen? De stoler på kongen! — Kongen er skald. Han elsker det usædvanlige, opsigtvækkende. Modstanden pirrer ham. Just den driver ham til at tro sin kjærlighed uendelig.

En uge efter giftermålet er det slut. Hvis modstanden ikke var kommen, vilde det være slut før. Jeg kjender kongen bedre end De; ti jeg kjender hans troløshed. Den er ligesom hans kjærlighed — uendelig.

De er bevæget? Ja, det svider at se solen i øjnene. Jeg kan tale med derom. Jeg er alene kommet for at sige, hvad jeg ved.

Nu, jeg har set Dem, kan jeg sige, at jeg ved én ting mere, og den vil jeg også sige. Hvis De virkelig tillader kongens rige natur at forvilde sig ind i noget, som vil stanse hele hans bane, — da vender det i tidens fylde så forfærdelig om mod Dem selv, at De dør af det. Ti De har en natur, ser jeg, som troløshed, anger, foragt kan dræbe.

De ser så bønlig på mig? — Nej, jeg kan ikke ta et ord tilbage! Men det, jeg havde besluttet, før jeg kom hid, kan jeg nu sige: — for Deres fremtid skal jeg sørge. Jeg er ikke rig; men så sandt jeg står for Dem: De skal leve omsorgsløst til Deres død, og mere end det: i overflod. Ingen tak! Jeg gjør det for kongens skyld og det folks, jeg tilhører. — Det er min pligt. — De behøver kun nu at rejse Dem og følge til min vogn.

(Byder hånd.)

Clara

(som er gledet ned af stolen).

Var det så let, — da var det længst — længst sket.

Prinsessen
(vender sig; kommer igjen).

Rejs Dem! (Rækker hånden til hjælp.) Elsker De kongen?

Clara.

Elsker ham? Jeg er et moderløst barn. Jeg levede ensomt med en politisk forfulgt far; jeg delte fra tidlig hans idealer, og jeg har ikke siden sluppet dem.

Disse idealer bydes mig en dag. »Hvis jeg vil, skal de få liv!«

Der er noget stort i dette, prinsesse, noget almægtigt, — et kald fra gud selv. Derpå er jeg sikker.

Prinsessen.

Det er et digt, kongen har budt Dem! Et digt!

Clara.

Så vil jeg leve det digt! — Jeg har gi't det min sjæl, og jeg har styrket det i hans. Jeg har fra barn ikke havt noget andet.

Prinsessen.

Og De tror, det skal vare?

Clara.

Ja.

Prinsessen.

Det bør De også tro, frøken, — lige til han har nåd sit mål.

Clara.

Mener De giftermål, så vil jeg sige, at det er ikke vort mål.

Prinsessen
(forundret).

Hvad for noget?

Clara.

Vort mål er at udrette noget sammen; vor kjærlighed skal indvie det og omvokse det. — Ja, se på mig! Det er hans egne ord.

Prinsessen.

Dette svar? — — Denne tanke — —? Men hvad for en sikkerhed har De?

Clara.

For hvad?

Prinsessen.

For, at dette ikke er lagt ind i hans sind af Dem? For, at han ikke selv — flagrer bort? ...

Clara.

Om jeg behøvede nogen: han forsagede for min skyld sin fortid; over ét år ventede han. — Har han gjort det før? Han har vist ikke behøvet det!

Prinsessen
(gjør en bevægelse).

Clara.

Ti jeg rejser klage mod dem, som har forført denne »rige« natur, som De sa'! Mod mig kan den ikke rejses, prinsesse. (Stilhed.) Jeg stansede ham, så godt jeg kunde, da han kom til mig — som til de andre.

(Stilhed.)

Det er vist intet offer at bli hans hustru. Den, som elsker, kan ikke tale om offer. — Men i den stilling, jeg nu går ind i, blir jeg mer mistænkt end den simpleste i riget, mer hånet end om jeg var hans — frille. — Hvorledes har De selv talt til mig idag, prinsesse?

(Stilhed.)

Det er ikke offer at tåle sådant for den, man elsker. Det er heller ikke jeg, som har nævnt ordet; — og hvad offer, De mente jeg burde ha bragt, vil jeg ikke engang forstå, skjønt også jeg er kvinde.

Men vidste De, prinsesse, hvilken smertelig kamp jeg har gjennemgåt, før jeg fik kraft til at følge ham mod far og mod dere alle, — da talte De ikke til mig om at bringe offer. Da talte De overhovedet ikke til mig som idag. Ti De er ikke ond, og De mener det jo i grunden godt med mig.

(Længere stilhed.)

Prinsessen.

Dette er alvorligere, end jeg vidste. — — Stakkars barn, desto alvorligere vil skuffelsen bli!

Clara.

Ikke med ham!

Prinsessen
(i tanker).

Kan han være så forandret? — — Var det dette, som skulde kunne binde ham —? — — Kommer han selv for at hente Dem?

Clara.

Ja.

Prinsessen.

Hvad skal denne kur til? Hvorfor udæske rigets dignitarier? Når han så alligevel vil føre et simpelt borgerligt liv?

Clara.

Han vilde det så.

Prinsessen.

En spændende episode i hans digt! Hvorfor fik De ham ikke fra det?

Clara.

Fordi jeg holder med ham.

Prinsessen.

De ved måske ikke rigtig, hvad det er? Hvilken ydmygelse kongen må gjennemgå?

Clara.

Jeg ved bare, jeg synes om, at her falder fuld offentlighed, og jeg synes om, at han har mod.

Prinsessen.

Der er trods i dette. (Clara tier.) — — De går i den kjole? Vil De møde til kur med den kjole? (Clara tier.) Jeg siger, der er trods i dette.

Clara.

Jeg har ingen bedre.

Prinsessen.

Hvad vil det sige? — Kongen kan jo —? Spiller I komedie?

Clara
(undselig).

Kongen får ikke lov til at gi mig noget, — — ikke før —

(Stanser.)

Prinsessen.

Sørger han da ikke for Deres ophold her?

(Ser sig om.)

Clara.

Nej.

Prinsessen.

Det er baronessen —?

Clara.

— og jeg. Vi er begge lige fattige.

Prinsessen.

Ja, hun har jo mistet sin stilling?

Clara.

— for min skyld. Ja. — — Og De, prinsesse, som har kjendt hende — ti hun har også en gang været Deres lærerinde — kan De virkelig tænke om baronessen, at hun vilde være mig tro, — når hun ikke stolte på mig, og når hun ikke tænkte, det var rigtigt? — De viste hende sådan hån, da De trådte ind.

Prinsessen.

Jeg er her kommen op i den allerubegribeligste roman. — — Altså: Dem elsker kongen?

Clara
(bøjer hodet).

Prinsessen
(bestandig betragtende hende; stille).

Han kan elske … han kan gjøre lykkelig … han er strålende … Nu får vi se, om De skal lide for alt det, han har brudt … De er ikke den første, han har elsket.

Clara.

Prinsesse!

Prinsessen.

Ja, betænk det! — Der hefter tårer ved Deres lykke.

Clara.

Det er hårdt at bebrejde mig dem.

Prinsessen.

Undskyld mig! — Jeg mente det heller ikke. — — Der er endnu tid til at gjøre et større toilette. Om De ingen gave tør modtage af kongen; — af en anden? En konges brud — er dog en konges brud.

Clara.

Han har sagt mig, at jeg behøvede ikke mere.

Prinsessen.

I hans øjne vel ikke. — Men vi damer forstår sådant bedre. — Om alene et halssmykke? Tør jeg byde Dem dette?

(Vil løse sit.)

Clara.

Jeg vidste, De var god. — Men jeg tør ikke.

Prinsessen.

Hvorfor ikke?

Clara.

Fordi ... fordi man vilde tro —

(Brister i gråd. Stilhed.)

Prinsessen.

Hør, mit barn, det hele er vanvid. Men da det ikke kan ændres ... når nu kuren begynder, så stiller jeg mig ved Deres side og skal siden ikke forlade Dem. Sig kongen det! Farvel!

Clara

(mod hende).

Prinsesse.

Prinsessen

(modta'r og kysser hende. Hvisker.)

Har han heller ikke fåt kysse dig?

Clara
(ligeså).

Jo.

Prinsessen
(kysser hende én gang til).

Elsk ham!

(En vogn høres.)

Baronessen
(kommer).

Jeg hører kongens vogn.

Prinsessen.

Jeg vil ikke møde ham. — Baronesse! (Gir hende hånden.) Jeg kan komme ud den vej?

(Peger mod den dør, hvorfra baronessen kom.)

Baronessen.

Ja.

(De går ud af den.)

TREDJE MØDE.

Pigen
(melder).

Kongen!

Kongen
(civilklædt, uden ordener).

Clara!

Clara.

Min ven!

(De omfavnes.)

Kongen.

Hvad er det?

Clara.

Hvilket —?

Kongen.

Prinsessens vogn her?

Clara.

Jeg skal hilse dig fra hende. Hun gik nu —

Kongen.

— og hun —?

Clara.

— sa', at hun straks ved kurens åbning vilde stille sig ved min side og være der, til vi forlod slottet.

Kongen.

Er det muligt?

Clara.

Det er sandt.

Kongen.

Du har erobret hende! Ti hun kan erobres! Hun har hjærte, ånd. — Et stort forvarsel! — Så det tilbød hun! — — — Hvad vil adelen sige til det?

Clara.

Den blir jo borte?

Kongen.

Du ved det?

Clara.

Jeg ved også, at der er opløb foran adelsklubben.

Kongen.

Også det? — Og er ikke ræd?

Clara.

Jeg vilde kanske være det; — men der er noget andet, jeg er mere ræd.

(Trykker sig ind til kongen.)

Kongen.

Og det er?

Clara.

Du ved det.

(Stilhed.)

Kongen.

Har du følt uro for ham igså idag?

Clara.

Den hele dag, — uafladelig. Der må være hændt noget.

Kongen.

Ja, nu kan jeg sige dig, hvor han er.

Clara
(heftig).

Endelig! Har du fundet ham?

Kongen.

Gran har været hos ham.

Clara
(som før).

Gud ske lov! Er det langt herfra?

Kongen.

Ikvæld med ekstratog, lige fra kuren, tar vi begge derhen. Vi er der imorgen tidlig.

Clara
(kaster sig om hans hals).

Tak, tak! — Du er god. — Å, du er god! Tak! — Hvorledes har han det? Er han syg?

Kongen.

Ja.

Clara.

Jeg vidste det! — Og uforsonlig?

Kongen.

Ja.

Clara.

Jeg føler det!

(Gjemmer sig hos ham.)

Kongen.

Har du angst?

Clara
(heftig).

Ja!

Kongen.

Kjære Clara; når du får se ham, vil det kanske gå over.

Clara.

Ja, lad mig få se ham! Hvad han så siger, lad mig bare få se ham!

Kongen.

Inden tolv timer fra nu af! Og jeg skal være hos dig.

Clara.

Det er det skjønneste ved dig, at du er så god. — Å, at du er her! Denne angst var ikke til at holde ud!

Kongen.

Der står kamp om dig!

Clara.

Å! —

(Gjemmer sig igjen hos ham.)

Kongen.

Trøst dig! Snart er den slut!

Clara.

Jeg tror det selv. Ja, jeg ved det. — Lad os gå lidt!

Kongen

(gjør det).

Og flytte tankerne på noget andet! Ved du, hvorfra jeg kommer?

Clara.

Måske?

Kongen.

Fra vort lille hus i parken.

Clara.

Og vi kjørte der forbi igår.

Kongen.

Der vil du ha bare én omkring dig! Hvor du går, møder du tanker, jeg har tænkt om dig. Ser du ud af vinduerne, går du ud på altanen, — i hver fjældlinje, hvert elvesving — i sletterne, skogerne, buskerne, å, der er gjemt tusener af tanker om dig. — Kald på dem, »du jenta mi« ! — og de vil slå ring om dig! — Lad os sætte os!

Clara.

Det er som i eventyret, det.

Kongen.

Jeg er også eventyrets siste prins, skal jeg sige dig! (De har sat sig; hun på hans knæ.) Og du er den lille pigen, som er ført af gode ånder og kommer til det fortryllede slot og vækker ham. Han havde sovet troldsøvn i mange herrens år!

Clara.

I mange herrens år!

Kongen.

Egentlig er jeg ikke jeg, og du ikke du. Kongedømmet var trolddomsbelagt siden langt tilbage. I dyreham har det gjort lidenskabens gjærninger om natten og sovet om dagen. — Nu kommer den voksne folkebrud og løser ham ud.

Clara.

Virkelig! — Du finder så meget på for at narre min angst ifra mig. — Og det lykkes dig altid. — Men tilsist kan du tro, jeg er uden kraft og uden mod, fordi jeg har denne svaghed.

Kongen.

Du har mere styrke end jeg! Mere end alle, jeg har kjendt.

Clara.

Det er for meget. Men følte jeg ikke, at jeg havde nogen, da — vær viss på det! — vilde jeg ikke prøve på at følge dig.

Kongen.

Jeg skal forklare, hvordan du er! Nogle er så uhyre åndigere, finere end andre; deres hud er hundre gange nænsommere. Det er dette, som ligner svaghed. Men just disse dra'r kraft til sig af dybere lag med tusene fine rodtråde. De står ofte med frisk krone, når de andres tørker. De bøjer sig med smidig styrke, når de andre knækker. — Sådan er du!

Clara.

Du er overmåde sindrig, når det gjælder at forklare mig!

Kongen.

Nej, hør nu! — Den tid jeg var slem mod dig, da var din forskrækkelse hver gang så uendelig, at det ligesom svimlede for mine øjne og øren af millioner angstrop og skjælvende bevægelser. Det er sandt! Jeg blev selv ræd. — Er det svaghed at føle så stærkt, at en anden mod sin vilje må ind under indtrykket?

Clara.

Nej.

Kongen.

Og da jeg fandt dig igjen, — den måde, du hørte på mig —

Clara.

— skal vi nu ikke snakke om!

(Kysser ham.)

Kongen.

Hvad skal vi da finde på? Det er endnu lidt for tidlig at ta afsted. — Å, jeg har det! Vi skal tale om det indtryk, du ikvæld vil gjøre, når du stiger frem i de lyse sale på bagvaskelsens mørke grund! — Var ikke det pent sagt? »Er det hende?« vil de tænke. Og så vil de få noget i øjnene, noget, som narrer dem til at tro, der er perler og guld strød over dit hår og over din dragt, og over dit — —

Clara.

Nej, nej, nej! (Lægger hånden over hans mund.) Nu skal jeg fortælle dig en liden historie!

Kongen.

Fortæl!

Clara.

Som barn så jeg en ballon bli fyldt. Der kom en svært styg lugt. Siden, da jeg så ballonen lysende stige, tænkte jeg: Åhå! Det er det stygge, som er brændt! Når det først er brændt, kan det løfte.

Siden, hver gang jeg hørte stygge ting om far, følte jeg det brænde og tænkte på ballonen og kjendte

ligesom ond lugt. Men da var det straks, som steg det tilvejrs; det stygge var brændt, det løftede! Jeg kan sige, den ballon har gåt lysende over mit liv. For længer hen, da jeg selv blev bagvasket, og da du blev det for min skyld, — akkurat det samme! Hvert ord brændte; men straks var jeg også over det! Løftet højt, højt! I så ren luft lever jeg aldrig som en stund efter et stygt ord.

Kongen.

Jeg vil straks gi mig ifærd med at bagvaske dig, når det kan ha så lysende følger! Jeg tar et udvalg af dagens aviser, — du, Aspasia, Messalina! Du, Pompadour, du! — Du, Dubarry! Du *phylloxera*, som æder hele landets moralske vinavl! Du blåøjede landeulykke, som får kurserne til at synke af bare forskrækkelse, ministrene til at falde, valgene til at boble og skumme — å, du rumsterende nisse, du, som fylder aviserne med galde og kaféerne med pudder, alle tantehjærner med fluer og kongens højstegen med millioner amoringalskaber! Ved du, at foruden alt det onde, du gjør idag, så gjør du revolution ti år frem! Jo, du gjør! Og ingen kan vide, om du ikke også virker hundre år tilbage, eller flere! De fyrstelige og adelige fædre vender sig i sine grave for din skyld ...! Og dersom de afdøde dronninger endda havde næse ...

Clara.

— Baronessen! —

FJERDE MØDE.

Baronessen

(i kåbe over sin hofdragt og med Claras kåbe over armen).

Jeg tillader mig at forstyrre. Tiden er nok inde.

Kongen

(som tilligemed Clara har rejst sig).

Vi har forslåt den med dumheder.

Baronessen.

Og er komne i godt lune ved det?

Kongen
(tagende sin hat).

I det allerfortræffeligste! Her, dyrebare, (Tagende Claras kåbe.) slår jeg om dig den siste skjulende bagvaskelse. Når vi atter tar den af, står du i dit eget lys. — Kom!

(Byder armen, og de går halvt dansende op mod baggrunden, da en udtæret skikkelse står der og stirrer på dem, lænet til to krykker. Han har vildt hår og skjæg og en blodstrøm ud af munden.)

Clara
(opgi'r et forfærdelsens skrig).

Kongen.
Hvad er det? — I himlens navn!

Clara.
Min far!

Kongen.
Hvor er han? — — Gå og se! —

Baronessen
(som rask har set sig om i rummet, åbner døren).
Jeg ser ingen!

Kongen.
Se ud i gangen!

Baronessen.
Nej, — heller ingen!

Clara
(er sunket i kongens armer. Efter et par trækninger er hænderne faldne ned og hodet bagover).

Kongen
(ser det).
Hjælp mig!

Baronessen
(iler til; skriger).
Clara!

(Tæppet falder.)

FJERDE MELLEMSPIL.

Tæppet falder for tredje handling under smertefyldte billeder i musik. Disse får dog snart en åndigere karakter; harmonierne blir klarere, så vi løftes op til højere steder, lettere luft. Der føler vi en stor fryd. Tæppet går op. Vi ser ind i et dybblåt luftlandskab; længst bag i det er et dæmrende lyshav, hvori omrids af hvide grupper skimtes. Derfra høres sangen, mens nedenunder driver forbi i halvmørke fjæld og floder, sletter og skoger, byer, ørkener og store hav.

Kor af kvinder og mænd.

Til frihedens hjem
velkommen, velkommen,
I, som har stridt,
I, som sejerens ørne bar frem!
Her bøjer frit
strømmene sammen, som skiltes i flommen.
Velkommen, velkommen!

Kor af mænd.

Her, hvor af frihedens tusene kræfter
sandhedens sol har samlet sin ild,
blusser det efter
af viljer, som sluktes, af øjne, som så.
Mangt, som forskjødes,
her skinner klart;
kjæmper, som brødes,
enes så snart.
Tro og fornægte
(er de blot ægte,
har de blot frihedens lysmagt og mod)
renskes af samme
evige flamme.
Menneskets tro,
alt fra den stammende
bøn til en sten
indtil den flammende
hyldning af én

verd'nernes gud, —
her kan de samles,
her kan de stige,
friet fra billedets tyngende skrud.
Stort er vort rige!

Kor af kvinder.

Velkommen, velkommen
alle, som led
trofast for noget af alt det, som svagt er.
Alle, som stred
trodsende egenkjærlighedsmagter.
Endog om striden
bare var tyst,
slagmarken liden,
bare et bryst,
fienden ingen,
bare dig selv, —
frihed har vingen;
sejerens held
førte dig opad i stigende dag, —
velkommen, velkommen!

Fjærnt kor.

Savner du nogen, som svigtede lag —?
Ikke rettroendes hovmod er her.
Ikke de saliges selvlyst er her.

Kor nærved.

Her er de ofrende, her er de lidende;
her er de store sejerrigt stridende.

Kor af kvinder.

Frihedskoret
fra alle kloder!
Som til en moder
sukket, ordet
flygter hid
fra alle sprog,
fra den skjulteste krog.

Herfra
det tilbage springer
i tusene blink,
i himmelske vink,
og længsler bringer
og tænder, tænder
stor ild.
Ikke millioner hænder
strækker til
for at slukke, hvad vi vil. —

Kor nærved.

Se dig om, nykomne!

Mands røst.

Jeg kan ikke ... for meget ... stå mig bi!

Kvindes røst.

Det uendelige overvælder.
Heller, heller
intet se end alt!

Kor nærved.

Opdagelsernes lyst
er her uden stængende kyst.
Fri, fri, fri
søger du alle svar;
fri, fri, fri,
med i en stor harmoni
strømmer du ...

Mands røst.

Jeg forfærdes
over, hvad jeg er,
uværdig til at være her.

Kor nærved.

En stor forvandling
forestår.
Rejs dig og begynd din vandring!

(Mere lys over hele skyegnen. Store, fjærne harmonier.)

Kvindes røst.

Hvad er det? Sang eller stråler? —
Dette er mer, end jeg tåler.

Kor af kvinder.

Han, som kjender dig, kommer.

Kvinden.

Min dommer?

Kor af kvinder.

Bliv ikke bange!
I hans strålers sange
fra zone til zone
vil din frygt fortone.

Mands røst.

Er hans blik ej fortærende?

Mænds kor nærved.

Han er den milde lysbærende.
I hans strålers omarmelse
er forbarmelse.

Kvinden.

Men denne trængsel, denne brusen ...
er den på hans vej?

Kor af kvinder.

Nej.
Der kom tusen
sammen med dig.
Og nye bølger
altid følger.

Mænds kor.

Han selv er
millioner mil herfra.
De sange, hvori du skjælver,
er et gjenskins halleluja.
Men i dets smil
skal du tabe frygt og tvil,
og hvad du anede

uden evne til mer,
du på banede
stier ser.
Men hvad du ser,
er af det hele
ej værd at nævne,
ej én af millionernes dele,
dog nok for din evne
i tusene år.
Nu løfter vi dig
på den lysende vej!

Kvinden.

Hvad ser jeg? Hvem er det?

Kor af mænd.

Hvide æoner
i den opgående sol.

Kvinden.

Millioner!
Uendeligt skuer mit øje.

Manden.

Lige uendeligt ser jeg hvide høje.

Kvinden.

Hvad er det? Hvem er det?

Kor af mænd.

Ofrene er det for jordens mægtige.
Dette kosted det hine mægtige
på tronen og for alt'ret,
sceptret og psaltret,
at ordne riget og troen.
Broen
til magt og ære
bygdes, så den kan bære,
af lig, lig, lig.
Det største samfund,
den største ære
af de største mandfald, den største svig.

Manden og kvinden.

Ofrene er det?

Kor af mænd.

Ofrene, krigenes, bålets,
det gloende stålets;
eller de, som måtte kovne
i ildovne, —
drikke kogende bly
gjennem øre og mund
og så spiddes en stund;
hænges svævende,
flåes levende,
lægges uden øjenlåg mod solens flamme,
gildes og blindes,
eller tarmene tvindes
om en drejende ramme.

Manden og kvinden.

Ofrene er det?

Kor af kvinder.

Ofrene er det, — alle de forvistes
tærende klager
i vågne nætter og blege dager, —
alle de forlistes
tro på sandheden
og liv i elendigheden.

Manden.

Rædsomt!

Kor af kvinder.

Alt det udskudte, her er det, —

Kvinden.

— her er det? —

Kor af mænd.

— resterne,
da samfundene blev ordnede
af kongerne og præsterne.

Kor af kvinder.

Se over alle høje og fjælde,
tusen ganges sekraft kan ikke tælle.

Kor af mænd.

Deres skrig, de evig gående,
mørke som nattens ånder,
er den smerte, hvori verden sig vånder;
deres skrig, de evig gående,
samvittighedens frygt,
som lader intet, intet trygt, —
jordskjælvene under alt bestående.

Manden.

Mig har de skræmt
op af forfængelig fred.

Kvinden.

Mig har de skræmt,
så jeg til alt var bered.

Manden.

Min datter!

Kvinden.

Skal de ej her være glemt?
Skal ej enhver
blive lykkelig her?

Kor af kvinder.

Her.
Men hvad I led,
er der.
Intet forlader slægten.
Hele vægten
af uret og synd
fra de ældste dage,
hele trældommens dynd
må den drage.
Alt foregående fanger
og holder fast
trods harme og anger

den enkeltes hast
mod lys og frihed.

Kor af mænd.

Selv må han rejse sig
og riste sig,
den store Slægts-Leviatan
i tidens evige ocean, —
hans hoved over
i æterens lysvover!
Dertil hjælper vi
fra det uendelige fri;
men fra den anden kyst
selvets lyst
flyder ind i hans årer
og dårer.

Kor af kvinder.

To verd'ners strømme
sig tømme, —
og dog kun én.
Ti egenkjærlighedens kamp
gjør ham stor,
som tror,
og ham klar,
som tviler var;
derfor tilsist
ved den yderste rand af sin lyst,
træt af sin dyst,
synker den
i et siste begjær:
at blive nogen kjær,
som barn af få somne
hos det fuldkomne.
Nu har den set,
at alt, alt er ét,
at dens lange løb
kun omvej var

fra det samme svøb
til samme far. — —
Der kommer større forklaring!
(Stigende lys, stærkere musik.)
Manden og kvinden.
Min gud!
Kor af kvinder.
Ej ham; hans bud,
en stråles åbenbaring.
Mænd og kvinder.
Han er nær! ...
Føl denne lysets renhed! ...
Kor af kvinder.
Han er her!
Nu alt er enhed!
Kor af alle
(under et umådeligt lys, også over forgrunden).
Lucifer er her, den evige, sande!
Herlig beskinner hans blændende pande
verden, som sitrer i saligheds gys.
Han kjender vejene, og hvor han fører,
det, som du ser, det også du hører;
lyset er tanken, og tanken er lys;
evnen og tingen går sammen i ét;
frihed og sandhed et eneste blet.
(Tæppet falder.)

FJERDE HANDLING.

Rummet fra første handlings anden del; Grans arbejdsrum.

FØRSTE MØDE.

Gran (står ved pulten til højre). Flink (træder ind med en kasse under armen, som han sætter fra sig på bordet).

Gran.

Er det dig?

Flink.

Som du ser.

(Går op og ned. Taushed.)

Gran.

Jeg har ikke set dig — siden sist her.

Flink.

Nej. — Du har ta't dig juleferier?

Gran.

Ja. — Ellers får jeg nok nu ferier for altid. Valgene går os imod.

Flink
(gående).

Jeg hører det. — Præsterne, reaktionen sejrer.

Gran.

Det vilde ikke være sket, hvis ikke hendes ulykkelige død —

(Stanser, sukker.)

Flink.

Guds dom, siger præsterne, siger kvinderne, reaktionen —

Gran.

— og almuen. De tror det virkelig.

Flink
(stanser).

Ja, tror ikke du det?

Gran
(efter et ophold).

Jeg lægger den i alle fald anderledes ud —

Flink.

— end præsterne? Naturligvis. Men at historiens fatum her var på færde, — hvem kan tvile?

Gran.

Fatum — påtog sig hendes fars skikkelse?

Flink.

Om hendes far åbenbarede sig for hende i sin dødsstund —? (Løfter skuldrene.) Ligegyldigt! Jeg tror ikke

på sligt. — Men på hendes pinte samvittighed tror jeg. — På dens angstbilleder tror jeg.

Gran.

Jeg omgikkes hende, og jeg tør indestå for, at hun ingen ond samvittighed havde. Med begejstring gik hun til sin opgave. Alle, som kjendte hende, siger det samme. Først og fremst kongen.

Flink.

Hvad døde hun så af? Af begejstring?

Gran.

Af spænding under det for stærke tryk. Opgaven var for stor. Tiden var ikke inde. (Vemodig.) — Vort forsøg skulde dø.

Flink.

Der er dommen! Det skulde dø!

Men hun ropte i sin dødsstund: »min far!« Og halvhundre mil derfra døde just han. Enten så hun ham, eller hun tænkte ham ivejen for sig.

Men hans blodige, mishandlede krøblingeskikkelse ivejen for hende på hendes forbryderske gang mod tronen, — — er det ikke et billede på den mishandlede menneskehed? Den rejser sig mod kongedømmet, når det vil sone, — just da! Dets brøde gjennem tusener af år er for stor. Fatum er ubøjeligt.

Gran.

Altså: nu er vi kvit kongedømmet?

Flink.

Nu er vi kvit det forræderske forsøg på at sone det med det moderne samfund. — Gud ske lov! I pagt med præster og reaktion sørger det atter uforstyrret for sin undergang.

Gran.

Så er jo alt vel.

Flink.

For så vidt, ja. — Men her var et stærkt republikansk parti, som nød alles agtelse, og som var i overordentlig fremgang, — — hvor er nu det?

Gran.

Jeg vidste, det var derom, du kom.

Flink.

Jeg er kommen for at kræve regnskab.

Gran.

Jeg vilde i dit sted ikke komme således — til en slagen og såret ven.

Flink.

Det republikanske parti har ofte været i nederlag; — aldrig før i foragt. Hvem har voldt det?

Gran

(som hidtil har arbejdet med en pennekniv).

Der er ingen af os, som tror, at vi fortjener foragt.

Flink.

Den, der sviger, fortjener den altid.

Gran.

Herfra og til republiken er dog et stykke vej. Også det må gåes.

Flink.

Man kan vel endelig gå det uden at svige.

Gran.

Det er min faste tro, at hvad vi gjorde, det var ret. Det kan mislykkes både første, anden og tredje gang; men det er det eneste, som skal gjøres.

Flink.

Der sa' du din dom.

Gran

(opmærksom).

Hvad mener du med det?

Flink.

Der må sørges for, at slige forsøg ikke oftere gjøres.

Gran.

Således. — — Nu begynder jeg at forstå dig.

Flink.

Det republikanske parti er sprængt. For en menneskealder er det lagt øde i foragt. Men et samfund

uden et republikansk parti er uden idealitet, uden sandhedstrang i sin politik — og i mer end den!

Derfor bærer du ansvaret.

Gran.

Du gjør mig for stor ære.

Flink.

Ingenlunde! Din anseelse, dine personlige egenskaber og forbindelser har forført dem.

Gran.

Hør nu et ord! Du overvurderede mig i dit håb til mig. Du overvurderer mig nu i din dadel. Du overvurderer virkningerne af vort fald, — du kan overhovedet ikke andet end skyde over målet. Derfor er du en fare for dine venner. Du frister dem, — i lykken deres handlekraft til overdåd, i ulykken deres mismod til fortvilelse. Din grænseløse lidenskabelighed formørker dit kloge hode. Du er ikke kaldet til at stå dommer over nogen. Ti de sandheder, som ligger rene i din sjæl, hvirvler du i striden med ind i dit raseri, og der taber du dem. Så lidt er de da længer sandheder, at de i din hånd kan begå forbrydelser.

Flink.

Å, spar din logik! Ti den, du har, har jeg lært dig! — Mit synderegister letter ikke dit, — det er hele mit svar! — Jeg står ikke her foran dig som sandheden; jeg skryder mig ikke op. Nej, just som den lidenskabelige elsker, den lidenskabelig fortørnede spør jeg dig ind i din samvittighed: Hvad har du gjort af vor fælles kjærlighed? Hvor er den hellige sag, vi sammen opelskede? Hvor er vor ære, vore venner, vor fremtid?

Gran.

Jeg har ærbødighed for din sorg. — Men kunde du ikke også ha nogen for min? Eller tror du ikke, jeg nu lider?

Flink.

Man handler ikke som du uden at være ulykkelig

ved det. — Men her er flere, og vi har regnskab at kræve. Svar mig!

Gran.

Du — du, min gamle ven, du er den, som vil ta dette på dig?

Flink.

Gud skal vide, jeg havde helst set en anden gjøre det. — Men ingen kan kræve det som jeg ... ingen har elsket dig som jeg! Mit håb til dig var for stort, siger du! Jeg vilde bare, bare, du skulde være tro! Jeg var så ofte blet skuffet; ... men i dig, i din tause vilje tænkte jeg at ha en alvorlig borgen for, at så længe du levede, holdt sagen sig ædel, stræng. Med din anseelse var den rejst, med din formue var den støttet; den behøvede ikke altfor mange martyrer! ... Du var lykken i mit liv; ved dig fik min sjæl sin kraft igjen.

Gran.

Min ven!

Flink.

Jeg, den gamle, ... du, den unge! ... Du var en hel, harmonisk natur; ... jeg, jeg trænger at støtte mig til en sådan.

Gran.

Flink, — gamle kammerat!

Flink.

Nu står du der — brudt i dig selv, — og alt i og om os har du brudt ned, hele livet har du brudt ned ... for mig i det mindste —

Gran.

Sig det ikke!

Flink.

Du har forrådt min tro til menneskene ... til mig selv; ti jeg tog jo fejl — også siste gang! Hjærtebladet i min tilværelse, — ja, nu har jeg bare igjen at kræve regnskab!

Gran.

Hvad vil du? Sig det!

Flink.

Du skal stå for mit åsyn med våben i hånd, — du skal dø!

(Stilhed.)

Gran
(uden egentlig at bli overrasket).

Derved gjør du dig selv mest ulykkelig, gamle ven.

Flink.

Du tror, du skal skyde sikrere?

(Går hen til kassen.)

Gran.

Derpå tænkte jeg ikke. Men på dit liv bagefter. — Jeg kjender dig.

Flink
(åbner).

Spar din omsorg! Mit liv bagefter blir ikke langt. — Du har sørget for, at i den nærmeste menneskealder har jeg intet at leve for, og til den næste når jeg ikke. Derfor skal forbi være forbi.

(Tar pistolerne op.)

Gran.

Vil du her —?

Flink.

Hvorfor ikke? Her er vi ene. —

Gran.

Kongen sover i næste rum.

(Peger på døren ved pulten.)

Flink
(ser op).

Er kongen her?

Gran.

Han kom inat.

Flink.

Nå, det vil vække ham; men han skal så vækkes alligevel.

Gran.

Det vilde være forfærdeligt! Nej!

Flink.

Så? — For ham har du forrådt mig. Du gjorde det i samme stund, du atter kom sammen med ham. Han har trolddomsmagt over dig. — Lad ham få høre og se, hvad han har gjort! Her!

(Byder pistolerne.)

Gran.

Vent! Det, du der sa', bringer mig til at tvile. Det syvende og siste er altså hævn?

Flink.

Hævn?

Gran.

Ja, misforstå mig ikke. Jeg søger ikke udflugter. Kunde jeg selv vælge, — nu, så valgte jeg intet hellere end døden! Det ved også kongen. Men jeg spør, fordi alt, som sker, helst bør ha en fornuftig årsag. Mod en hævnfølelse, så ilde grundet, stiller jeg mig ikke op.

Flink

(som har lagt pistolerne på bordet).

Jeg hader den mand, som har forført dig, det er sandt.

Da jeg nævnte grunden, hvorfor jeg påtog mig at kræve regnskab, glemte jeg kanske denne. Jeg hader ham.

Men ét er dommens fuldbyrder; et andet er dommen selv. Og dømt er du, fordi du har forrådt vor sag, — fordi du siger, det er rigtigt at gjøre det. Enhver kommende skal vide, hvad sådant koster. Livet koster det.

Gran.

Vel!

Flink.

Pistolerne er ladd. Jeg har selv gjort det. Jeg tænker, du endnu har lidt tillid til min ærlighed.

Gran
(med smil).

Det har jeg.

Flink.

Én har kugle, én ikke. — Vælg!

Gran.

Hvad for noget? — Sæt, at jeg —?

Flink.

Frygt ikke! Gudsdommen — én gang til! Du træffer ikke den skarpladde. — Vi står bryst mod bryst.

Gran.

Du besørger dom, udfordring, våbenvalg, kampmåde —

Flink.

Er du utilfreds med det?

Gran.

Ingenlunde! Alt så såre velkomment! Uden sekundanter. Vel! Men stedet? —

Flink.

Stedet? Her!

Gran.

Forfærdeligt!

Flink.

Hvorfor det? —

(Holder begge pistoler frem.)

(En dør til venstre er sagte åbnet; den stumme pige står der, ser, hvad som foregår, og styrter med et underligt tilløb til skrig frem foran Gran, dækkende ham, omfavnende ham, kjærtegnende ham, med alle mærker på den største rædsel.)

Gran
(bøjer sig tilsist ned og kysser hende).

Du har ret! Hvorfor dø for teoriernes gråt i gråt, når jeg kan omfavne livet som nu her? — Den, som er elsket, har dog noget. Jeg vil ikke dø!

Flink.

Hvis du ikke var elsket, min ven, skulde du få leve. — Der vil rejse sig et skrig i landet fra konge-

borgen til hytten, når du er skudt ned. Men just derfor! Jo større skrig, jo større stilhed bagefter. Og i denne stilhed nævner det store **hvorfor** sig. — Folkene vil ikke længer sviges.

Gran.

Forfærdeligt! Jeg vil ikke!

(Løfter den stumme op til sig som et barn.)

Flink
(nær til ham).

Det er ikke teorier, du står foran, — se på mig!

Gran.

Gamle! — Må det være?

Flink.

Det må være. Jeg har ikke andet igjen.

Gran.

Men ikke her.

Flink.

Siden det ikke kan være her, — så kom ud i parken! (Pakker pistolerne ind.) Du skylder mig det.

Gran
(til pigen).

Du får gå, min ven!

Flink
(med kassen under armen).

Nej, lad hende være her; men følg du!

(Alle mod døren; der vil pigen ikke slippe; der står en kamp, indtil Gran efter afsked med hende får hende, halvt med befaling, halvt med bøn, overtalt til at bli; døren lukkes efter de to mænd. Hun kaster sig mod den; men den er stængt udenfra. Da ruller hun sig på gulvet. Hun springer op igjen, synes at tænke sig om, styrter ind af døren til højre, kommer straks efter ud, dragende kongen efter sig. Han er kun halvt og skjødesløst påklædt.)

ANDET MØDE.

Kongen. Pigen.

Kongen.

Hvad er det? — (Et skud høres.) Hvad er det?

(Hun drager ham mod hoveddøren. Han prøver; men får ikke op. Hun springer til et vindu, kongen går efter. Men da åbnes hoveddøren udenfra. Falbe træder ind med forstyrret åsyn.)

Kongen.

Hvad er det, Falbe?

(Pigen løber ud.)

Falbe.

Hs. ekscellence indenrigsministeren --

Kongen.

Hvad han?

Falbe.

— er dræbt —!

Kongen.

Indenrigsministeren? — Gran?

Falbe.

Ja!

Kongen.

Gran dræbt? Hvad er det, du siger?

Falbe.

— at han er dræbt!

Kongen.

Gran? — Umuligt? — Hvor? Hvorledes? — Jeg hørte ham jo tale? ... Nu ... her? — —

Falbe.

Dræbt af ham — den grå — den hvide, ham — republikaneren —

Kongen.

Af Flink? Jeg hørte også hans stemme —

Falbe.

— i parken! Jeg så det selv!

Kongen.

Så du det selv! Usling!

(Løber ud.)

Falbe.

Hvem kan gå mod en rasende —?

(Efter.)

(Dørene står åbne. En mand sees springe. „Hver?" — Et par efter. Derpå en ældre kvinde forbi: „Herre Jesus!" Flere forbi: „Gud, å gud!" — „I parken, siger du?" — Udenfor høres: „Doktoren!" „Hent doktoren!" Man hører døre åbnes og slåes i, trav i trapper og gange og rop fra forskjellige steder og i forskjellig afstand: „I parken?" — „Hvem har gjort det?" — „Han, som går mod fossen." — „Efter ham!" — „Efter ham!" — Flere: „Efter ham!" Mange forbi. Udenfor: „Hent en bærebør fra fabrikken!" — — Imidlertid kommer kongen ind.)

Kongen

(ene; forstyrret; siger intet ord. Endelig frem).

— — — Hvilket lykkeligt smil han havde! — Ganske som hun. — — Ja, det må være lykke! (Dækker sit ansigt.) Også han døde for mig! Mine to eneste — (Dækker sit åsyn.) Så det koster det at elske mig? — — — Straks! Straks! — — Ja, straks! Naturligvis! Naturligvis!

(Der høres gang af mange folk. „Denne vej!" — „Til det blå kammer!" Kvinder, barn strømmer frem i gangen, kommer ind, forbi til døren oppe ved venstre og ind der, og midt iblandt dem bæres Gran på en båre. En ældre kvinde går først, gråtende; de fleste gråter. „Hvorfor skulde han dø?" høres der. Den stumme pige ved liget. Almindelig jammer. Der høres: „Han var så god!" „Hvad havde han dog gjort?" „Han var det beste menneske i verden!")

Kongen.

»Han var det beste menneske i verden!« Ja. — — — Og han døde for min skyld! Det er ros over mit liv, det, — den største! — Er I nu sammen? Eller hvorledes? — — — Giv mig et tegn! — Eller er det for meget?

(De fleste kommer ud igjen og går hulkende forbi, og der høres ord som: „Han ligger så vakkert og stilt." „Det er, som jeg ikke kan få mig selv til at tro det!" — Men da de får øje på kongen, tier de, gjør også de følgende opmærksom, og alle går ud, så stilt de kan.)

(Da de siste har passeret, høres fogdens røst: „Er det her, han ligger?" Der svares: „Nej, oppe i det blå kammer; — derhen!" — Generalens røst: „Og gjærningsmanden er undsluppen?" — „De søger efter ham i fossen." — Generalen: „I fossen? Har han hoppet i fossen?" — Præstens røst: „Græsseligt!")

TREDJE MØDE.

Generalen, grosserer Bang, fogden, præsten, alle vinterklædte, sees i gangen og kommer ind mod det blå kammer. Generalen stanser ved at se kongen, som står ved pulten med ryggen til dem. Han stanser de andre, hvisker.

Generalen.

Kjære, er det ikke hs. maj.?

Alle.

Kongen?

Fogden.

Skulde kongen være kommen? — Det må være inat?

Grossereren.

Lad mig se; — jeg kjender ham personlig.

Generalen
(holder ham tilbage).

Ganske vist er det kongen?

Fogden.

Virkelig?

Grossereren.

På den rørelse kjender jeg ham! — Det er han.

Generalen.

Stille! Lad os gå sagte ud igjen.
(Begynder; når gangen.)

Fogden
(ligeså).

Han er i sorg. Naturligvis.
(De går sammen i gangen.)

Grossereren
(efter).

Først hint slag, så dette —

Præsten
(kommende, sagte).

Guds dom!

Kongen
(farende op).

Hvem? Hvad? (Kommer.) Hvem sa' det?

Alle
(stanser, tar hattene af og bøjer sig).

Kongen.

Herind! — (De kommer skyndsomt.) Hvem sa' »guds dom« ?

Generalen.

Undskyld, D. maj.; men vi gik just vor morgentur; — jeg er på julebesøg her hos min ven, grosserer Bang, som har en fabrik her, en filial, — og så traf vi fogden og præsten og slog følge, — slog følge, da et skud faldt, — her. Et skud. Vi tænkte ikke videre ved det. Men da vi kom nærmere, så vi folk løbe og hørte rop og jammer. Jammer, ja. Vi stansede naturligvis — vi gik nærmere! Naturligvis gik vi nærmere. — Da fortaltes, at hs. eksc. indenrigsministeren —

Kongen.

Hvad skal jeg med al den snak! (Generalen bukker.) Hvem sa': »guds dom!« —?

(Stilhed.)

Kongen.

Men så svar!

Fogden.

Hr. pastoren ... tror jeg ...

Kongen.

Og det har du ikke mod til selv at sige mig?

Generalen.

Hs. ærværdighed er måske ikke vant til at stå foran en kongelig person.

Præsten.

Det er første gang ... at jeg har den ære at tale med D. maj. ... jeg havde ikke straks fatning til —

Kongen.

Men til slige store ord har du straks fatning? — Hvad mener du med det: — »guds dom« ? — — Jeg spør: hvad mener du med det? — —

Præsten.

Jeg ved sandelig ikke selv ... Det kom således —

Kongen.

Nu lyver du! — Der blev sagt: »først hint slag, så dette!« Og derpå: »guds dom!«

Fogden.

Således var det, D. maj.

Kongen.

Først hint slag? Dermed mentes min trolovedes død. Ikke sandt?

Grossereren. Præsten.

Jo, D. maj.

Kongen.

Og med dette slag — min ven, min kjære ven! (Rørt.) Hvorfor dømte gud disse to til døden?

(Stilhed.)

Generalen.

Er det ikke meget ubelejligt, at vi just nu skulde ufrivillig komme til at forstyrre D. maj, hvis sind, naturligvis, må være så dybt rystet ...

Kongen

(afbrydende).

Jeg spør: hvorfor dømte gud disse to til døden? — Er du præst, så vedstå dine tanker!

Præsten.

Ja, D. maj., jeg tænkte ... jeg mente, at gud på en forunderlig måde ... havde stanset D. maj. —

Generalen.

— havde ønsket at stanse — mener De vel? —

Præsten.

— på den vej, mange kaldte så uheldig ... vil jeg sige, så skjæbnesvanger for folket, for kirken ... stanset D. maj. —

Generalen

(sagte).

— ønsket at stanse —

Præsten.

— ved at ta fra D. maj. de to, som ... de to, som ... først hende, som —

Kongen.

Hende, som —?

Præsten.

— som var —

Kongen.

— som var —? En skjøge, der vilde på tronen?

Præsten.

Dette er Deres ord og ikke mine.

(Tørrer sig.)

Kongen.

Vedstå, de også er dine!

Præsten.

Jeg vedstår, at jeg har hørt, ... at man har sagt —

Kongen.

Bed gud, at du en eneste gang må stå så ren som hun i sin daglige tanke! (Brister i gråd. Heftig.) Hvor længe har du været præst?

Præsten.

I femten år.

Kongen.

Du var altså præst, den gang jeg førte et uværdigt liv? Hvorfor talte du ikke den gang til mig?

Præsten.

Allernådigste konge, —

Kongen.

Alene gud er den allernådigste Konge! Ingen gudsbespottelse her!

Præsten.

Det er ikke mit kald at —

Generalen.

Hr. pastoren er ikke hofpræst; han er præst her i bygden —

Fogden.

— nærmest for fabrikfolk.

Kongen.

Og da er det ikke dit kald at sige mig sandheden?

Men at overfalde mine kjære døde med guds domme og med nedrige løgne — det er dog dit kald?

Fogden.

Jeg havde den ære kun at kjende én af de — afdøde. Kongen hædrede ham med sit venskab, — den største ære, en undersåt kan nå. Jeg må vidne, at ædlere hjærte, højere sind, tausere troskab kan sjælden findes.

Generalen.

Må også jeg få nytte den lejlighed, tilfældet — jeg tør sige så ubeskedent — har gi't mig til at trænge ind i min fyrstes sorg, — for hvilken det hele folk, men da især de, der ifølge sin høje stilling er kaldte til at være tronens og fyrstens støtter, har en så dyb ærbødighed — må jeg nytte denne lejlighed — jeg tør sige på tuseners og atter tuseners vegne! — til at tolke den deltagelse, den uskrømtede smerte, som vil udbrede sig med selve budskabet om dette ny store tab, som har rystet D. maj.'s hjærte, og som pány vil vække så megen forfærdelse i landet og gjøre det nødvendigt med den yderste strænghed at gå frem mod partier, for hvilke intet er helligt, ikke kongens nærhed, ikke landets højeste æreshværv, ikke det private hus's ukrænkelighed, — partier, hvis blotte tilværelse er oprør, og som ikke længer bør tåles; men — som tronens og samfundets fiender — bør forfølges, så længe til ...

Kongen.

Du glemmer deltagelsen, min beste?

Generalen.

Deltagelsen?

Kongen.

Ikke for republikanerne, — men for mig!

Generalen.

Just deltagelsen for D. maj., som det hele folk vil føle, den tvinger mig til trods alt at påkalde retfærdighedens mellemkomst netop nu! Forskrækkelsen —

Kongen.

— må bruges? —

Generalen.

Ja! Kan der tænkes et dyrebarere bevis på den omsorg, folket nærer for sin souveræn, end at det, dybt grebet af angst, i denne højtidelige stund roper: Ned med tronens fiender!

Kongen
(bortvendt).

Nej, til denne løgn har jeg ikke nerver og muskler! —

Fogden.

Jeg må ganske slutte mig til generalen. Den kjærlighedens, taknemlighedens, højagtelsens følelse, —

Generalen.

— den hengivenhedens arv, som fra D. maj.'s højsalige forfædre —

Kongen.

Præst, hvad vil det sige, at mine forfædre er højsalige?

Præsten
(efter en betænkning).

Det er en ærværdig talemåde, D. maj.

Kongen.

En ærværdig løgn, vil du sige.

(Stilhed.)

(Den stumme pige kommer styrtende fra kamret til venstre og frem foran kongen, hvis knæ hun omfatter med den mest fortvilede sorg.)

Kongen.

Der kommer sandheden! — Og du kommer til mig. Ti du ved, at vi to kan sørge sammen. — — Men jeg gråter ikke som du. Ti jeg ved, han gik længe med denne hemmelige længsel; han er altså nu lykkelig. — Derfor må du ikke gråte så tungt. — — Du må da ville, hvad han vilde? — Å, for en sorg i det ansigt!

(Han storhulker.)

Generalen
(gjør tegn til de andre, at de skal drage sig tilbage i stilhed, og uden at vende sig. Dette gjør de, længer og længer. Da ser kongen op).

Af ærbødighed for kongens sorg vil vi —

Kongen.

Stille!

Med hånden på dette hode, som hvilte fordringsløst og hengivent mod hans hjærte, vil jeg sige dere noget til minde om min ven. (Pigen lægger sig ind til ham i sorg. De andre kommer ærbødig nærmere. Venter.) Gran var landets rigeste mand. Hvorfor havde han ingen frygt for folket? — Hvorfor turde han tro, det gik best, når det styrte sig selv?

Grossereren.

Hr. Gran var med alle sine store egenskaber en fantast.

Kongen.

Han havde ikke arvet hele sin umådelige formue. En stor del havde han samlet selv.

Grossereren.

Som forretningsmand var hr. Gran hævet over al ros.

Kongen.

Og dog en fantast? Dette er en bestemt modsigelse. — Du kaldte mig engang nøglen for din kasse.

Grossereren.

Jeg tillod mig i underdanighed den spøg, — som dog var alvor, fuldt alvor!

Kongen.

Hvorfor ventede han, den døde, sikkerhed for sin kasse nedenfra, ved i tide at gjøre ret, — og ikke ovenfra?

Fordi han forstod sin tid. Egenkjærligheden hindrede ham ikke i det. — Dette er min ligtale. — — Rejs dig! — — Forstod du, hvad jeg sa'? — Gråt ikke så!

(Hun trykker sig ind til ham, hulkende.)

Præsten.

Han var en overmåde stor mand! Når D. maj. siger det, så fatter jeg det. Men vær forvisset om, D. maj., at om vi ikke har den lykke at se så langt, så fordomsfrit, — om vi er indskrænkede i vort syn, — vi er ikke D. maj. mindre tro for det! Ikke mindre hengivne! Det blir en undersåtlig pligt nu at sige det, da D. maj. i sit mismod synes at glemme det, — synes at glemme, at også vi venter alt af D. maj.s nåde, visdom og retfærdighed.

(Sveder.)

Kongen.

Besynderligt! — Han, som døde, sa' mig aldrig noget sådant.

(Stilhed.)

Han havde den største forretning i landet. Da jeg kom og bad ham forlade den, gjorde han det straks. — Og tilsist døde han for mig. Sådan var han.

Gå du, min ven, ind til ham! Du er troskabens eget stumme billede, du.

Skjønt jeg ikke fortjener en sådan vagt, ... for de afdødes skyld får jeg den nok, når nu også jeg ... (Stanser.) Ja, gå nu derind! Jeg kommer? Hører du, — jeg kommer! — Så! (Siger efter hende, hver gang hun på vejen vender sig.) Straks! — Så! — Bare om en liden stund! Gå nu!

Grossereren.

Undskyld, D. maj.; men her er forfærdelig hedt, og dette tryk for hjærtet, som jeg plages af, gjør mig bange. — Skulde ikke D. maj. tillade, at jeg drog mig tilbage?

Fogden.

— En bøn, som også jeg i underdanighed tør fremsætte. D. maj. synes at være stærkt oprørt, og jeg tænker, vi alle nødig ved vor nærværelse — om også ufrivillig — vil øge en sindslidelse, så naturlig for

D. maj.'s ædle hjærte og store følelse af taknemlighed mod en ven, som —

Kongen
(afbrydende).

Hys—s—s—s—s! Lidt respekt for den sandhed, som følger døden! Forstå mig rigtig: — jeg mener om ingen af dere, at I vil lyve. Men luften omkring kongen er inficeret. — Og det var herom — et par ord. Jeg har kort tid. Men et testamente —

Præsten.

— testamente?

Kongen.

Hverken det ny eller gamle! — Hils det, som her i landet kalder sig kristendom, — hils det fra mig! — Jeg har tænkt meget på kristenfolket i den siste tid.

Præsten.

Det glæder mig!

Kongen
(stanser).

Den tone skjærer mig! — Hils det, der kalder sig kristendom her i landet fra mig — — nej, stræk ikke sådan hals og krum ikke sådan ryg, som om verdens visdom nu kom! (For sig.) Kan det også nytte at sige noget alvorligt? — — (Højt.) I er jo kristne?

Generalen.

Gud bevar's —! Troen er overmåde nyttig —

Kongen.

— for disciplinen. (Til fogden.) Men du?

Fogden.

Jeg er af mine salige forældre —

Kongen.

Så også de er salige? — Nu, hvad de?

Fogden.

De opdrog mig strængt til at frygte gud, ære kongen —

Kongen.

— og elske broderskabet. — Du est et statsindivid, foged. Et sådant er kristen nutildags. Men du?

(Til Bang.)

Grossereren.

Jeg har i den senere tid så lidet kunnet gå i kirke for hostens skyld. Og i den usunde luft —

Kongen.

— sovner du. — Men kristen er du?

Grossereren.

Forstår sig.

Kongen.

Og du er det naturligvis?

Præsten.

Ved Jesu nåde håber jeg det.

Kongen

(knipsende med fingrene).

Det er formelen, gutter! Sådan skal der svares! — Altså, I er et samfund af kristne, — og det er ikke min skyld, om et sådant ikke opta'r alvorlig, hvad der rører kristendommen. Hils den da fra mig, at den bør ha et øje med kongedømmet.

Præsten.

Med sådant befatter kristendommen sig ikke. Den undersøger det indre menneske! —

Kongen.

Den tone! — Jeg ved det, — den undersøger ikke luften, som patienten lever i, men lungerne! Fortræffeligt! — Alligevel, — kristendommen bør ha et øje på kongedømmet! Bør plukke løgnen af det! Bør ikke følge det til kroning i kirke, som en abe følger en påfugl! Jeg ved, hvad jeg følte i den situation. Jeg havde holdt prøve på den dagen i forvejen — ho, ho! — Spør kristendommen i landet, om det ikke kan være på tide at ta sig af kongedømmet? Den burde neppe — så synes mig! — længer la' kongedømmet

være den store forførende skjøge, — hun, som opdrager alle borgeres tanker på krig, — hvilket er meget imod kristendommens bud! — og på kasteforskjel, på luksus, på skinvæsen og forfængelighed. Kongedømmet er jo dog nu så stor en løgn, at det tvinger selv de retskafneste til at nærme sig det i løgn.

Fogden.

Men dette forstår jeg ikke, D. maj.

Kongen.

Ikke det! — Du er selv en retskaffen, en bra mand, foged.

Fogden.

Jeg ved ikke, om det atter behager D. maj. at spøge?

Kongen.

Det er mit ramme alvor, at du er en overmåde retskaffen mand.

Fogden.

Det gjør mig usigelig godt at høre de ord af D. maj.

Kongen.

Har du nogen orden?

Fogden.

D. maj.'s regjering har endnu ikke værdiges at kaste sine øjne på mig.

Kongen.

Det vil oprettes. Vær viss på det!

Generalen.

At ha dette af hs. maj.'s egen mund er det samme som udnævnelse. — Jeg er virkelig lykkelig ved at være den første, som kan gratulere!

Grossereren.

I lige måde!

Præsten.

Må også jeg få lov! Jeg har havt den ære at

virke i fogdens nærhed i mange år; jeg ved, hvor fortjent en sådan udmærkelse er.

Fogden.

Dybt rørt må jeg da få lov til at nedlægge min tak for D. maj.'s fødder. Udmærkelsen skal ikke ha rammet en uværdig! Man tilstår ikke gjærne sådant; men jeg er en oprigtig mand, som vedkjender mig, at et af mit livs højeste mål har det været en gang at bli delagtiggjort —

Kongen.

— i denne løgn. — Just sådant mente jeg. Så længe selv retskafne mænds tanker lever i slig saus, har kristendommen ingen levende gjærning i landet.

Hvad ordenen angår, får du den bestemt af min eftermand.

Altså: kristendommen må i kast med kongedømmet! Og kan den ikke få løgnen af det uden at dræbe det, så dræb det!

Generalen.

Deres majestæt!

Kongen
(rask til ham).

Det samme gjælder den stående armé, kongedømmets skabning. Jeg tror ikke, en sådan indretning med alle dens fristelser for magten, med alle dens uundgåelige laster og vaner, blev tålt, hvis kristendommen var levende. Væk med den!

Præsten.

Men D. maj.!

Kongen
(rask mod ham).

Det samme gjælder statskirken — også kongedømmets skabning! Var her stærk kristendom i landet, så røg denne salighedsforretning i skyerne som en ond lugt. Væk!

Fogden
bebrejdende).

Konge!

Kongen
(rask mod ham).

Det samme gjælder den kunstige ulighed, du præker med rendende tårer! Jeg hørte dig her en gang. — Hin kasteforskjel støttes af kongedømmet.

Grossereren.

Men lighed? — Det er en umulighed?

Kongen.

Gjør du først den mulig, som kan bli det, så tier selv socialisterne om resten!

Jeg siger dere: kristendommen har lagt idealerne ned. Kristendommen lever på dogmer og formler istedetfor på idealer.

Præsten.

Dens idealer fører bort herfra til himlen —!

Kongen.

— Ikke i ballon, selv om den er klinet ihop af alle bibelens blad! Kristendommens idealer bærer til himlen, når de først er virkeliggjorte her. Aldeles ikke før.

Præsten.

Tør jeg sige det? Kristendommens ideal er et fromt levnet.

Kongen.

Ja. Men orker kristendommen ikke mere, eller vil den aldrig mere end skabe nogle ensomme troende?

Præsten.

Der står skrevet: få er de udvalgte.

Kongen.

Altså, den har på forhånd opgi't det?

Fogden.

Jeg tror, pastoren har ret, at kristendommen aldrig har befattet sig med sådant, som D. maj. her kræver af den.

Kongen.

Men kunde den ikke komme til at gjøre det, mener jeg?

Præsten.

Den vilde derved tabe sine inderlige mål. Kristenfolkets mønster er den første menighed.

Kongen
(vender sig fra ham).

Ja, tag for mig mønstret, hvor I vil, bare det blir til noget!

Generalen.

Jeg må sige, at jeg beundrer det skarpblik, hvormed D. maj. kan trænge ind, selv i de dybsindigste emner.

Grossereren.

Ja, jeg har aldrig hørt magen! Jeg er ikke akademisk dannet, så jeg forstår det ikke rigtig.

Kongen.

Og jeg, som tænkte, at i kristenfolket fik jeg engang mine forbundsfæller, mine efterfølgere! Man vil jo så nødig slippe alle håb!

Jeg tænkte, kristenfolket vilde engang storme de store løgnbeholdere i det moderne, såkaldte kristelige samfund, — storme dem, indtage dem! Og da begynde med kongedømmet, fordi dertil hører mest mod, fordi dettes løgne går dybest og længst. Jeg tænkte, kristendommen engang vilde prøve på at bli samfundets salt.

Hils den ikke fra mig! Jeg har intet sagt, og jeg vil den intet.

Jeg er, hvad man kalder en forrådt mand … forrådt af livets idealeste magter. —

Ja, — så er jeg færdig da!

Generalen.

Men hvad mener D. maj.? Forrådt — af hvem? Hvor er forræderne? Sandelig —!

Kongen.

Puss, tag dem! — Egentlig er det bare jeg, som har været dum.

Grossereren.

D. maj., som nylig var så oppe —?

Kongen.

Lad ikke det forundre dig, min beste! Jeg er en blanding af begejstring og blaserthed; — skud af udlevede slægter kommer ikke højere, du. Konger duer de nu slet ikke til. Og reformatorer —?! Ha, ha!

Ja, tak for, at I hørte så tålmodig på mig! Det hele havde ingen hensigt — uden østersens, at gabe, før den dør. — Farvel!

Generalen.

Men jeg kan ikke bringe det over mit hjærte at forlade kongen i en så mismodig stemning.

Kongen

(stanser).

Det må du endelig forsøge, min tapre ven! — Ikke så sturen, foged! — Tænk, når engang alvorlige mænd blir ligeså skamfulde over, at der er slige løgne til, som du nu er over ikke at få del i dem! — Da kunde kanske jeg også være konge! Nu har jeg ikke nerver og muskler stærke nok …

Jeg forekommer mig selv, som var jeg trængt ud til denne strimmel gulv, jeg går på. Slig endte min reformation!

Fogden.

Det være mig tilladt at sige, at mine iagttagelser her, tildels af smertelig art, samler sig i det hovedindtryk, at D. maj. er overanstrængt.

Kongen.

Gal, mener du?

Fogden.

Gud bevare mig for at bruge sådanne ord om min souveræn!

Kongen.

Altid i stilen! Nu, — at dømme efter, at alle de andre tror sig kloge, må jeg utvilsomt være den gale. Det er et gammelt regnestykke. — Og sandelig: er det ikke, når alt kommer til alt, galskab at ta sig nogle småting så nær? Nogle udlevede, stakkars former, som ingen verdens ting bety'r; nogle ærværdige, uskadelige fordomme, nogle tossede selskabelige sædvaner og andet sligt pusleri? —

Generalen.

Aldeles således!

Fogden
(samtidig).

Fuldkommen rigtigt!

Grossereren
(samtidig).

Ganske talt ud af mit hjærte.

Præsten
(samtidig).

Netop, hvad jeg den hele tid har tænkt!

Kongen.

Hvortil så måske kommer nogle overspændte idéer, kanske endog farlige — som den om kristendommen.

Præsten
(ivrig og inderlig).

D. maj. tar fejl af kristendommens opgaver.

Fogden
(ligeså).

Kristendommen er en rent privat sag, D. maj.

Generalen
(ligeså).

D. maj. forlanger altfor meget af den. En trøst for døende —!

Kongen.

Og vigtig for disciplinen.

Generalen
(smilende).

Gud bevar's!

Grossereren
(fortrolig).

Kristendommen er ikke længer så alvorlig nutildags uden for enkelte —

(Skotter til præsten.)

Kongen.

Efter denne kontraprøve på mit regnestykke siger jeg som så: i et så flakt samfund, hvori der ingen synderlig forskjel er på løgn og sandhed, såsom det meste er formler uden dybere mening, — og hvori idealer holdes for overspændt, farligt tøj — — er det ikke meget morsomt at leve.

Generalen.

Å, hvad, D. maj.? — Det går, he, he, he! —

Kongen.

Tror du? — Ja, hvis man kunde slås med det! — Men dertil måtte vi være flere, — og bedre rustet, end jeg er.

Generalen.

End D. maj.? D. maj. er den højeste begavelse i D. maj.s riger og land.

Alle.

Ja!

Generalen.

Ja, undskyld, — det kom uvilkårlig.

Fogden.

Der går en tone gjennem D. maj.'s tale, som om D. maj. tænkte på —

(Stanser.)

Kongen.

At rejse bort? — Ja.

Alle.

Rejse bort?

Generalen.

Altså nedlægge regjeringen? For guds skyld!

Grossereren
(ligeså forskrækket).

Overlade os alle til prinsen, pietisten —!

Præsten
(uvilkårlig glad).

— og til hans mor?

Kongen.

Du blev glad, præst! — — Det skal også bli et syn at se hende og sønnen danse foran, og alle de kjoleklædte bagefter! Hurra!

Generalen.

He, he, he, ha, ha, ha!

Grossereren
(samtidig).

Hå — hå — hå! — Jeg får sådan hoste, når jeg ler.

Kongen
(alvorlig).

Det var ikke min agt at vække latter i dødens hus. Det hyler jo gjennem de åbne døre og gange!

Fogden.

Med al respekt for kirken, — hertil — et tronskifte i pietistisk ånd — vil det store flertal dog ikke, det skal komme. Truer D. maj. med tronfrasigelse, falder vi alle tilfode.

Generalen
(med kraft).

Et tronskifte nu vilde almindelig holdes for en folkeulykke. Derfor tør jeg indestå med mit hode!

Grossereren
(ligeså).

Jeg også!

Kongen.

Højtærede! I får ta følgerne af eders egne handlinger!

Fogden
(fortvilet).

Men disse? Hvem har tænkt sig disse?!

Generalen. Grossereren.

Ingen, D. maj.!

Kongen.

Så meget værre. — Hvad by'r I mig? At stige op — for at holde en anden nede! Er dette opgave for en mand? Jammer!

Fogden
(bekymret).

Vi by'r mere! D. maj. er i en skjæbnesvanger misforståelse! Hele D. maj.'s misstemning kommer af, at De tror Dem forladt af Deres folk, fordi valgene går D. maj.'s planer imod. Intet mindre! Folket frygter omvæltninger; men sin konge elsker det!

Grossereren.

Sin konge elsker det!

Kongen.

Du hvide due, som tillidsfuldt dalte på min hånd, — du fik prøve kjærligheden!

Fogden.

Personer omkring kongen kan mishage; systemer kan skifte; men kjærligheden til kongen består!

De andre
(samtidig).

Består!

Kongen.

Hold dog op!

Generalen
(varmt).

D. maj. kan befale os alt! Men at tie med ytringen af et frit folks frit budne hyldning af hengivenhed, af troskab, af arvet fyrstekjærlighed, det kan De ikke befale os!

Fogden
(bevæget).

Der er ingen, som ikke vil ofre sit liv for D. maj.

Grossereren. Generalen. Præsten.

Ingen!

Generalen.

Prøv os!

(De andre stiller sig frem.)

Kongen.

Top! — Fra igår af har jeg denne lille ting hos mig.

(Tar en revolver frem. Alle forfærdes.)

Præsten.

Gud i himlen!

Kongen.

Vil du dø for mig, du? (Rækker revolveren til præsten.) Så skal jeg la' være.

Præsten.

Jeg? Hvad mener D. maj.? Dette vilde være en stor synd!

Kongen.

I har jo kjærlighed til mig?

Alle
(fortvilede).

Ja, D. maj.!

Kongen.

Kjærligheden tror! Så tro, når jeg siger: er der en eneste mand, som uden betænkning går i døden for sin konge, nu, her, straks, — så er dette for mig bud om liv og gjærning.

Fogden
(hvisker forfærdet).

Han er vanvittig!

Generalen
(ligeså).

Ja!

Kongen.

Jeg hører det! — Men I elsker jo kongen, selv om han er vanvittig?

Alle
(bevægede).

Ja, D. maj.!

Kongen.

Majestæt, majestæt! Bare én er majestæt, — mindst en vanvittig! — Men er jeg blet vanvittig af løgnen omkring mig, så var det dog sælebod at gjøre det godt igjen. Indfri ordet, at I vil dø for mig! Jeg blir frisk af det! — Du, general?

Generalen.

Dyrebareste konge! Dette vilde, som hr. pastoren så træffende udtrykte det, være en overmåde stor synd.

Kongen.

Du har ladet en stor lejlighed gå fra dig til at vise heltemod. — Du burde ha skjønnet, at jeg bare holdt generalprøve. — Farvel!

(Går til venstre, ind i det blå kammer.)

Generalen.

Aldeles vanvittig!

Alle de andre.

Aldeles!

Fogden.

Så store evner! — Hvad kunde der ikke være blet af ham!

Grossereren.

Å, for skade!

Præsten.

Jeg er blet så forskrækket.

Grossereren.

Jeg også.

(Et meget stærkt skud falder.)

Præsten.

Atter et skud?

(Et hvinende skrig af en kvinde høres indefra det blå rum.)

Fogden.

Hvad mon det var?

Grossereren.

Jeg tør ikke tænke det!

Præsten.

Ikke jeg heller!

(Ud fra det blå kammer styrter en ældre kvinde: „Hjælp! — Hjælp! — Kongen! —" Hun farer afsted over gangen, nedover trapperne: „Hjælp! — Kongen! Kongen!" — Generalen skynder sig ind. Ligeså fogden.

Der svares langt nedefra og højt oppefra: „Kongen?" „Var det kongen?" Straks også udenfra. Larm i trapper og gange, og spørsmål og kommando.

Herunder kommer den stumme pige med opstrakte hænder ud fra det blå kammer, tumler, som ved hun ikke hvorhen; — derpå også hun over gangen nedover trapperne. Larmen kommer bestandig nærmere; fra begge sider sees folk løbe til, idet tæppet falder. Musik.)

EFTERSPIL.

Over en natsort grund sees en lysende skikkelse svæve fra venstre mod højre, lavt stigende; noget efter en lignende på samme bane. Derefter under bevæget musik sees et stærkere lysende væsen svæve ovenfra, fra venstre, som vilde det efter; men stanses af de tre genier.*) Den indhentede knæler og be'r; de tre svarer:

De tre genier.

Ikke færdig,
ikke værdig. —
Vent!

(Fra venstre høres:)

Kor.

Sandhedsvejen, —
fremad, fremad!

---

*) Se første mellemspil.

Enkelt stemme.
Martyrvejen?

Koret.
Ja, den er det!

Enkelt stemme.
Uden ende?

Koret.
Ja, du drog dig
troløst fra den,
derfor tusen
ganger tyngre,
derfor tusen
længder længre.
(Nedenfra og fjærnt høres:)

En røst.
Søn, min søn!
(Der går et suk gjennem natten; men svinder uden svar.)

Enkelt stemme
(til højre).
Det, jeg står på,
synker, — synker!

Koret.
Til en høj're
sandhed hæv dig!

Enkelt stemme.
Hjælp! Send hjælp mig!

Koret.
Er der altid,
når du ønsker! —
Se dig om og
sku den skare,

som omstråled
dig, når sandhed
var i hjærte, —
var i gjærning. —

Den af de tre genier indhentede, som i angst har fulgt røsterne, gribes af fryd. De er i et øjeblik omringet af en hærskarernes mangfoldighed, og over dem er sol, givende alle og alt lys. En hymne strømmer. Dens tekst er:

Sandhed.

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

[redacted]

